

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌بزی آموزشی
دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

فصل نامه آموزشی، تحلیلی و اطلاع رسانی
دوره دهم، شماره ۱۶، پاییز ۱۳۹۱، ۶۴ صفحه.
ریال ۷۵۰۰

رشد آموزش

۳۱

برای معلمان، مدرسان، هنرجویان و دانشجویان هنر

www.roshdmag.ir

لطفت‌نگاری
طرahi صنعتی چیست و طرح صنعتی کیست؟
هنر خوش‌نویسی در سه دهه گذشته
بررسی فرم در نقاشی کودکان

اثری از استاد پرویز کلانتری

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

سرمقاله / پاییز، زنگ آشنای هنر / ۲

گفت و گو / لطفت نگارگری / هیئت تحریریه / ۴

یادداشت / تقویم مسابقات هنری و ضرورت آگاهی معلمان هنر / حمید قاسم زادگان / ۱۴

گفت و گو / موسیقی ایرانی علمی است! / مهناز محمدی / ۱۶

گزارش تصویری / انگیزش هنری / ۱۸

مقاله / طراحی صنعتی چیست و طراح صنعتی کیست؟ / نگین یشمی / ۲۶

مقاله / بررسی فرم در نقاشی کودکان / علیرضا عزیزی یوسفکند / ۲۴

مقاله تحلیلی تاریخی / هنر خوش‌نویسی در سه دهه گذشته / کاوه تیموری / ۴۴

معرفی کتاب / مجری معانی / مهدی الماسی / ۵۸

پژوهش / هنر در آینه پژوهش / ۶۰

دیدگاه / گرافیک در هنرستان / سارا کیانی / ۶۲

لشکر آموزش

فصل نامه آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی
۱۳۹۱ صفحه، دوره دهم، شماره ۱۵. پاییز

مدیرمسئول: محمد ناصری وبگاه: www.roshdmag.ir

سردبیر: کاوه تیموری رایانامه: honar@roshdmag.ir

هیئت تحریریه: تلفن مجله: (داخلی) ۰۲۱ - ۸۸۸۳۱۱۶۲-۹ (۴۲۸)

علاءالدین کیالاشرکی، مهدی الماسی، محبتبی باستان، پیام گیر نشریات رشد: ۰۲۱ - ۸۸۳۰۱۴۸۲

حمید قاسم زادگان، محمود حاجی آفایی و مهسا قبایی مدیرمسئول: ۰۲۱ - ۰۲۱ دفتر مجله: ۱۱۳

مدیر داخلی: زهرا آرامون امور مشترکین: ۱۱۴

ویراستار: فریدون حیدری ملکمیان نشانی امور مشترکین: تهران، صندوق پستی ۱۶۵۹۵/۱۱۱

طراح گرافیک و جلد: سید جعفر ذهنی تلفن: ۰۲۱ - ۷۷۳۳۶۵۵ و ۷۷۳۳۶۵۶

نشانی دفتر مجله: تهران، ایرانشهر شمالی، پلاک ۲۶۶ شمارگان: ۷۵۰۰ نسخه

تهران، صندوق پستی: ۰۲۱ - ۱۵۸۷۵-۶۵۸۵ چاپ: شرکت افست (سهما می‌عام)

روی جلد: اثر استاد محمد باقر آقامیری

قابل توجه همکاران نویسنده و مترجم

● مجله رشد آموزش هنر، آثار همه هنرمندان و استادان و صاحب‌نظران، به ویژه معلمان و مدرسان هنر و نیز، هنرجویان و دانش‌جویان رشته‌های هنری را که در نشریات عمومی منتشر نشده باشد، برای چاپ می‌پذیرد. ● مطالب ارسالی باید با اهداف کلان آموزش هنر در نظام آموزشی کشور همچومن باشد و به حل مشکلات ریز و درشت آموزش هنر در مدارس و مراکز رسمی آموزش کمک کند. ● مطالب باید با خطی خوانا بر یک روی کاغذ نوشته شود و حاشیه صفحه و فاصله سطوح برای اعمال ویرایش مناسب باشد. ● حجم مقالات از ۱۵ صفحه دست نویس و ده صفحه حروفچینی بیشتر نباشد. ● اگر مطلبی، عکس یا تصویر و جدول و نمودار دارد، جای قرار گرفتن آن‌ها در حاشیه صفحات مشخص شود و تمام موارد به صورت لوح فشرده (با فورمات tif یا jpeg و dpi مDACL سیسید) همراه متن فرستاده شود. ● کپی صفحات اصلی متن ترجمه ضمیمه شود تا در صورت لزوم، بررسی صحت ترجمه و همخوانی آن با متن اصلی ممکن باشد. ● اهداف مقاله و چکیده آن همراه پنچ کلیدواژه در صفحه‌ای مجزا ضمیمه شود. ● معرفی کوتاه پدیدآورنده، همراه نشانی و مخصوصاً شماره تلفن او در برگایی جدا پیوست باشد. ● پی نوشت‌ها و متنابع باید کامل و شامل نام نویسنده، مترجم، نام کتاب، محل نشر، ناشر، سال انتشار و شماره صفحه باشد. ● مجله در رد، قبول، ویرایش و تلخیص مطالب آزاد است. ● مطالب چاپ شده، لزوماً بایانگر دیدگاه گردانندگان مجله نیست و مسئولیت پاسخگویی با پدیدآورنده است. ● دفتر مجله از نگهداری یا بازگرداندن مطالب رد شده، جز در موارد خاص، معدور است. ● ترتیب چاپ مطالب، به معنای درجه بندی و ارزش‌گذاری نیست، بلکه بر حسب ملاحظات فنی و رعایت تناسب و تنوع است.

پاییز، زنگ آشنای هنر

گوش من نشنیده هرگز در تمام زندگی
خوش تراز آوای زنگ آشنای مدرسه

کاروان تعلیم و تربیت در پاییز هر سال به راه می‌افتد. پدران و مادران با کوله‌باری از انگیزه و چشمانی سرشار از امید به رشد و تعالی فرزندان به همراه این کاروان روان‌اند. سیل معلمان و مدرسان مشتاق از دریچه مهرماه خورشید فروزان آینده امیدآفرین را به نظره می‌نشینند. اکنون که سالی تازه برای خدمت آغاز شده است، گویی بانگ سربرلندي برای ایران سرافراز اوج گرفته است تا شور و عشق سنت نیکوی تعلیم و تربیت را در عمق وجود فرزندان این آب و خاک جاری و ساری سازد. به راستی که برترین و بزرگ‌ترین عمل پسندیده همانا معماری روحی و ذهنی دانش آموزانی است که دیر یا زود یاورانی امین و رهروانی با همت برای کشور خود خواهد بود. مهرماه، ماه نگریستن به کارنامه دلدادگان معلمی است. معلمان عاشقی که گذشتۀ خود را عرصه‌ای پرتلاش و پویا می‌بینند و عزمی راسخ و امیدی بی‌پایان برای آفریدن زندگی‌های پرطراوت و شاداب ره‌توشه آینده آنان است. راهی پرتلاش و زحمت، اما به میزانی عشق و به پیشوایی علاقه! در لحظه لحظه این راه سخت، تسمه‌های ماندگار دانش آموزان، رنج تمام کاستی‌ها و غبار نقصان‌ها را مانند نرم ریز باران می‌زداید و آنچه می‌ماند، قصر رفیع معرفت و کاخ مردمی است که در کشور وجود انسان‌ها شکل می‌گیرد.

اینجاست که هنر به کار می‌آید؛ چون اکسیری معجزه‌گر مس وجود را به کیمیا بدل می‌کند و آدمی را در معراج روحی شورانگیزی به اوج می‌برد تا بداند و به یاد آرد که زندگی فقط در سودای مادیات خلاصه نمی‌شود و آرامبخشی و آرامش آفرینی هنر گاه حتی به پشتونه

اندوخته‌های کلان مادی هم فراهم نمی‌آید.

چرا که هنر، به دلیل بی‌نیازی ذاتی خود، اعتدال روح و ثبات اندیشه است و دقت و قوت شخصیت افراد را برمجور

افزایش انتکای آنان به نفس خویش مفهوم می‌بخشد.

رشد آموزش هنر بهترین شادباش‌های آغاز سال تحصیلی را نثار تمامی یاران حوزه تعلیم و تربیت می‌کند

و برای همه این همدانان، بهویژه معلمان هنر، سهم بسزایی در این تهنیت باشکوه قائل است.

کارهای انجام شده در رشد آموزش هنر طی دو سال گذشته تنها به اندکی از نیازهای هم رکابان هنری پاسخ

داده است و ما هنوز کارهای نکرده زیبادی در پیش رو داریم. در این راه فقط و فقط به همدلی و همراهی شما با

خویش اندیشه می‌کنیم؛ چرا که بر این باوریم که «آری به اتفاق جهان می‌توان گرفت». آنچه هستیم کمال مطلوب نیست؛

کمال مطلوب شمایید که با نگاههای مهریان و دستان هنرمندان جوانه انجیزش و نهال هدفمندی مقوله هنر را در عمق اندیشه فرزندان

ما می‌کارید تا روزی روزگاری با رویش و خیزش این جوانه و باروری این نهال، درخت پریار فرهنگ و هنر این دیار سایه خویش را به سر ما بگسترد.

ثمرة این همه عشق و صبوری تقدیم شما باد و شادی دل‌های دانش آموزان هنرمند این سرزمین، سرمایه بی‌بدیلتان! ان شاء الله...

سردبیر

گفت و گو

لطفت نگارگری

گفت و گو با استاد محمدباقر آقامیری، نگارگر و مینیاتوریست

تنظیم: هیئت تحریریه رشد آموزش هنر

اشاره

روایت نگارگری یا نقاشی ایرانی، آن هم از زبان و بیان استادان سرآمد این رشته، بسیار خواندنی و برای اهل هنر و همکاران فرهنگی به طور ویژه درس آموز و انگیزه بخش است. نگارگری برآیند ذوق لطیف ایرانی به آفرینش نقاش با عناصر طبیعی و جذابیت‌های بصری ظریفی است که برای بیننده حکایتگر زیبایی‌های روح هنرمند ایرانی بوده است. در این مصاحبه استاد محمدباقر آقامیری از چهل سال همراهی با نگارگری ایرانی و جلوه‌های دلنشیں آن برای مخاطبان رشد آموزش هنر سخن گفته است.

رشد آموزش

دوره ۵۵

شماره ۱

پاییز ۱۳۹۱

نگارگری بهره بگیریم.

کلاس ششم ابتدایی از شروع تاریخ اسلام را دریمرمی گرفت و این سال ششم هم تمامش نقاشی همین استادان بود که مرا بسیار تحت تأثیر قرار می داد، چنان که از روی این نقاشی ها مشق و تمرین می کردم و اینها برای من الگو و حتی انگیزه ای شده بودند تا در درس تاریخ و جغرافیا نیز همیشه جزء بهترین ها باشم.

راستش حتی تا همین الان هم کتاب های آن موقع را پیش خودم نگه داشتم. البته این امری است بسیار مهم و می طلبد که کتاب های درسی کماکان به این نحو باشد؛ چرا که می تواند خود به خود جنبه آموزشی بیدا کند و آن فشار و مسئولیت تربیتی معلم را در سر کلاس کاهش دهد.

تیموری: پس می توانیم این گونه نتیجه بگیریم که این موارد در پس زمینه ذهنی شما و نیز در کار تان مؤثر بوده است.

آقامیری: همیشه بوده و هیچ گاه فراموش نشده است. این واقعیتی است که آن سنتی، سنتی ویژه ای است؛ یعنی هر چیزی که شما برداشت می کنید، می رود در ذهنتان و دیگر پاک نمی شود. برای اینکه در آن دوران حافظه قوی است.

البته آموزش و پرورش باید به این قضیه بیشتر توجه کند. جنبه های هنری را به خصوص در زمینه تصویرسازی، نقاشی،

تیموری: از آنجا که مخاطبان مجله رشد آموزش هنر عمدتاً فرهنگیان و مدرسان هنرمند و آنها هم اطلاعات هنری را به دانش آموزان انتقال می دهند، سعی می کنیم از تجربیات و اطلاعات وسیع جناب عالی در زمینه نگارگری بهره بگیریم.

در آغاز، می خواهیم درباره سوابق آموزشی و علت گرایش شما به فن شریف نگارگری جویا شویم.
استاد آقامیری: بنده از دوران دبستان پیگیر رشته نقاشی یا نگارگری ایرانی بودم. من متولد ۱۳۲۹ هستم. سال های ۳۰-۳۸ که دوره دبستان را می گذراندم، کتاب های تاریخ و جغرافی ما بسیار جذاب و فوق العاده زیبا بودند. قطع آنها نیز رحلی بود؛ یعنی بزرگ بودند. کتاب تاریخ پنجم دبستان از زمان پیدایش انسان آغاز می شد تا مرسید به آخر دوره ساسانی و تمام اینها نقاشی هم شده بود؛ آن هم توسط استادان خوب و با تجربه آن زمان مثل آقایان

سال‌های بعد من دیگر معلم دانش‌آموزانی بودم که به اردبیل رامسر می‌آمدند. این امر باعث شد که شبانه‌روز کار کنم تا بتوانم طوری آموزش بدهم که هم مسئولان راضی باشند و هم دانش‌آموزان کار یاد بگیرند. چون اگر از آن‌ها نظر می‌خواستند و می‌گفتند کاری بلد نیستند باعث آبرویزی من می‌شد. این بود که من به طور ناگهانی شکوفا شدم.

تیموری: تحصیلاتتان را در دانشگاه هم دنبال کردید؟

آقامیری: تحصیلاتم در دوره دبیرستان رشته ادبی بود که دیپلم ادبی را از دارالفنون گرفتم. بعد هم لیسانس خود را از دانشگاه هنر اخذ کردم که آن موقع موسوم به دانشگاه هنرهای تئاتری بود.

تیموری: آن موقع در دانشگاه چه گرایشی داشتید؟

آقامیری: رشتۀ نقاشی که آنجا لیسانس نقاشی گرفتم. البته قبیل از آن خدمت سربازی ام را انجام دادم. چند سال بعد هم در کنکور فوق لیسانس دانشگاه شرکت کردم و در رشته گرافیک قبول شدم.

سپس در زمینه نگارگری و هنرهای اسلامی - ایرانی از شورای عالی فرهنگ و هنر کشور دکترای این رشته را گرفتم و یک سال هم در انگلستان در زمینه هنرهای زیبا در دانشگاه ساوت همپتون تحصیل کردم اما به خاطر مشکلاتی که داشتم دیگر نتوانستم بروم تا اینکه متعاقب آن در دانشگاه هنر ادامه تحصیل دادم.

تیموری: برگردیم به هنر نگارگری - شاخه‌های اصلی استادان مسلمی که شما از آثارشان استفاده کردید - و این رابطه همکاران فرهنگی مایبیستر باز کنید.

آقامیری: رشتۀ نقاشی ایرانی یا نگارگری در واقع هویت هنر ملی ماست. در دنیای امروز یک طبقه‌بندی مخصوصی وجود دارد که به واسطه آن، این هنرها را تقسیم می‌کنند. در زمینه هنرهای اسلامی و به خصوص ایرانی این گونه عمل می‌شود. ایران جایگاه بسیار والایی در این رشته از رشته‌های تجسمی دارد؛ چنان که حتی می‌توان گفت که سردمدار این رشته در قرن‌های گذشته است.

تیموری: نگارگری ایرانی مجموعه‌ای از مینیاتور و تذهیب است یا باید مینیاتور و تذهیب را جدا از هم بینیم؟

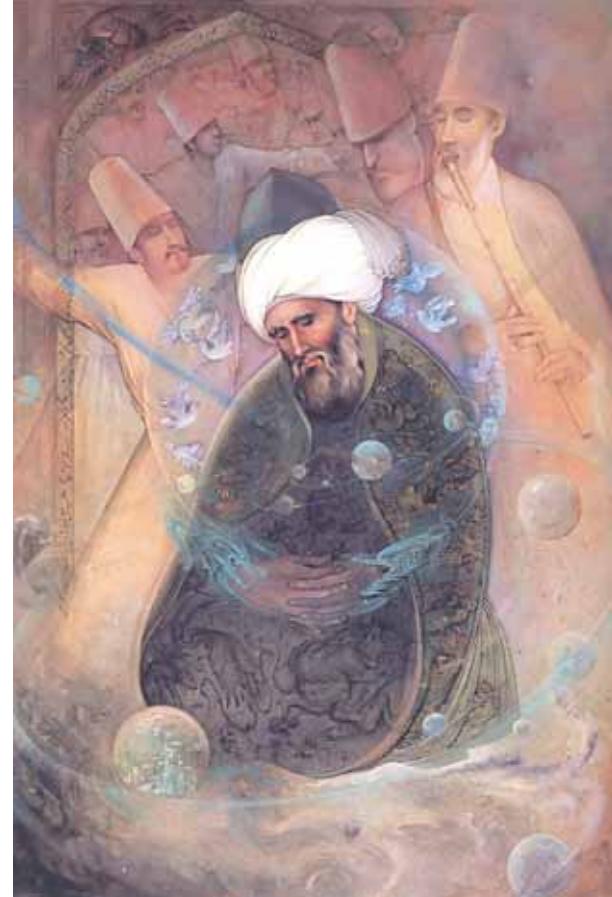
آقامیری: در واقع همین بوده است. واژه نگارگری از سال ۱۳۷۲ متدالو شد. پیش از آن، یعنی ۷۰ تا ۸۰ سال قبل، توریست‌های اروپایی نقاشی ایرانی را مینیاتور نمی‌دیدند. مینیاتور از زبان فرانسه گرفته شده و به معنای طبیعت کوچک است. چون اکثر نقاشی‌هایی که آنها می‌دیدند، در ابعاد کتاب‌های ادبی کار شده بود. به همین خاطر این نقاشی‌ها را طبیعت کوچک می‌گفتند ولی این واژه نمی‌توانست واژه‌ای رسا برای نقاشی ایرانی باشد. این بود که در سال ۱۳۷۲ من واژه «نگارگری» را پیشنهاد کردم و استادان و دوستان هنرمند هم آن را پذیرفتدند.

تیموری: مراد شما از نگارگری چیست؟

فرم‌های گرافیکی، نقوش ایرانی به کار بگیرد، از همه اینها باید به نحو احسن بهره ببرد و شورایی داشته باشد از هنرمندان درجه یک کشور و از وجود آنها استفاده کند. این کار هم کتاب‌ها را زیبا می‌کند هم جاذبه و کششی به وجود می‌آورد که در نتیجه آن دانش‌آموز سریع و راحت درس‌ها را می‌فهمد.

تیموری: با این پس‌زمینه، گرایش شما به نگارگری از چه مرحله‌ای جدی تر شد؟

آقامیری: از حدود کلاس هشتم: در آن موقع برگزاری مسابقات رشتۀ‌های مختلف هنری در آموزش و پژوهش فعالیتی بسیار عمده بود و هر سال در تهران انجام می‌گرفت. این رشتۀ‌ها عبارت بودند از: نقاشی مینیاتور یا نگارگری، رنگ روغن، پاستل، خوش‌نویسی، موسیقی و شعر که برندگان اول در همه این زمینه‌ها تابستان به اردبیل رامسر می‌رفتند. از استان‌های دیگر هم نفرات برگزیده یک هفته می‌آمدند و همه‌شان در آنجا مسابقه می‌دادند. این مسابقه در مجموع، پنج روز طول می‌کشید. من در سال ۱۳۴۶ در تهران و سپس در مسابقات کشوری در رامسر اول شدم. امور تربیتی استان تهران بعد از آن سه دوره مرا به عنوان معلم انتخاب کردند.

آقامیری:

ریشه این کلمه از

«نگاره» و «نگار»، که فارسی

خالص است، گرفته شده است.

همچنین «نگارگر» یا «نگارستان» یعنی

«مدرسه نگارگری» یا «نگارخانه»؛ مانند: «نگارخانه

صبا» یا «نگارخانه ارسیاران».

همان طور که می‌بینید بسیار زیبات است البته مینیاتور هم زیبا

بود ولی آن واژه مال مانبود. نگار برمی‌گردد به ریشه‌اش، به ذاتش

که به وحدائیت و به عشق ازلی است و در جاهای دیگر نیز مصارف

مختلف دارد؛ مثلاً حافظ می‌گوید:

نگار من که به مکتب نرفت و خط ننوشت

به غمزه مسئله‌آموز صد مدرس شد

واژه نگار کاربردهای زیادی هم دارد و در عین حال قشنگ

است. در قدیم اگر نقاشی چهره‌پردازی می‌کرد، در کنارش در

نقوش تزیینی هم استاد بود؛ مثلاً کمال الدین بهزاد را همه به

عنوان یک نگارگر می‌شناسند، به عنوان نقاشی که راحت

تصویرسازی می‌کرده و استاد بزرگ این نقوش بوده است. سلطان

محمد، میرسیدعلی، قاسمعلی، شیخ محمد و خلیل‌های دیگر

که همگی در زمینه طراحی نقوش بی‌نظیر بودند، برای عماری،

کاشی‌کاری، چجری، پارچه‌بافی و قالی‌بافی نقش می‌دادند. آنها

برای کار بر روی طروف مسی، طلا و هر چیزی نقش می‌دادند که

قلمزنی می‌شد و بعد روی اینها کار می‌کردند. گذشته از آن در

كتاب آرایی هم از زیباترین نقوش تزیینی بهره می‌برند.

به عنوان مثال در موزه آستان قدس رضوی کتاب‌های خطی

نفیس و قرآن‌هایی وجود دارد که اقعاع‌دار دنیا بی‌نظیر هستند و از نظر

زیبایی و هنر شاهکار اول و آخر هنر محسوب می‌شوند.

تیموری: در واقع نقوش تزیینی و تذهیب و آنچه که شما

به عنوان واژه تحول یافته مینیاتور مطرح کردید، جامع

اینها را باید در نگارگری بینیم. اگر موافق باشید بروگردیم

به آن سال‌ها یعنی دوران تجربه‌آموزی‌های شما، سال‌های

نوجوانی و جوانی که با عشق زایدالوصفت طی می‌شود و به

مرحله‌ای می‌رسد که شما در وادی نگارگری گام می‌زنید.

آقامیری: خاطرات سازنده زیادند. من در دوره

خدمتم را سهمیه خوزستان شدم. اما من از محیط

گرسیزی فراری هستم. دوستی داشتم که

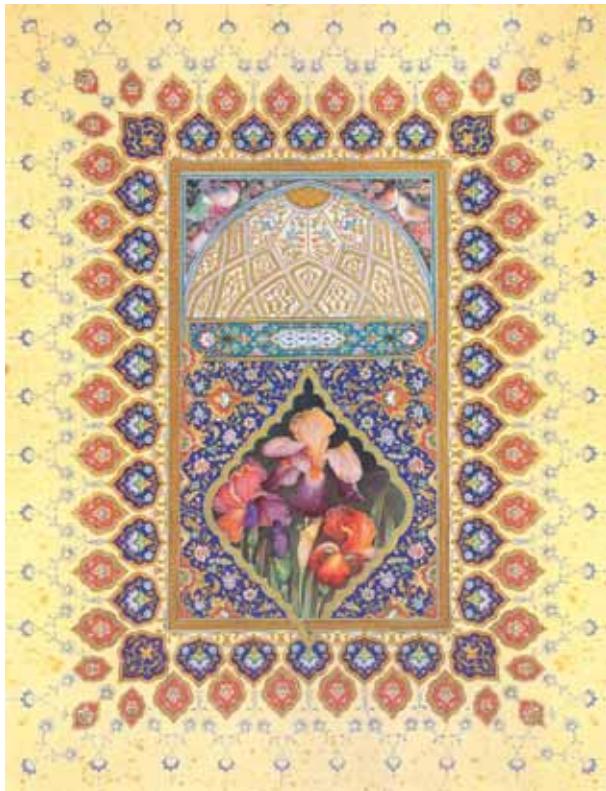
افتاده بود کردستان این بود که ما

جایمان را با هم عوض کردیم

و او رفت خوزستان من

هم رفتم کردستان.

به یکی از

نگار

روستاهای اطراف بیجار؛ با خودم گفتم چقدر خوب شد که
نژدیک ولایت خودمان افتادم. آن روستایی که ما بودیم بهنام
«یاسوکنده» در ۵۰ کیلومتری بیجار قرار داشت. ولی محل
خدمت من روستای «خورخوره» بود که حدود ۲ کیلومتر
با جاده فاصله داشت. مردمش خیلی فقیر بودند؛ تابستان‌ها
کشاورزی می‌کردند و زمستان‌ها هم چون کاری نداشتند قالی

می‌بافتند. من در آنجا خانه‌ای اجاره
کردم و برای صاحب آن خانه یک قالی
۱۲ متری طراحی کردم تا زمانی که
من بخواهم برrom روستای خودمان
«یاسوکنده» آن قالی هم کارش تمام
شده بود و از دار آورده بودند پایین.
گاهی روستاییان بضاعت مالی نداشتند
که در بیجار برای شان طراحی قالی
کنند این بود که من طرح‌هایشان را
مرمت می‌کردم و به آنان می‌دادم. کم کم
خودمان را به زادگاه خویش کشانیدیم. به
هر حال آنجا امکانات راه داشت و کارخانه
قند، بیمارستان و داروخانه هم در روستا
موجود بود. روزی ۲ بار (صبح و عصر)

برای تهران ماشین داشت. من در آنجا یک فضای ورزشی راه
انداختم، کلاس کشتی گذاشتیم، تشک کشتی از سندج آوردیم.
تیم کشتی آنجا حتی در سطح استان اول شد. یک میز پینگ‌پنگ
هم برای خانه‌های فرهنگ روستایی تهیه کردیم. تعدادی از بچه‌ها
هم که علاقمند بودند با ما آمدند نقاشی کار کردند.

من در آن سال‌ها در همان روستایی که بودم یک سری
مجلات مانند تهران مصور، روشنفکر، امید ایران و اطلاعات

ایران را انگار شهد می‌کرد و میریخت در وجودت. چهره‌هایی که می‌ساخت خیلی خیالی و زیبا بود. رنگ‌های ایشان مختصر ولی بی‌نظیر و جذاب بودند که من را خیلی تحت تأثیر قرار می‌دادند. البته بقیه اساتید هم کارهای ایشان بی‌نظیر بود؛ مثل کارهای آنلای فرشچیان، مرحوم مؤمنی، مرحوم کریمی یا اساتید تذهیب کار که همگی خوب بودند و بی‌هال روحیات هر کس بایکی بیشتر سازگاری دارد.

تیموری: استاد، دوره سلوک و تجربه کارهای شما را که طی می‌کنیم، تبلور این کارها مقداری با آثار مطرح خوش نویسی هم‌نشینی دارد. مثلاً در دهه ۶۰ کار مشترکی با استاد امیرخانی در ترکیب محنتش انجام دادید. خودتان کارهایی از این دست را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

آقامیری: آن هم خودش دوره‌ای بود. به‌خاطر دوستی‌ای که با ایشان داشتم دست به این تجربه زدم. البته نمی‌گوییم که کارهای خیلی خوبی بودند اما پوسترهایی که کار می‌شد کار اصیل و گرافیک ایرانی محسوب می‌شد. قبل از انقلاب تعداد انگشت‌شماری از استادان را داشتیم که همگی در حوزه نقاشی و نگارگری درجه یک و ممتاز بودند اما سن همه‌شان بالا بود. اغلب کسانی که پیش‌تر از آنان نام برده‌یم مرحوم شدند. خداوند به استاد فرشچیان طول عمر عنایت بفرماید. البته بعد از انقلاب فضای دیگری ایجاد شد و خود مردم حس تازه‌ای پیدا کردند.

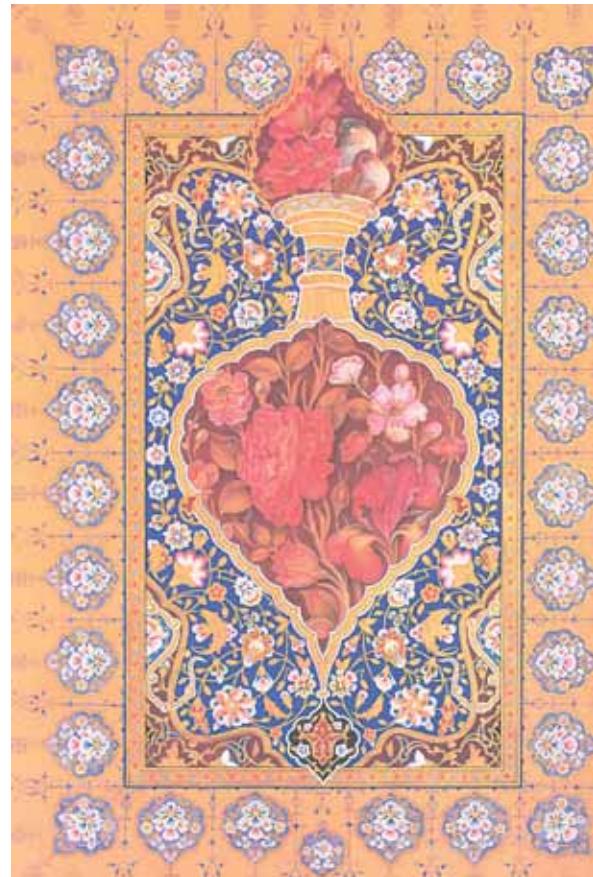
تیموری: یعنی ما افزایش گرایش را شاهد بوده‌ایم؟
آقامیری: حدود ۱۰ نفر از آن را در قبل از انقلاب داشتیم؛ حدود چند نفر هم که بین این ۲۰ تا ۳۰ سال مثل من ظهر کرده بودند اما الان بینند که در دهه اخیر ما چندین هزار نگارگر و تذهیب‌کار (مُذَهَّب) خوب داریم؛ افرادی که طراحی قالی می‌کنند بسیار بی‌نظیر و در زمینه نقاشی و نگارگری فوق العاده زیده و با تجربه هستند.

تیموری: یعنی آنچه که ما در دهه اول انقلاب در خوش نویسی داشتیم، مانند آن یک نهضت تربیت گرایش به نگارگری و به‌دبیال آن تربیت نگارگر اتفاق افتاد؟

آقامیری: دقیقاً همین طور است. کشنش زیاد بود. یک گروه گرایش به خوش نویسی داشتند، یک گروه به‌دبیال این بودند که تقواش تزیین ایرانی را بیانند که چگونه کار کنند تا نقش اصیل ایرانی باشد. کارهایی که در کتاب‌های مختلف انجام دادم، قرآن‌هایی که تذهیب و تزیین کردم، وقتی به‌دست علاقمندان می‌رسید، آنها را سرشوقي می‌آوردند؛ زیرا می‌دیدند که یک خوارکی دارند و یک راهی هست که می‌توانند پیگیر شوند و بروند جلو. مثل امروز نبود الان واقعاً فوق العاده است مثلاً چند دوره است که مسابقات بین‌المللی در کشور الجزایر برگزار می‌شود، در امارات عربی برگزار می‌شود؛ و همیشه هم ایران حرف اول را می‌زند.

تیموری: به نظر شما مرز بین هنر اصیل نگارگری و هنر بازاری چیست؟ و این الان یک پرسش جدی برای همکاران فرهنگی ما هست؟

آقامیری: شما اگر به کشورهای اروپایی هم بروید می‌بینید کارهای بازاری در آنجا هم انجام می‌پذیرد و عرضه می‌شود. هستند نقاشانی که طبیعت را نقاشی می‌کنند، فیگور را نقاشی

نمای
دانشگاه

هفته‌گ در هفته با ماه دریافت می‌کردم که وسط این مجلات همیشه یک کار هنری را در قطعه بزرگ چاپ می‌کردند؛ اکثر این کارها مینیاتورهای آن موقع بود که توسط مرحوم بهزاد، مرحوم زاویه، مرحوم استاد مقیمی و حتی استاد فرشچیان انجام گرفته بود و ما از روی آنها الگو می‌گرفتیم و کار می‌کردیم.

تیموری: استادان مستقیم شما بعد از دوره دانشگاه

چه کسانی بودند؟

آقامیری: از سال‌های ۱۳۴۷ به آن طرف من با اساتید مختلفی آشنا شدم مثل مرحوم استاد زاویه، استاد فرشچیان، مرحوم استاد نصرالله یوسفی، مرحوم استاد الطافی که در زمینه گل و مرغ کار می‌کردند، مرحوم استاد علی کریمی که البته با ایشان کار نکردم اما از کارهایشان بفرموده‌یم. در مجموع می‌توانم بگویم که بیشترین تأثیر را مرحوم استاد زاویه روی من گذاشتند.

تیموری: استاد زاویه شاگرد چه کسی بودند؟

آقامیری: ایشان شاگرد مرحوم هادی خان تجویدی بودند.

تیموری: چه ویژگی در کار استاد زاویه می‌دیدید؟

آقامیری: اصیل کار می‌کردند. حس و حال

فضاهای ایرانی در کارشان نمود داشت.

به هر کاری از استاد که نگاه

می‌کردی ادبیات ایران،

عرفان ایران، کویر

ایران و باغ

اما
بقيه را
كه فاميليشان
غير از ابن است
نمى شناسند مگر اينكه
به كارهايشان نگاه كنند يا
از شيوه توانيي هايشان بدان پي
بردن و يا پرسند و بگويند با چه كسي
كار كرده اند و بگويند با آقاميري.

**تيموري: نگارگري اي که شما به آن توجه
واهتمام داري، در کدام گرایش نگارگري معاصر
می گنجد؟ آيا شما يک نگارگر مدرن هستيد؟ آيا آثار
شما اين طبيعت گراي را هم که در نگارگري می بینيم،
نمایندگي می کندي يا اينكه شما دلداده نگارگري سنتي
ما هستيد؟ کما اينكه چندبار در صحبت هاييان به
آن اشاره داشتید. آيا ما با يک شيوه تلفيقي روبه رو
هستيم؟**

آقاميري: من عاشق نگارگري گذشته خودمان هستم. از
هر زمان که به تاريخ نگاه کنيم، اوج نگارگري می رسد به اواخر
دوره تيموري تا اواسط دوره صفویه که اوج نقاشی ايرانيان
است. من خيلي مشق کردم و با همه عشق و علاقه ای که
به اين دوران و كارهايشان دارم ولی نمي توانم خودم را قانع
سازم که مثل آنها فعالیت می کنم. من با زمان خودم به جلو
می روم.

مي كنند يا حتی کارهای انتزاعی در سطح پایین. توى کارهای
نگارگری هم همین طور است. يک زمانی اينجا توریست زیاد
می آمد. بعضی از این توریست ها خوششان می آمد که يک
چيزهای شرقی را با خود سوغات ببرند؛ يک خاطره یا يک
يادگاری، همان موقع کارهای عجیب و غریبی هم می کشیدند
که البته همهاش نگارگری نبود. فقط نسیمی از نگارگری بود؛
آن هم برای پول درآوردن. چون همیشه يک عده ای دوست
دارند کارهایي بكنند که جنبه تجاری و بازاری داشته باشد ولی
نگارگری اصیل و واقعی سخت است و با این اشكال نمی شود
كار کرد. يعني باید عمق داشته باشد، محتوا داشته باشد،
تفکر در آن باشد، حرف در آن باشد، نقاشش طراح باشد،
رنگ شناس باشد، شخصیت رنگ را بشناسد، روانشناسی رنگ
را بشناسد، فلسفه و رنگ را به طور کامل بشناسد و بداند و
بتوانند کار بكنند و آن را ارائه بدهند.

يک نقاش باید در زمینه های مختلف تاریخ ادبیات، تاریخ ایران،
هنر، فلسفه هنر، کتاب های عرفان را بخواند و راجع به خيلي از مطالب
مطالعه و اطلاعات داشته باشد و بتواند يک کار خوب ارائه بدهند.

**تيموري: روی سخن شما با دبیران هنر ما هم هست؟
آقاميري: بله، خيلي مهم است؛ يعني اگر يک دبیر يا
مدرسى اين توانيي ها را نداشته باشد، هنرجو که نمی شود
هیچ، به بپراهه هم می رود.**

**تيموري: استاد، می دانم که شما آثار بسیار متعدد و
متنوعی برای علاقه مندان نگارگری ایرانی به ارمغان
آورده اید و می خواهم به يک فعالیت مهم شما اشاره
کنم؛ يعني تربیت نگارگرانی که الان خودشان هر کدام
در عرصه هنر و نگارگری مشغول هستند و به عنوان
نگارگران مطرح دارند فعالیت می کنند. علت این عشق
شما به معلمی در حوزه نگارگری چیست؟**

آقاميري: نقاشی کردن و خوب کار کردن خودش هنر
است اما تدریس هم هنر خاصی را می طبلد. اگر کسی در این
کار استاد تمام است، دلیل نمی شود که در کار تدریس هم
استاد تمام و نمونه ای باشد؛ چرا که در تدریس شرایط خاصی
لازم است. اول اينكه باید عشق به آن کار داشته باشد، دوم
اينكه اثری داشته باشد، سوم اينكه آدم بی ریابی باشد؛ يعني
هر چه دارد ارائه بدهد. چهارم اينكه در فضا و کارش عشق و
محبت و انس و الفت باشد. اگر اينها باشد، خود به خود شاگرد
جذب و علاقه مند می شود و می آيد ذنبال کار. حال نمی دانم
که آیا خداوند این شرایط را به من داده است یا خیر.

**تيموري: ما الان تنها با استاد آقاميري طرف نیستیم ما
با مجموعه ای از آقاميري ها طرف هستیم؛ جامعه نگارگری
خواه رزاده ها و برادرزاده های شما که الحمد لله خود اینها
یک مجموعه غنی و وسیع را تشکیل می دهند.**

آقاميري: همه اينها از بچگی جذب شدند آمدند، ما هم
راهشان انداختیم. الان خيلي هايشان در دانشکده ها تدریس
می کنند و به غير از اينها غریبه هم اگر بوده باز فرقی نمی کرده
است؛ چون من همه را به يک چشم نگاه می کردم. البته حالا
اينها فاميلی شان با آقاميري شروع می شود و آنها را می شناسند

هترمندان نبوده است و نقاش چیزهایی را که در زندگی روزمره‌اش می‌دیده است، سعی می‌کرده روی کاغذ بیاورد. برای مثال، شاهنامه یا یستنقفری یا شاهنامه طهماسبی را ببینید. اینها راجع به شاهنامه است؛ شاهنامه هم که مال دوره پیشدادی است، مال قبل از تاریخ مدونی است که ما داریم. ولی می‌بینیم ایزار جنگی و پوشش‌ها و نمادها و معماری مال دوره صفویه است. آن زمان آنچه را می‌دیدند طراحی می‌کردند. الان اینترنت هست، ماهواره هست، تلویزیون، روزنامه‌ها، کتاب‌های متعددی که در رشته‌های مختلف چاپ می‌شود در دسترس همه هست. حال اگر آدم نتواند از این همه استفاده بکند، مسلمًا خیلی محدود و منجمد می‌شود.

تیموری: ممکن است بفرمایید وقتی در خلوت خود نگارگری می‌کنید، چه چیز بیشتر کار شما را روان می‌کند و آن حس خاص را در شما به وجود می‌آورد؟
آقامیری: من عاشق ادبیات ایران و نیز موسیقی هستم.

تیموری: آثار کدام یک از بزرگان حوزه ادبیات به‌طور خاص بر شما تأثیرگذار بوده است؟
آقامیری: من همه را دوست دارم ولی روی تعدادی از شعرای بزرگ بیشتر کار کرده و مثلاً اشعارشان را تصویرسازی کرده‌ام. از جمله حافظ و سعدی. حتی بعضی از غزلات سعدی، خمسه نظامي، شاهنامه فردوسی در چندین فرم مختلف، رباعیات خیام، دوبیتی‌های باباطاهر و... اینها عمدۀ ادبایی هستند که رویشان خیلی کار کرده‌ام.

تیموری: شما در کدام‌یک از این کارهایتان احساس کردید که فرم و معنا بر طرازی استوار شد که شاید یک کار استثنایی صورت گرفته است؟
آقامیری: البته این را که شما می‌فرمایید من هنوز دنبال‌هستم. فرض کنید کنار دریای خزر هستید و تا مج رفته‌اید توی آب. بعد می‌آید می‌گویید که من رفتم توی دریا و بیرون آمدم. حال حکایت ما هم این گونه است. رفتن به دریا یعنی بروی به جایی که اگر شنا بلند نباشی ممکن است حدود ۳۰ متری بروی پایین. حال اینکه توی ساحل پاهایتان را مربوط کرده‌اید و می‌گویید رفتم توی دریا. متأسفانه خیلی‌ها همین جوری هستند و تا یک ذره نقاشی بلد می‌شوند، می‌گویند خیلی توانا هستیم.

تیموری: شما واقع هستید که نوآوری در نگارگری کار دشواری است. می‌خواهیم ببینم نشانه‌ای که کارهای شما به آن نشانه (مشخصه) شناخته می‌شود، چیست.
چون بعضی مواقع تابلوها و آثار شما را که می‌بینیم، کار تان نشانه و بیشه شما را داد می‌زنند. این را چگونه تفسیر می‌کنید؟

آقامیری: هر انسانی حس و حال و توانایی خاص خودش را دارد که یک مقداری ظاهری و یک مقداری هم درونی است و البته این تفکراتش و اینکه چگونه قضایا را می‌بیند خیلی مهم هست. ما اکثراً حرف نمی‌زنیم و می‌نویسیم؛ حتی ممکن است یک مقاله هم بنویسیم اما عمّق

تیموری: یعنی شما با توجه به ضرورت زمان حرکت می‌کنید؟

آقامیری: بله، دقیقاً. ساگردانی که اینجا می‌آیند با طراحی روبرو می‌شوند. طراحی هم باید طراحی آکادمیک، یعنی طراحی امروز دنیا باشد. کسی که با طراحی انسان سروکار دارد، باید فیگور انسان را خوب بشناسد و خط و خطوطش درست باشد. در ضمن، با خطوط نقش و شخصیت خط آشنایی داشته باشد. از طرفی، من اینها را با آثار دوره صفویه (مکتب اصفهان) آشنا می‌کنم تا خطوط صحیح زیبای ایرانی را از روی آنها یاد بگیرند.

تیموری: چهره‌های شاخص مکتب اصفهان چه کسانی هستند؟

آقامیری: رضا عباسی، آقارضا، معین مصوّر، محمد قاسم و محمد یوسف که مشهورترین آنها رضاعباسی است.

تیموری: آیا آثارشان به‌غور

یافت می‌شود؟

آقامیری: بله؛ مثلاً کتابی که فرهنگستان هنر چاپ کرده راجع به تاریخ هنر و نقاشی در ارتباط با رضا عباسی است. ساگردان اینها را که یاد گرفتند، باید مشق کنند، ترکیب رنگ را یاد بگیرند که خیلی مهم است و نیز در شناخت رنگ تبحر پیدا کنند. رنگ‌های ایرانی را می‌گوییم؛ چون هر کشوری برای خودش یکسری رنگ‌بندی خاص دارد.

تیموری: پس پایه و اصل کار نگارگری سنتی است و گاهی مؤلفه دیگر نیاز و ضرورت زمان است.

آقامیری: به هر صورت طراحی کلاسیک آکادمیک را باید بدانند و حتی گاهی اوقات بچه‌ها را ودار کنند که بروند طبیعت بی جان را کار کنند. من خودم سعی می‌کنم مطالب سوژه‌ها - از آنجا که بیشتر با ادبیات سروکار داریم - گاهی موقع حس و حال خودم بوده و مال یک زمان خاصی هم نباشد. چون کارم مالی امروز است، احساس خودم هست و طبیعتاً من به این شکل کار می‌کنم. ببینید زمان ما با دوره‌های پیشین فرق می‌کند. آن موقع این همه امکانات در دسترس

نگارگری اصیل و واقعی سخت

است. باید عمق داشته باشد، محظوظاً داشته باشد، تفکر در آن باشد، حرف در آن باشد، نقاشش طراح باشد، رنگ‌شناس باشد، شخصیت رنگ را بشناسد، روان‌شناسی رنگ را بشناسد، فلسفه و رنگ را به‌طور کامل بشناسد و بداند و بتواند کار بکند و آن را ارائه بدهد

مطلوبش را ندانیم؛ چون به ظاهر قضایا توجه

می‌کنیم. این قضیه چیزی است که یکی از فلاسفه

آلمان خیلی راجع به آن بحث می‌کند و آن مارتین هایدگر

هست که کتابی هم دارد به نام «معنای تفکر چیست؟» ما

هیچ‌گاه در بی‌عمق نبوده‌ایم. در هنر عمق خیلی مهم است

در حالی که ما همیشه سطحی نگری می‌کنیم و اگر به عمق

مسئله پی بریم می‌فهمیم که از چه وسعتی برخوردار است.

ما می‌بینیم چون جشم داریم اما با این حال خیلی چیزها را

درست نمی‌بینیم. گوش داریم اما خوب نمی‌شنویم، مغز داریم

اما خوب نمی‌توانیم فکر کنیم. به هر حال هایدگر می‌گوید

باید عمق و تفکر در کار باشد و اگر غیر از این باشد نتیجه

نخواهد داد.

تیموری: استاد می‌خواهم

از زبان خود شما بشنویم که

تأثیر شما بر نگارگری معاصر

ایران چه بوده است؟ البته

من کاملاً به این مسئله وقوف

دارم که در جریان‌سازی

آموزشی نگارگری شما تلاش

داشته‌اید.

آقامیری: مثلی هست که

نمی‌دانم درباره ما صدق می‌کند

یا خیر اما محتواش را یک مقدار

می‌رساند؛ این که «مشک آن

است که خود ببیند نه آنکه عطار

بگوید». حال من چرا بگویم؟ من

نمی‌گویم. حال شما وارد گلستان

شده‌اید. شما باید ببینید که آیا

عطیری دارد، بویی دارد، زیبایی

دارد، رنگی دارد؛ اگر دارد که

باغان خوبی بوده‌ام و گرنه هر

رفته‌ام.

تیموری: البته معلوم

است که شما تواضع به خرج

می‌دهید. حال بیاییم به این مسئله توجه کنیم که

مخاطبان ما دبیران و مدرسان هنر هستند و توی

کتاب‌های هنری هم به نگارگری به عنوان نقاشی ایرانی

توجه می‌شود. ممکن است بفرمایید نقطه عزیمت

نگارگری چیست؟ همکاران ما چگونه زنگ نگارگری

را در ذهن بچه‌ها به صدا درپیاورند؟ در حالی که روند

آموزش نگارگری رو به کاهش است، چگونه باید آن را

غنی‌تر کنیم؟

آقامیری: مثلی است که می‌گوید درس معلم ار بود زمزمه

محبتی / جمعه به مکتب آورد طفل گریز پای را. اگر تشکیل

کلاس‌ها با محبت و حس زیبایی همراه باشد، معلم انرژی

بدهد به کلاس و بعد بتواند شاگرد یا شاگردان را با ادبیات

مأوس بکند، خیلی مؤثر است.

تیموری:
شما از لحاظ
معرفتی و از نظر تکنیک
پنجره باز شده رو به ادبیات را
پنجره باز شده رو به نگارگری می‌دانید؟
آقامیری: دقیقاً همین‌طور است. وقتی شما وارد ادبیات
می‌شوید، خودبه‌خود می‌روید سراغ یک عرفان ویژه ایرانی. وقتی
اشعار مولانا را برای هنرجو بخوانید قطعاً تحت تأثیر این اشعار

قرار می‌گیرد. من خودم از دوران دبستان عاشق ادبیات بودم. می‌خواستم بروم هنرستان که خانواده نگذاشتند و گفتند باید بروی پزشکی بخوانی. گفتم مغز من نمی‌کشد. گفتند پسر باید بروی مهندسی بخوانی. گفتم من ریاضی دوست ندارم. تا اینکه آخر سر اجازه دادند بروم رشته طبیعی بخوانم که فقط سه ماه خواندم و بعدش تغییر رشته دادم و بدون اینکه کسی بهفهمد رفتم ادبیات خواندم. آن موقع محصلینی که در رشته‌های ورزشی و هنری ممتاز و خوب بودند برای هر دبیرستانی یک امتیاز محسوب می‌شد و آنها را جذب می‌کردند. دبیرستانی بهنام دبیرستان امیر معزی در میدان امام حسین(ع) بود که رشته ادبی داشت. رفتم آنجا ثبت‌نام کردم، مدارکم را بردم و گفتم پارسال در کشور اول شدم. بدون اینکه از من شهریه بگیرند اسمم را نوشتند و با آنکه دبیرستان ملی هم بود از من پولی دریافت نکردند. سال بعد هم رفتم دارالفتون و از آنجا دیپلم گرفتم. وقتی کسی ادبیات

می خواند با همه چیز آشنا می شود. با ادب آشنا می شود، با اخلاق آشنا می شود، با احساس زیبایی، با تاریخ، با عواطف انسانی، با محبت، با عشق، با عرفان... وقتی با عرفان آشنا بشود، خودبه خود به سراغ معنویت می رود.

رنگ

روغن کار
کردم. کار نقاشان

بزرگ دنیا را تمرین
می کردم. با پاستل و با آبرنگ
کار می کردم. می آمدم می رفتم هنرستان
کمال المک نزد استاد زاویه و روز بعد کلاس
مرحوم استاد نصرالله یوسفی می رفتم.

سال های ۴۶-۴۷ بود. من درس هایم را همیشه سر کلاس به صورت جزو می نوشتیم، یادداشت برداری و خلاصه نویسی می کردم و همه را توی راه در انبوس بنزهای قدیمی می خواندم. چون توی خانه نمی توانستم درس بخوانم، تازه و قتی به خانه می رسیدم، دوش می گرفتم، شام مختصراً می خوردم و بعدش باز نقاشی می کشیدم؛ یک موقع نگاه می کردم می دیدم ساعت ۳/۵-۴ صبح هست و من به اجبار باید می خوابیدم؛ چون باید صبح سر ساعت بیدار می شدم و به مدرسه می رفتم. حتی دوچرخهای داشتم که سوارش می شدم؛ پامی زدم می رفتم ناصر خسرو دیربستان دارالفنون. در دوره نوجوانی و جوانی کلاس موسیقی هم می رفتم، هفتاهی یک روز: تاری که خریده بودم تاریحی بود اما خودم خبر نداشتم و بعدها - سال ۵۸ - یکی از دوستان هنرستان موسیقی آن را ز من گرفت، همان تار را دستمی گرفتم به میدان بهارستان به کلاس تار مرحوم آقای وجدانی می رفتم. من اصلاً آرام و قرار نداشتم و همواره در حال کار و تلاش و فعالیت بودم. موسیقی کار می کردم، نقاشی کار می کردم و در عین حال درس را هم می خواندم. البته زمانی که عاشق نگارگری شدم دیگر نقاشی رنگ روغن، پاستل و کارهای کلاسیک را رهای کردم و محکم به نگارگری چسبیدم.

تیموری: نگارگری برای دوره سنی ۱۲ تا ۱۵ سال با آن دوره و مبانی آموزشی اش یک تناسب منطقی دارد یا اینکه، باید آرام آرام بچه ها را تا نظر نگارگری آشنا سازیم؟

آقامیری: در مقطع فوق لیسانس دو واحد درسی داشتم در رابطه با هنر برای مقطع زیر ۷ سال. بسیاری از خانوادهها بچه های ۶ سال، ۷ سال و ۸ سال شان را برای آموزش نگارگری پیش من می آورند. در حالی که عواطف و شخصیت این بچه ها تازه دارد رشد می کند، عواطف لطیف است و در دنیای خاص خودش زندگی می کند. نمی شود من به این بچه تحمیل کنم که تو این را بکش! بچه از نقاشی منتفر می شود. بچه ها را باید آزاد گذاشت تا با هر اندیشه ای که دارند نقاشی بکشند نه اینکه بگوییم این را چرا کشیدی باید برای من چنین چیزی بکشی! بچه باید با هر اندیشه ای که دارد خودش انتخاب کند.

ابزار کار، مداد رنگی و مداد شمعی بهش بدھید، کاغذ مقوا و کتاب های مختلف نقاشی را برایش بگیرید که داستان گونه است و داستان های آن نقاشی شده و برای بچه ها فوق العاده جالب است. بگذارید نقاشی ها را ببینید، آن وقت کم کم شخصیتش شکل می گیرد و می بینید که خودش دارد راهش را انتخاب می کند. حال اگر معلمی باشد که نه روان شناسی کودک را بلد است نه روان شناسی هنر و نه آدم شناس است بخواهد ابتدا به ساکن

تیموری: بعضی خانواده ها فکر می کنند وقتی می گوییم بچه ها اول باید سراغ ادبیات و بعدش به سمت نگارگری و خوش نویسی بروند، باید تمام زندگی شان را بگذارند روی این قضیه. شما مشاء الله توی چند نه رشته پیشرفت کردید. آیا ما باید چنین انتظاری از دانش آموزان داشته باشیم؟ آیا می شود در کنار آن کارهای دیگر هم داشته باشند؟

آقامیری: وقتی که درون آدم پر بوده و جوششی داشته باشد، باید بگذارند که بروند. من به بیراوه نرفتم. گفتم من حوصله خواندن درس طبیعی را ندارم. اصلاً کششی به فیزیک، شیمی و ریاضیات ندارم. من ادبیات را دوست دارم. برای بچه های خودم هم چیری به خرج ندادم که حتماً باید این رشته یا فلان رشته را بخوابند.

دختر بزرگم در دانشگاه سوره لیسانس موسیقی گرفت. در کنار آن زبان ایتالیایی را هم خواند و مدرکش را دیگریافت کرد. دختر کوچکترم مهندسی اش را گرفت. پسرم سال آخر رشته تربیت بدنی است و کوچکترین فرزندم رشته عکاسی خوانده است. به آنها گفتم هرچی که خودشان دوست دارند بخوانند. من به ادبیات عشق داشتم و در کنارش نگارگری هم کار می کردم. قبل از آن در کنار نگارگری

یک نقاش باید در زمینه های گوناگون اطلاعات داشته باشد

نگارگری

بسیار مهمی اشارة کنم که متأسفانه هم به وزارت ارشاد مربوط می‌شود و هم به آموزش و پرورش. تا حدود ۱۰-۱۲ سال قبل رشتۀ نقاشی ایرانی جزء دروس هنرستانی دختران و پسران هنرستان‌های تهران، تبریز و اصفهان بود که تاریخچه ۶۰ ساله هم دارد. اما از این ۱۰-۱۲ سال به‌این طرف این رشتۀ راز برگزاري درسی هنرستان حذف کردند. از آنجا که بعد از انقلاب دروس شفاهی هنرستان مربوط به آموزش و پرورش بود و دروس عمومی مربوط به وزارت ارشاد، این رشتۀ را حذف کردند. من چندین بار به ارشاد دروس رجوع کردم گفتند آموزش و پرورش این کار را کرده است و به آموزش و پرورش رجوع کردم گفتند ارشاد این کار را کرده است؛ بالاخره مانندمیدیم کدام مقصود بوده ولی حذف رشتۀ نقاشی ایرانی از دروس هنرستان‌های تجسمی تهران و کشور هیچ توجیهی ندارد.

تیموری: رشتۀ یا درس را می‌فرمایید استاد؟ چون ما نگارگری را داریم.

آقامیری: هم درس است و هم رشتۀ سال اول در هنرستان عمومی است اما از سال دوم از بین هنرجویان یکی می‌رود گرافیک، یکی مجسمه‌سازی و یکی موسیقی؛ در حالی که نگارگری را حذف کردند. با این همه من به شاگردانم در رشتۀ نقاشی ایرانی کتاب‌آرایی درس می‌دادم. کتاب‌آرایی ایرانی در دنیا بی‌نظیر و منحصر به فرد است. از نظر طبقه‌بندی هنرهای تجسمی به آن هنر اسلامی می‌گویند. حتی به بچه‌ها طراحی فرش یاد می‌دادم. اینها هویت و تاریخ و فرهنگ ما بود.

تیموری: استاد از اینکه وقت کلاس‌ستان را برای این مصاحبه به ما اختصاص دادید، بسیار سپاسگزاریم.

چیزی را تحمیل کند، آن بچه نمی‌تواند بپذیرد؛ توی ذوقش می‌خورد و حتی از این رشتۀ بدش می‌آید.

تیموری: نگارگری را زچه سنی باید آرام به او آموخت؟

آقامیری: از ۱۲ سالگی به این طرف باید نگارگری را آموخت. باید برای بچه از شاهنامه حرف زد، باید برایش مقداری از شعرای دیگر خواند و معنی کرد. بچه که معنی بیت را نمی‌داند و برایش سخت است؛ پس باید برایش تحلیل و تفسیر و معنی کرد. متأسفانه یکی از رشتۀ‌هایی که نیست رشتۀ موسیقی هست؛ موسیقی با ادبیات عجین است. «وجعلنا من الماء كل شيء حي» و آب نباشد همه چیز مرده است. موسیقی خوارک است، انرژی است، نان است، نمک است، آب است و به بچه کمک می‌کند برای یادگیری نگارگری.

بچه وقتی سه تارایه عنوان ساز و موسیقی انتخاب می‌کند، دیگر به سمت ساز غربی نمی‌رود. در کنار این باید یکسیزی اشعار را هم حفظ کند؛ چون این اشعار ریتم دارند، فرم‌های دیگری هستند؛ یا آوازی هستند یا به صورت تصنیف که باید به بچه‌ها گفت کدام را بخواند. بچه وقتی اشعار عارفانه مثلاً مثنوی را بخواند و حفظ کند و بعد با ساز آن قسمت را بزند و مثلاً در مایه افساری مثنوی را جرا کند، از آن پس دیگر به سمت مولانا می‌رود، به سمت حافظ می‌رود که همگی از قرآن و معنویات حرف می‌زنند. بدین ترتیب بچه خودبه‌خود با فرهنگ ملی و دینی، آشنایی شود و پیوند می‌خورد؛ طوری که کم کم می‌بینید حتی در کارش یک عرفان و معرفت خاصی پیدا کرده است. حال اگر اینها نباشد جوان چه کار می‌کند؟ ماهواره که هست، اینترنت که هست... اکثر این موسیقی‌هایی هم که ارائه می‌شود، حاوی یک سری فضاهای عجیب و غریب هستند که فرسنگ‌ها با فرهنگ ما فاصله دارند و بدآموزی‌هایش هم واقعاً وحشتناک است. بچه خودبه‌خود به خاطر داشتن قوای حسی خاصی که در درونش هست به این سمت کشیده می‌شود، بعد خودبه‌خود دوست دارد آن تیپی بشود، آن ساز را بزند، آن حس و حال را پیدا کند و در آن وادی گام بزنند. امروز مامی‌بینیم که قیافه‌ها چه شکلی شده است؛ جوان‌ها لباس‌های عجیب و غریب می‌پوشند، موهای تغییر حالت می‌دهند و می‌شود گفت که از آن حالت کلاسیک و معقول خارج شده است.

تیموری: ممکن است به اجمال بفرمایید که توصیه‌تان به دیگران هنر چیست.

آقامیری: اولاً دیگران هنر باید عاشق کارشان باشند و بالاجبار به معلمی هنر رونیاورد باشند. مثلاً کسی معلم ریاضی بود اما چون معلم اضافه بوده به او بگویند که برو در کلاس هنر تدریس کند.

تیموری: در ارتباط با نگارگری به هنربانان و کسانی که کتاب‌های هنری و مواد درس هنر را تنظیم

می‌کنند، چه توصیه‌ای دارید؟

آقامیری: دستشان درد نکند؛

کارشان بد نیست، خوب است

اما من خارج از این

مسئله باید به

مطلوب

اشاره

مسابقاتی که در رشته‌های گوناگون علمی، فرهنگی و هنری در طول سال تحصیلی در مدارس برگزار می‌شوند، متنوع، جذاب، مؤثر و نشاط‌آورند و بسیاری از دانش‌آموزان، بخشی از قابلیت‌ها و مهارت‌های خود را از طریق این مسابقات کسب می‌کنند. در صورتی که مسابقات به طور مستمر و هدفمند و با مشارکت خود دانش‌آموزان برگزار شوند و به عنوان ابزارهای تربیتی و آموزشی مورد استفاده قرار گیرند، علاوه بر ارتقای سطح آگاهی و مهارت دانش‌آموزان می‌توانند باعث افزایش رغبت نسبت به کسب علم و دانش و امید به زندگی در آنها شوند.

بر این اساس، اطلاع دقیق معلمان و مدرسان هنر از تقویم هنری آموزش‌وپرورش ابزاری مناسب برای ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان و آماده‌سازی آنهاست.

کلیدواژه‌ها:

آموزش‌وپرورش، مسابقات فرهنگی و هنری، مسابقات پرسش مهر، جدول زمان‌بندی، استعداد‌یابی، مشارکت هدفمند

تقویم مسابقات هنری و ضرورت آگاهی معلمان هنر

حمید قاسم زادگان

دانش‌آموزان برگزیده، آینین‌نامه انصباطی و فصل سوم (شرح وظایف دبیرخانه و کمیته‌های ستاد اجرایی) شامل دبیرخانه کمیته فنی، کمیته ارزشیابی، کمیته روابط عمومی و تبلیغات، کمیته تغذیه و بهداشت و امداد، کمیته استقبال، پذیرش و اسکان، کمیته تدارکات و پشتیبانی، کمیته فوق برنامه، کمیته حفاظت و حراست، کمیته افتتاحیه و اختتامیه، فصل چهارم نحوه تنظیم و ارسال فرم‌های آماری مسابقات و فرم‌های داوری، فصل پنجم ضوابط اختصاصی رشته‌ها و در نهایت، معرفی رشته‌های فرهنگی و هنری شامل مسابقات قرآن و نهج‌البلاغه، مسابقات و جشنواره‌های ادبی، مسابقة هنری دستی و تجسمی، مسابقه هنری‌ای ادبی، مسابقه فیلم کوتاه و مسابقه هنری‌ای نمایشی است.

دفتر فرهنگی و هنری وزارت خانه (معاونت پرورشی) به ارسال کتاب اکتفا نکرده و با تهیه و ارسال بخشنامه‌های مختلف تلاش خود را در زمینه راهنمایی و هدایت متولیان مناطق، استان‌ها و شهرستان‌های مختلف کشور نشان داده است. در این مورد در بخشنامه‌های متعدد بر تکمیل دقیق فرم مشخصات آثار، مندرج در کتاب پیام مهر و تنظیم دقیق فرم آماری، تعداد شرکت کنندگان در مسابقات فرهنگی و هنری و مسابقات پرسش مهر به تفکیک جنسیت در بخش دانش‌آموزی و فرهنگیان (پرسش مهر) تأکید شده است. همچنین، دانش‌آموزان و معلمان عشاپر و دفتر مدارس خارج از

در مسیر تعالی دانش‌آموزان در زمینه‌های مختلف، ایجاد رغبت زمانی تحقق می‌یابد که مدارس در برنامه‌ریزی‌های سالانه خود متناسب با نیازهای گوناگون فرهنگی، هنری و با مشارکت خود دانش‌آموزان فعالیت‌هایی را پیش‌بینی و در فواصل زمانی مختلف به طور مستمر اجرا کنند. همچنین زمینه ارتقای سطح آگاهی و انگیزه دانش‌آموزان دیگر و تحقق اهداف تربیتی را با فراهم آوردن اهرم‌های تشويقی در سطح منطقه، استان و کشور مهیا سازند.

سال‌هاست دفتر برنامه‌ریزی امور فرهنگی، هنری و فضاهای قرآنی و زارت آموزش‌وپرورش (معاونت تربیت‌بدنی و پرورشی) در این جهت و در زمینه اجرای دقیق دستورالعمل مسابقات فرهنگی و هنری و پرسش مهر با چاپ کتابهای گوناگون و بخصوص در این اواخر کتاب «پیام مهر» زمینه راهنمایی دقیق کارشناسان، مریبان، معلمان و دانش‌آموزان را برای برگزاری مسابقات مذکور و شرکت در آنها آماده کرده است. باید اذعان کرد بسیاری از تلاش‌گران عرصه علم و ادب و هنر ایران زمین فعالیت خود را از همین طریق در مدارس و با راهنمایی مریبان و معلمان آغاز کرده‌اند و استعدادهایشان شناسایی و به تدریج شکوفا شده است. کتاب پیام مهر در پنج فصل تدوین شده است؛ فصل اول (توضیحات) شامل کلیات، تعاریف، سطوح برگزاری اهداف مسابقات، اصول و سیاست‌ها و نمایه تشكیلات، فصل دوم (ضوابط) شامل ضوابط عمومی، ضوابط داوری، ضوابط اعزام

۶. کمی برداری از آثار نویسنده‌گان دیگر ممنوع است و با شخص خاطی برخورد قانونی می‌گردد.

۷. نمایشنامه‌های ارسالی عودت داده نخواهد شد.
در ادامه، در بخش دانش آموزی بر مسابقه هنرهای نمایشی و سرود دانش آموزی دختران و پسران نیز تأکید شده است.

قصد این نوشтар معرفی بیشتر و یادآوری ضرورت و اهمیت گوشه‌ای از مسابقات فرهنگی و هنری و پرسش مهر در حوزه آموزش و پرورش بوده است، اما قطعاً آسیب‌شناسی این حوزه و حتی بخش دیگری از بدنه آموزشی وزارت آموزش و پرورش، که دانشگاه فرهنگیان و به ویژه مسابقات فرهنگی و هنری و پرسش مهر مراکز تربیت معلم است، وقت دیگری می‌طلبد و انشاء...

کشور نیز مورد توجه و تأکید قرار گرفته‌اند.

برای مثال، در مسابقات فرهنگی (رشته‌های شعر، داستان، مقاله پژوهشی و مطالعه و تحقیق) تکمیل فرم‌های ۱ تا ۶ پیوست (از کتاب پیام مهر) در قالب سی‌دی و محیط word و رائئه آن در هنگام تحويل آثار ضروری داشته شده است.

نیز در بخش فیلم کوتاه، این نکته تصریح شده است که

دانش آموزان باید در فرم مشخصات فیلم‌نامه عوامل فیلم را که دانش آموز هم هستند، مشخص کنند (کارگردان، فیلم‌نامه‌نویس، تصویربردار، تدوینگر و بازیگران). در بخش هنرهای دستی و تجسمی بر حفظ آثار و اهمیت کار دانش آموزان تأکید شده است: «در همه مراحل مسابقات در آموزشگاه، (منطقه) شهرستان، استان و کشوری برچسب

شناسایی آثار هنرهای دستی و تجسمی به نحوی به اثر الصاق گردد که بدراحتی جدا نشود. بهویژه در هنرهای دستی مانند قالی، جاجیم، گلیم و نمد اتیکت یا برچسب موردنظر باید از جنس مناسب باشد.»

در پیگیری‌های دفتر وزارتی مثلاً در نقاشی همگانی به استان‌ها تأکید شده است که «در راستای فعالیت (نقاشی همگانی) به شماره ۵۰۰/۹۹۳۴/۱۸۶ مورخ ۸۷/۱۰/۹ و پیگیری مستمر آن در سال تحصیلی ۸۹-۹۰ خواهشمند است گزارش جامعی از روند فعالیت‌های فوق به صورت (تصویر، CD، فیلم و آلبوم) و شرح مکتوب به معرفی عوامل فعال مدارس، منطقه/ استان به تفکیک ابتدایی، راهنمایی، متوسطه و جنسیت به همراه فرم‌های چکلیست بازرسی

تا تاریخ ۹۱/۳/۱۰ جهت بررسی و اعلام نظر به کارشناسی هنرهای دستی و تجسمی دفتر توسعه فعالیت‌های فرهنگی، هنری، اردبیل و فوق برنامه ارسال فرمایید.»

همچین، از آنجا که برنامه بررسی و داوری مسابقات پرسش مهر به طور همزمان در مدارس در حال اجراست و فرهنگیان هم در آن دخیل‌اند، به مواردی از آن در بخش مسابقه نمایشنامه‌نویسی اشاره می‌کنند.

در بخش نامه نمایشنامه‌نویسی پرسش مهر فرهنگیان مسابقه نمایشنامه‌نویسی اشاره می‌کند. ۱. موضوع نمایشنامه‌ها باید در راستای سؤالات مطروحه از سوی رئیس جمهور محترم باشد.

۲. متن نمایشنامه باید بر روی یک طرف کاغذ و به صورت تایپ شده باشد.

۳. قطع نمایشنامه‌ها به صورت A4 باشد و از ارسال آن در دفترچه‌های کوچک و مانند آن خودداری شود.

۴. مشخصات کامل نویسنده قید گردد.

۵. چنانچه نویسنده از منابعی جهت تحقیق یا برداشت استفاده کرده، نام منبع ذکر شود.

در مجال‌های دیگر این نقد و بررسی با حضور کارشناسان به سرانجام می‌رسد. زمان تقریبی برگزاری مسابقات به قرار زیر اعلام می‌شود.

فراخوان مسابقات فرهنگی و هنری در نیمة دوم مهرماه هر سال تحصیلی، فراخوان مسابقات فرهنگی و هنری پرسش مهر- در نیمة اول آذرماه هر سال تحصیلی، فراخوان مسابقات فرهنگی و هنری پرسش مهر دانشگاه فرهنگیان (مراکز تربیت معلم) نیز همانند آموزشگاه‌ها و مدارس است اما به چند رشته ادبی و هنری و تجسمی و فعالیت‌های قرآنی و کتابخوانی محدود شده است که در گزارشی به اجمال به آن پرداخته خواهد شد.

از همکاری کارشناسان محترم آقایان ناصر فلاحتی نصرت آبادی کارشناس مسئول هنرهای آوایی، روح... مالمیر کارشناس مسئول هنرهای نمایشی و فیلم کوتاه و علی سلطانعلی کارشناس مسئول هنرهای دستی و تجسمی که اطلاعات مذکور را در اختیار رشد آموزش هنر قرار دادند، قدردانی می‌شود.

کو گفت

موسیقی ایرانی علمی است!

گفت و گو با ژان دوینگ، موسیقیدان فرانسوی

مهناز محمدی

اشاره

نخستین جشنواره هنرهای معاصر اسلامی با نام «طوفان ولایت» فرصت مغتنمی بود که اولین بار از عید قربان تا عید غدیر در تهران (موza هنرهای معاصر و تالار وحدت) با محوریت هنرهای تجسمی و موسیقی برگزار گردید. در این فرصت با یکی از میهمانان خارجی این مراسم که از پژوهش گران عرصه موسیقی بهشمار می‌رود مصاحبه‌ای کوتاه انجام گرفت که امید است این مصاحبه مورد توجه معلمان هنر قرار گیرد.

«ژان دوینگ» یکی از مهمانان بود که با تسلط کامل بر موسیقی سنتی ایران از سابقه زیادی نیز در این زمینه برخوردار بود. وی بعد از آموزش سه‌تار در ایران و کسب آموزش از استادان مطرح موسیقی ایران به مدت ۴ سال دوره آموزش فلسفه ایرانی را در انجمن حکمت و فلسفه با استادانی چون هانری کرین، ایزوتسو، و... گذراند. پس از آن به تدریس فلسفه در دبیرستان رازی مشغول شد. بعد از انقلاب به فرانسه بازگشت و وارد مرکز تحقیقات علمی فرانسه شد. وی در سن ۳۹ سالگی با گذراندن دوره دکترای دولتی به اخذ عنوان پروفیسور نائل آمد و پایان‌نامه‌اش نیز در دو اثر - مختلف با نام‌های «موسیقی و خلسه» و «موسیقی و عرفان در سنت اهل حق» به فارسی ترجمه شده است. اثر دیگری از وی تحت عنوان «روح نغمات» نیز در دست چاپ است. ژان دوینگ فارسی را نسبتاً سلیس و روان صحبت می‌کند. در مجالی کوتاه فرصت را غنیمت دانستیم و چند پرسش را با وی مطرح کردیم.

رشد آموزش

دوهه

شماره ۱

پاییز ۱۳۹۱

■ استاد دوینگ، تعریف کوتاه شما از موسیقی ایرانی چیست؟
موسیقی ایرانی غذای روح است.

■ قابلیت‌های ردیف‌های موسیقی ایرانی را چگونه می‌بینید؟
این ردیفها الگو هستند؛ یعنی چیزی که هر کس بخواهد موسیقی بنوازد و بخواند، باید آن را بداند و گرنه ضعف دارد.

■ یعنی ردیف‌های موسیقی ایرانی یک نوع نقشه راه است؟
بله، دقیقاً نقشه است.

■ میزان تطبیق موسیقی ایرانی با مبانی علمی آن را چگونه می‌بینید؟
موسیقی ایرانی علمی است. نمی‌توانیم مخالف اصول طبیعی این نوع موسیقی باشیم؛ چون حتماً دارای علمی است که باید روی آن کار کرد. اگر علمی با آن برخورد نکنیم، نتیجه سروصدایی می‌شود که دیگر علم نیست. خیلی وقت‌ها پیش می‌آید که با موسیقی‌های بی‌سروته مواجه می‌شویم.

■ ارزیابی کشورهای غربی که شما در آنجا زندگی می‌کنید، از موسیقی ایرانی چگونه است؟

در غرب هر موسیقی‌ای را که کمی آسان و متحرک باشد، (ایجاد تحرک کند) می‌پسندند ولی موسیقی جدی و علمی شنونده زیادی ندارد. بیشتر هیجان را می‌پسندند. البته قبل از خیلی بهتر بود. زندگی‌ها به گونه‌ای بود که بهتر می‌توانستند تمرکز کنند. اما الان مردم غرب در صدا و اصوات مختلف غرق شده‌اند؛ به حدی که موسیقی جدی را تشخیص نمی‌دهند.

■ این جمله عرفانی را چقدر می‌پسندید، «موسیقی اصیل ایرانی ندادهند به فطرت آدمی است!» در مقابل فطرت ناسالم و شیطانی
بله می‌تواند این طور باشد. البته موسیقی بر عکس این هم می‌تواند عمل کند. بستگی به خود موسیقی و خواننده و نوازنده‌اش دارد. موسیقی چیزی نیست که مثلاً بگوییم الان این عملکرد را دارد. چون باید هر دفعه آن را درست کرد، احیا کرد. باید روی آن کار کنیم تا به نحوی انعکاس وضع درونی‌مان باشد. کسی که فطرت بدی دارد، توحش را به موسیقی انتقال می‌دهد.

■ پیشنهاد شما برای آموزش موسیقی به کودکان چیست؟
این خیلی عالی است که به کودکان موسیقی ایرانی یاد بدهیم. در این زمینه خودم تجربه خوبی دارم. پسرم در چهار سالگی شروع به فرآگیری موسیقی ایرانی کرد. شاگرد آقای خردمند بود. با تنبک ضرب می‌زد و آواز می‌خواند؛ آواز اصیل ایرانی. الان وقتی استادان ایرانی می‌خوانند، پسرم نیز چون ردیف‌ها را بلد است سعی می‌کند مثل ایشان بخواند. البته اگر ردیف نمی‌دانست، هیچ کاری از دستش ساخته نبود.

انگیزش هنری

در آیینه آثار سومین جشنواره بین المللی هنرهای تجسمی فجر

رشد آموزش هنر

اشاره

تقویت و تربیت حافظه تصویری و بالابردن قدرت بصری ذهن از طریق مرور مکرر آثار هنری میسر می‌شود. تورق آثار هنری و انس دمادم با نمادهای ذهنی هنرمندان دیگر، نوعی مراوده ذهنی و تعامل فکری را شکل می‌دهد که به طور مستقیم و غیرمستقیم در آثار بعدی یک هنرمند تجلی می‌یابد. جشنواره‌های هنری که به شکل عام و فراگیر برگزار می‌شوند، فرصتی برای قراردادن آثار پیش‌کسوتان و نام‌آوران هر رشته در کنار تجربه‌های هنری جوانان را به وجود می‌آورند که بسیار درس آموز، الهام‌بخش و انگیزه‌آفرین است و حتی خوش کار و تلاش در وادی هنر را در هنرمند ایجاد می‌کند. در این میان، مشکلی که معمولاً در بیشتر جشنواره‌ها دیده می‌شود، تمرکز آنها در تهران و شهرهای بزرگ کشور است. این مسئله موجب می‌شود بخش عظیمی از جامعه تعلیم و تربیت و بهویژه دانش‌آموزان و در مرحله بعد مدرسان و معلمان و هنرآموزان از دستاوردهای هنری این جشنواره‌ها و مرور آثار آنها محروم بمانند. علاوه بر این، مدتی پس از پایان گرفتن زمان هر جشنواره آثار هنری به صاحبان آن‌ها بازگردانده می‌شود و تازگی و طراوتی که با دیدن نمونه‌های بکر و تازه کار شده حاصل آمده بود، فروکش می‌کند.

در این میان و برای رفع این نقیصه یکی از کارهای مؤثر، تهیه و تدوین کتاب‌هایی موسوم به «کتاب جشنواره» است که به شکل همزمان با جشنواره‌ها یا حداقل با فاصله زمانی کم از آنها می‌تواند گنجینه آثار متنوع هنری را برای علاقه‌مندان گشوده نگه دارد؛ هر چند که در کتاب‌های جشنواره معمولاً به خاطر شتاب‌زدگی و محدودیت‌های چاپ و نشر آثار هنری در اندازه‌های واقعی و با جزئیات بصری منعکس نمی‌شوند. و آنچه به ثبت می‌رسد، واقع شدن رویداد هنری مذکور و تصویری از شکل و شمایل کلی آثار است. در عین حال باید به همین اندازه نیز خرسند بود؛ زیرا دنبال کردن روند تولید آثار هنری و دریافت سمت و سوی محتوایی و شناخت تکنیک‌های آنها برای هنرجو و معلم علاقه‌مند اهمیت بسیار دارد. از سویی، معرفی بهتر و بیشتر آنها به دانش‌آموزان می‌تواند اهل هنر را به فرایند روزآمدشدن هنری نزدیک کند. حتی این کار به تقویم‌دار شدن رویدادهای هنری می‌انجامد و می‌تواند نقطه عزیمتی را برای شرکت در این جشنواره‌ها فراهم آورد.

با این مقدمه، «مجله رشد آموزش هنر» در تلاش است که رویدادهای فراگیر و ملی هنری را از طریق آثار و کتاب‌های چاپ شده آنها معرفی کند. براین اساس، در اینجا به معرفی رخداد مهم سومین جشنواره هنری فجر بهمن ۱۳۸۹ می‌پردازیم.

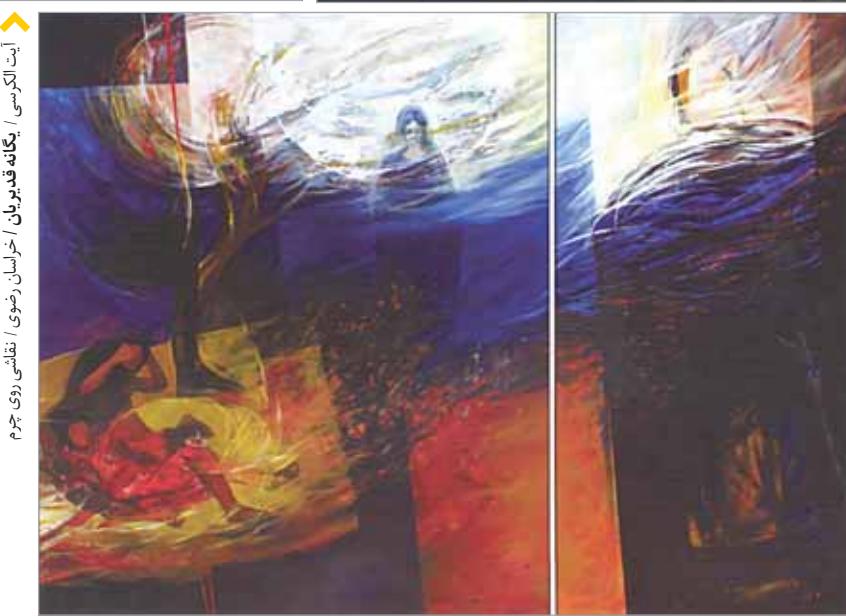
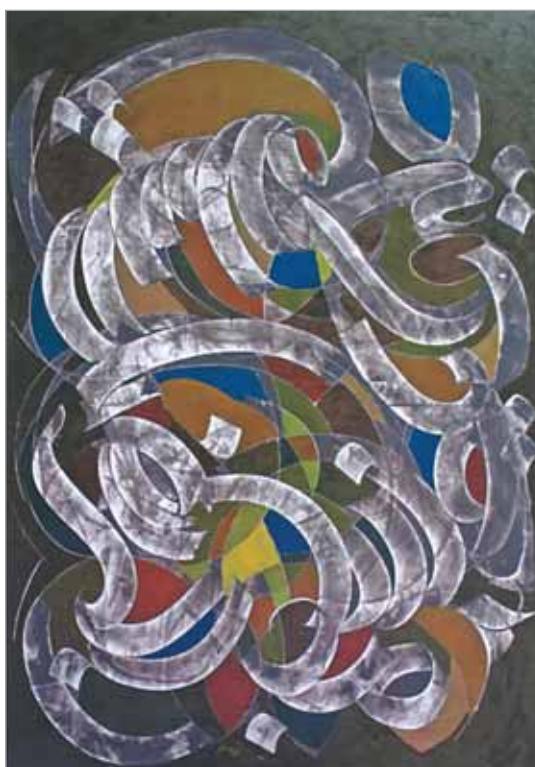
آشنایی هرچه بیشتر شما به گزیده‌های از آثار این جشنواره در رشته‌های مختلف ارائه می‌شود تا مخاطبان رشد آموزش هنر نمایی از جشنواره را در قاب صفحات مجله به نظاره بنشینند. بدینه است در صورت استقبال از این مجموعه تصویری متعدد، تهیه کتاب جشنواره از طریق بخش انتشارات مؤسسه هنرهای تجسمی وزارت ارشاد برای مدارس میسر خواهد بود. در عین حال، انتخاب آثار برای درج در مجله جنبه ذوقی داشته و با هدف معرفی گنجینه هنری کتاب صورت گرفته است. این کار در حقیقت ارائه برشی از آثار جشنواره است که گوشده‌ای از تلاش پدیدآورندگان آن آثار را نشان می‌دهد.

سومین جشنواره بین‌المللی هنرهای تجسمی فجر

این جشنواره هر ساله به همت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و در سطح ملی برگزار می‌شود. کتاب سومین جشنواره در زمستان ۱۳۸۹ توسط مؤسسه هنرهای تجسمی به چاپ رسیده است. در این کتاب، پس از سخن گفتن در مورد چند و چون اجرایی جشنواره و معرفی هیئت داوران، آثار رسیده و نمایش داده شده مطرح گردیده‌اند.

جشنواره شامل بخش‌های نقاشی، خوشنویسی، سفال، نگارگری، عکاسی، پوستر و کاریکاتور بوده است و به طور طبیعی برخی از معلمان و مدرسان هنر آموزش‌پرورش نیز در آن شرکت داشته‌اند. با توجه به تأکید اولیه، برای نیز در آن شرکت داشته‌اند. با توجه به تأکید اولیه، برای

نقاشی

آینه‌کاری / پیامده‌های پیریان / زیرسان: رحموی / نقاشی روی بوم

مهران بهزادی / بزد

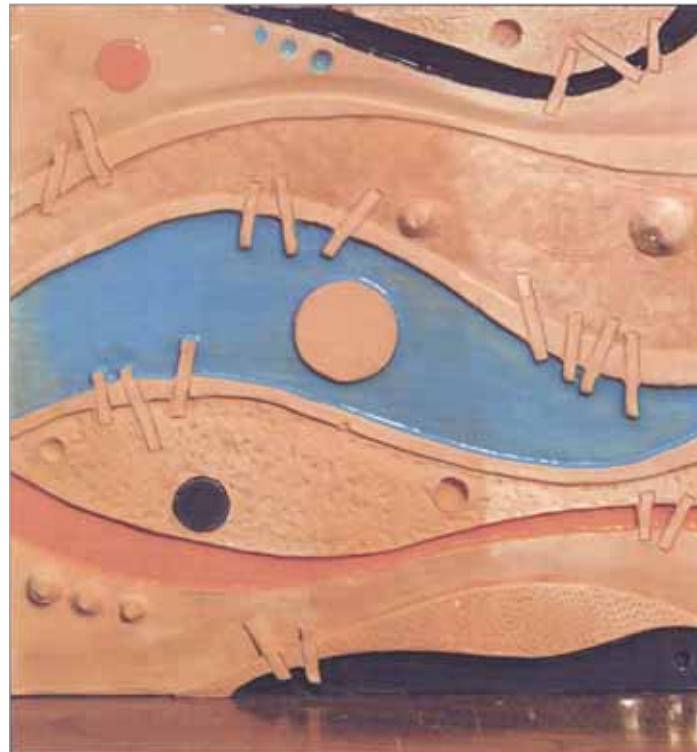
مادر / انسیه برخواه / تهران / اکریلیک

خرزان / حسین شیخ‌علیشاهی / بزد / اکریلیک

سفال

امام رضا(ع)/ملیحه سلطانی مهنج / خراسان رضوی

نوروز / غلامحسین مهری / تهران
فجر / مریم خدایی پارچمن / تهران

زهرا حسینی / کهکلیوبه و بویر احمد

مجید ضیایی یوسف آباد / آذربایجان شرقی

سید یونس خان بیگی / لرستان

رشد آموزش

دوهشتم

شماره ۱

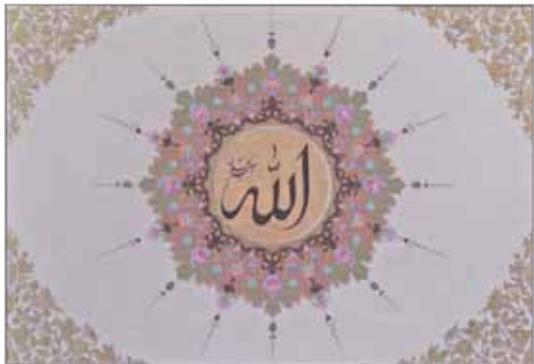
۱۳۹۱

پاییز

نگارگری

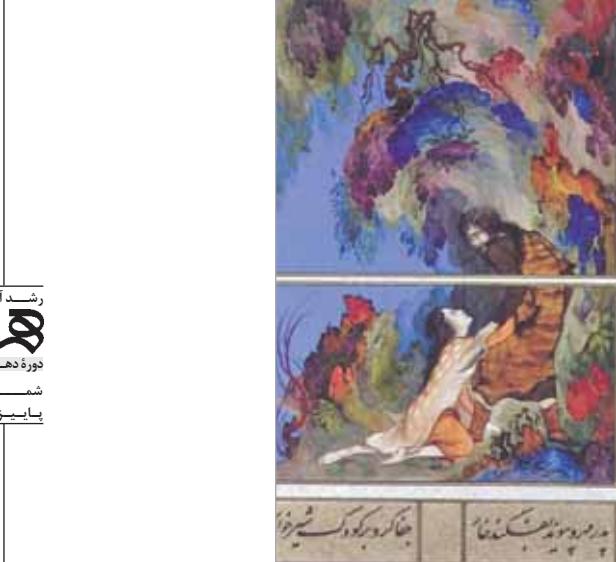
سمیه (سیما) بخششندۀ اصفهان / آبرنگ، گواش و اکریلیک

پتروس / معصومه پیمان
خراسان رضوی / اکریلیک

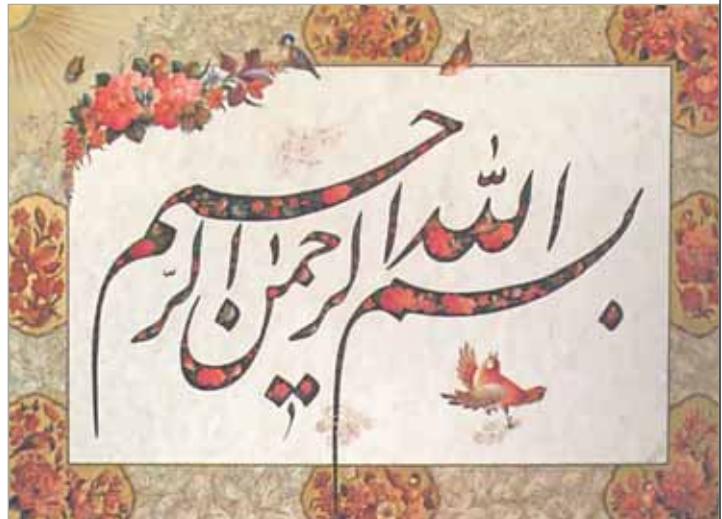
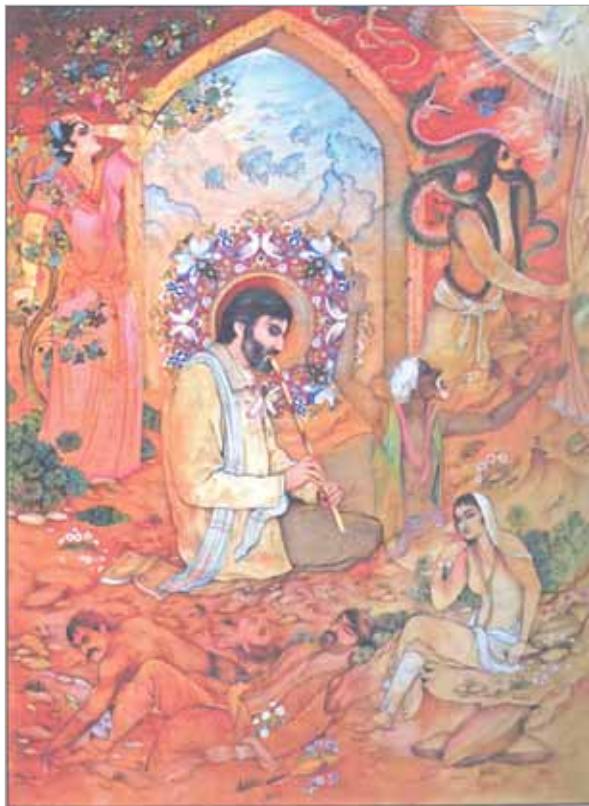

پیمانه امینی / آذربایجان / آبرنگ و گواش

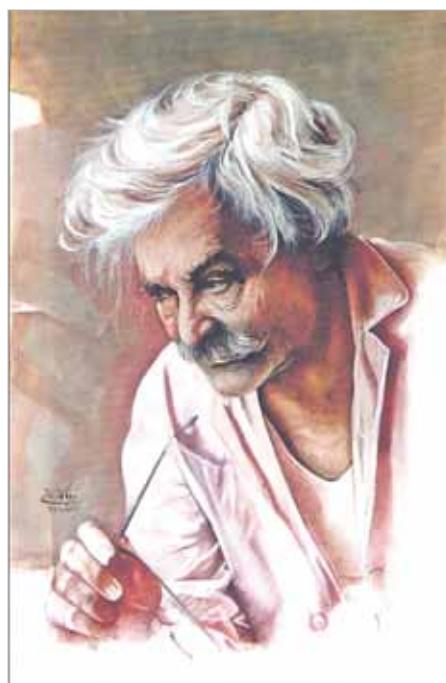

رسم - خوان اول / محمود آشناعر / لرستان / آبرنگ و اکریلیک

پشنواز نی / امیر طهماسبی / البرز / آبرنگ و گواش

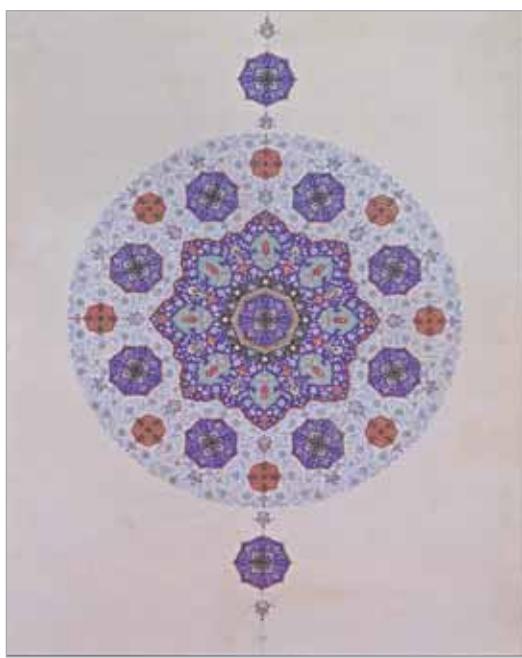
بسم الله / مجید فتاحی
اصفهان / اکریلیک

اسناد پیزاد / دویا حسن کاززوی / تهران / آبرنگ و گواش

مهرداد راستین / البرز / طلا و گواش
مذهب مرصع / عسکر مرادی / گیلان / طلا نقره و رنگهای دستساز

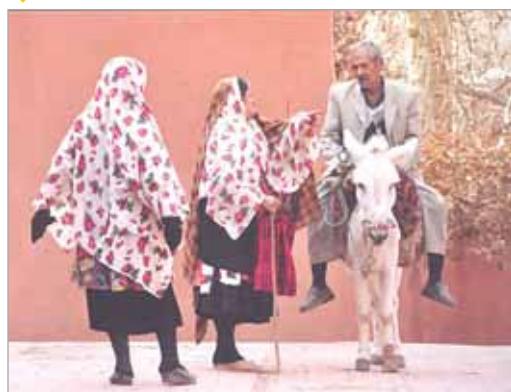

رشد آموزش
دوره هم
شماره ۱
پاییز ۱۳۹۱

عکس

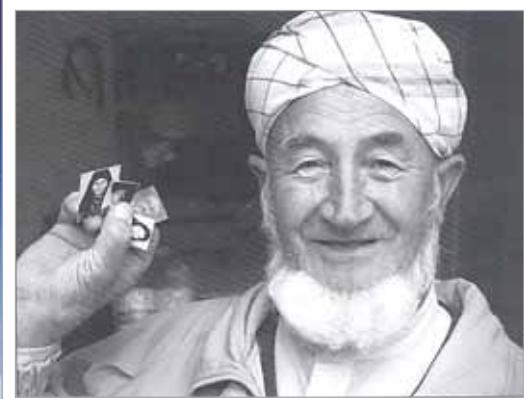
قالیشویان مشهد اردهال / حسین اکرمی / اصفهان

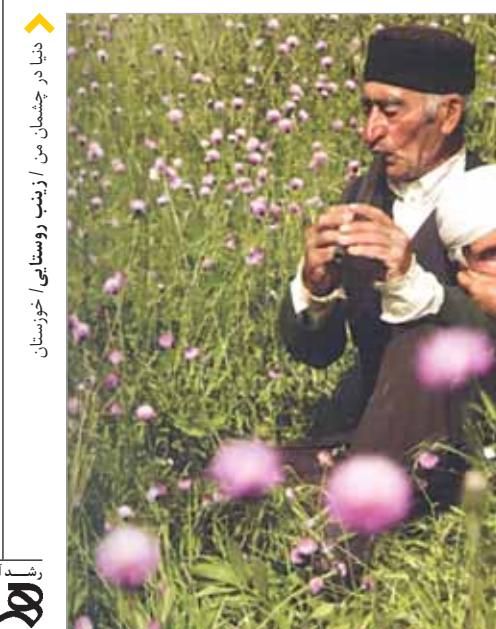
جواب آدرس / آبیتا حسنعلیزاده / خراسان رضوی

قریان ادرارکی / اردبیل

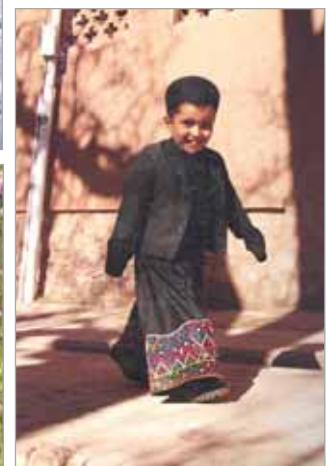

فهیمه اکبری / تهران

نیاز در چشمان من / زینب و سنتی / خوزستان

عشق / ساسان جوادنیا / گیلان

بیله / کاوش شمس / تهران

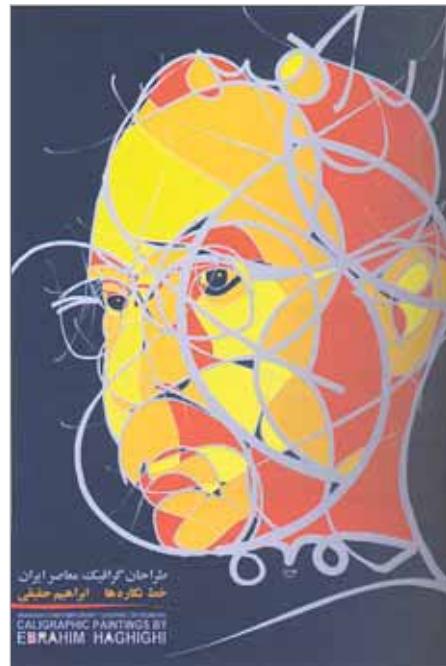
رقص شمشیر / حسام الدین انصاریان / هرمزگان

پوستر

گوهر تابن / محمد افشار

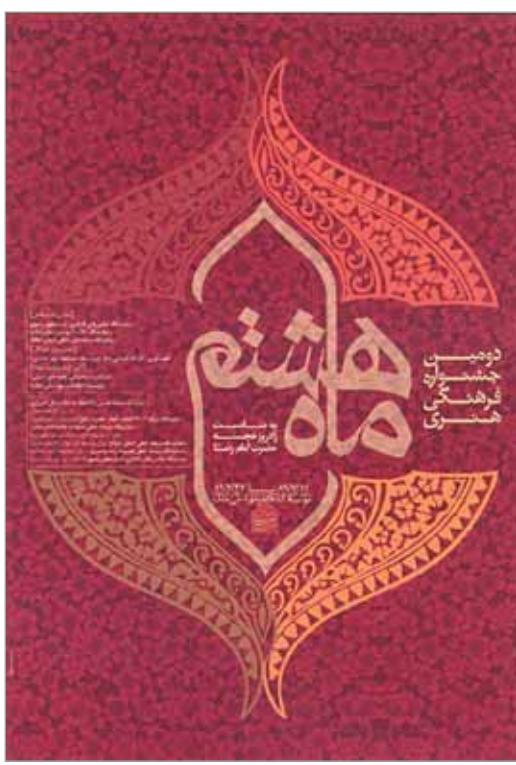
طراح گرافیک مدرس ایران / مصطفی نادمی گرو / خرسان رضوی

مسلم علیزاده / تهران

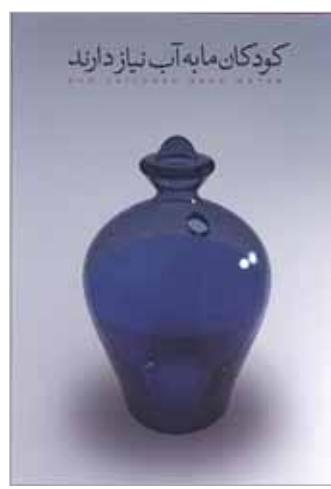
دوسن جشنواره هشتم / حسن بودال / هرمنگان

نمایشگاه نقاشی سیروس غاذی / مسعود آقایی / مازندران

آب / عباس خدابی / البرز

کاریکاتور

اوباما / وحید جعفری / ایران

قی ناظر بیو / محسن اسدی / ایران

چهره اوباما / کویستینیا سالپیلو / برقال

اوباما / مصطفی حسینیها / ایران

چهره پوتین

چهره لورل و هارادی / آجیل سوری

چهره اوباما / علیضاصا باقی / ایران

چهره علی دای / وحید جعفری / ایران

تابلوهای ارائه شده فرستی را برای تحلیل و نقد آثار هنری در کلاس درس فراهم می کنند. نکته دیگر اینکه جشنواره فجر در سال ۱۳۹۰ چهارمین دوره خود را نیز پشتسر گذاشت. در عین حال فراخوان جشنواره پنجم از پاییز امسال آغاز شده و فرصت مناسبی را برای حضور هنرمندان فرهنگی به وجود آورده است. امیدواریم که همکاران اهل هنر از فرصت به دست آمده برای حضور فعال در این جشنواره استفاده کنند.

طراحی صنعتی چیست و طراحی صنعتی کیست؟

تگین یشمی / کارشناس ارشد طراحی صنعتی دانشگاه تهران

کلیدواژه‌ها: طراحی صنعتی، طراح صنعتی

مقدمه

شاید اولین سؤالی که ممکن است به ذهن هر کس خطور کند، این باشد که طراحی صنعتی چیست. همان‌طور که می‌دانیم، طراحی شاخه‌های گوناگونی دارد؛ مثل طراحی پارچه و لباس، طراحی داخلی، گرافیک، معماری و...

طراحی صنعتی رامی‌توان وسیع‌ترین شاخه طراحی دانست که در سیاری از حوزه‌های زندگی روزمره نقش دارد؛ مانند طراحی لوازم خانگی، طراحی وسایل نقلیه، طراحی بسته‌بندی، طراحی زیورآلات، طراحی تسلیحات، طراحی دکوراسیون داخلی و...

وقتی مشکل یا نیازی پیش می‌آید، طراح صنعت همان کسی است که جزئیات مسائل و مشکلات را بررسی و طرح‌هایی جهت حل آنها ارائه می‌کند. او علاوه بر داشتن توجه و دقت به محیط اطراف خود، باید به مسائل اجتماعی، روان‌شناسی، سیاسی و اقتصادی نیز مسلط باشد و رویکردهای نوین در طراحی را بشناسد.

ولین مرحله در طراحی یک محصول، شناخت نیاز و

تجزیه و تحلیل درست آن است. پس از این مرحله طراح باید به دنبال مناسب‌ترین راه‌حل‌ها باشد که شامل ایده‌هایی خلاقانه و راه‌گشا می‌شود. طراح باید بتواند ایده‌های فراوانی ارائه دهد و تمام جنبه‌های مرتبط با محصول را لحاظ کند. در این مرحله، علاوه بر عملکرد مناسب، ایده‌ها باید زیبا و منطبق بر اصول پایه طراحی محصول باشند. همچنین بتوانند با انسان و مشخصات او سازگار شوند یعنی ارگونومیک باشند. در نهایت یکی از این ایده‌ها طرح نهایی خواهد بود که با توجه به نیازهای پروژه انتخاب خواهد شد.

طراح صنعت همچنین باید به فرایندهای ساخت، تولید، مواد و مدلسازی مسلط باشد؛ زیرا شناخت درست این موارد برای رسیدن به مناسب‌ترین طرح بسیار کارگشاست. در نهایت محصول باید امکان تولید انبوه داشته و منطبق با نیاز همه کاربران باشد. طراحی صنعتی نیازمند توانایی‌های فنی، هنری و دیدگاه مهندسی است. همچنین طراح صنعت باید فردی خلاق، با انگیزه و با مسئولیت باشد تا بتواند پروژه‌ها را به بهترین نحو ممکن به انجام برساند.

هر فرد در مرحله اول یک مصرف‌کننده است؛ بدین معنا که محصولاتی را که دیگران طراحی و تولید کرده‌اند استفاده می‌کند اما اندیشه‌یدن مثل یک طراح به شما باری می‌رساند که تفاوت میان طراحی‌های ضعیف و مناسب را بشناسید و بتوانید انتخاب درستی داشته باشید. از طرفی در زندگی روزمره مسائل و نیازهای بسیاری وجود دارد که توسط خود شما حل می‌شود. بنابراین ممکن است خود شما یک طراح صنعت بوده و با ایده‌های خلاقانه‌تان مشکلات زیادی را حل کرده یا راه‌حل‌های خوبی برای مسائل خود ارائه داده باشید. بدین ترتیب، می‌توان نتیجه گرفت که طراحی صنعتی جزئی از زندگی روزمره ماست و خلاقیت هسته اصلی آن را تشکیل می‌دهد. در هر حال هدف اصلی رسیدن به بالاترین سطح کیفیتی در زندگی است و این هدف با ارائه محصولاتی همساز با محیط‌زیست، پایدار و قبل استفاده برای همگان پیگیری می‌شود.

طراحی صنعتی به طور خاص با
بخش‌هایی از محصول سروکار دارند
که انسان‌ها بر آنها تأثیر می‌گذارند یا
از آنها تأثیر می‌پذیرند

طراحی صنعتی چیست؟

طراحی صنعتی به عنوان یک رشته و شغل، آمیخته‌ای است از علم و هنر. هر یک از دو رکن علم و هنر آن چنان جایگاه محکم و استواری در پیکره طراحی صنعتی دارد که با حذف هر کدام، روند طراحی صنعتی به سرانجام نمی‌رسد و نهایتاً نتیجه کار یا به سمت صنعت صرف منحرف می‌شود و یا به سوی هنر صرف. در طراحی صنعتی هرگز یادگیری مستقل و صرف مکانیک، نقاشی، گرافیک و... کمکی نمی‌کند بلکه بسته به نیاز و هدف مشخص، باید اقدام به تحقیق و گردآوری اطلاعات در زمینه مورد نیاز کرد. بنابراین می‌توان گفت که طراحی صنعتی یک رشتهٔ جامع و ترکیبی است. تخصصی که برای کسب آن باید از هر زمینهٔ تخصصی، اطلاعاتی مشخص داشت.

تعريف طراحی صنعتی در یک کلام، عبارت است از: تعیین ویژگی‌های کمی و کیفی کالا به منظور تولید به روش‌های صنعتی در زیر مختصراً به تعاریفی در رابطه با طراحی صنعتی اشاره شده است.

جامعهٔ طراحان صنعتی:

طراحی صنعتی، خدماتی است حرفاًی که برای خلق و گسترش مفاهیم و تخصص‌ها ارائه می‌گردد تا به بهینه‌سازی کاربرد، ارزش و ظاهر محصولات و سامانه‌ها به منظور ایجاد سود دوچانبه برای مصرف‌کننده و تولید کننده پردازد.

مؤسسهٔ گسترش طراحی:

فرایندی است الزامي که بشر برای زندگی و بهبود شرایط، جهان طبیعت و موارد آن را به خدمت می‌گیرد.

جامعهٔ طراحان صنعتی انگلستان:

طراحی یک تصمیم آگاهانه است که فرایندی را می‌آفریند تا اطلاعات (ایده) در مفهومی خارجی به قالب قابل لمس (محصول) و یا غیر قابل لمس (خدمات) تبدیل گردد.

طراح صنعتی کیست؟

طراحی صنعتی شغلی است که فرم یک محصول مصنوع را مشخص می‌کند؛ آن را طوری شکل می‌دهد تا برای مردمی

طراحی چیست؟

کلمهٔ طراحی در لغتنامه به معنای «طرح‌افکنی» و «نقشه‌ریزی» آمده است. هنر طراحی از قدیمی‌ترین روش‌هایی است که انسان برای بیان احساسات خود به کار گرفته است. طراح با ابزار بسیار ساده و بیشتر به کمک خطوط، احساساتی را که کلمات قادر به بیان آن نیستند، نمایان می‌کند. طراحی بازآفریدن تصاویر عینی و نمایش تصاویر ذهنی برای تجسم بخشیدن به واقعیت است.

طراحی در معنای تخصصی، مفاهیم و کاربردهای متنوعی را در برمی‌گیرد. از این رو مانند واژهٔ هنر با یک تعریف مشخص نمی‌توان تمام جنبه‌های آن را بیان کرد. طراحی در هر دوره مفهوم خاصی داشته و هر هنرمندی دید و شیوهٔ شخصی خود را به نوعی ابزار کرده است. طراحی به دلیل سهولت، صراحت و قدرت بیان، در تمام رشته‌های هنرهای تجسمی مورد استفاده قرار می‌گیرد. در واقع، آثار هنری در این رشته‌ها به کمک طراحی شکل می‌گیرند اما طراحی همیشه به آثار دیگر و بسته نیست؛ چون به تنهایی هم اثری مستقل و کامل است که خلاقیت هنرمند را نمایان می‌کند.

طراحی به مفهومی که امروزه می‌شناسیم ریشه در غرب دارد. در جهان امروز، طرح و طراحی در دو حوزهٔ طراحی^۱ و ترسیم^۲ مطرح می‌شود. ترسیم بیشتر احساسات فی البداهه طراح را بیان می‌کند اما طراحی مرحله به مرحله و بر مبنای اصول است که جنبهٔ کاربردی دارد. بیشتر این طرح‌ها تصاویر انسان، حیوانات، گیاهان و اشیا هستند که اغلب با مداد، ذغال، گچ و مرکب اجرا شده‌اند.

رسیم شامل سه گونه مهم است:

۱. اسکیس یا یادداشت‌های تصویری: نوعی طراحی سریع است که احساس لحظه‌ای طراح را بیان می‌کند.

۲. اتوند یا پیش طرح‌ها و تمرین‌های طراحی: اتوند یا تمرین طراحی با دقت و در مدت زمان بیشتر اجرا و تکمیل می‌شود.

۳. طراحی کامل: مجموعه‌ای کامل شامل انسان، فضا و... است که برپایهٔ اصول آناتومی، عمق نمایی، حجم‌نمایی و پریسکتیو نمایش داده می‌شوند.

پیوسته به تصحیح طرح‌های شان می‌پردازند تا آنها را در برایر نیاز کاربران و قابلیت‌های کارخانه‌ها آزمایش کنند.

دوره «طراحی صنعتی» در اوایل قرن بیستم، به خاطر تشریح نقش خلاقیت - که قبلًا توسعه یک صنعتگر انفرادی انجام می‌گرفت - و برای تولید انبوه، بنیان گذاشته شد. در نگهداری پیچیدگی تولید انبوه، طراحان صنعتی با سایر صاحبان حرفه‌هایی کار می‌کنند که با این پنداش در گیرند؛ ساخت و توسعه محصولات، شامل کارشناسان بازاریابی، مکانیک، طراحی مهندسین ساخت و برنامه‌نویسان نرم‌افزار، طراحان صنعتی آزمایشات مربوط به قابلیت استفاده برای تضمین این که یک محصول نیازها و انتظارات کاربران را برآورده کند انجام می‌دهند و عموماً اجزای داخلی را بازاریابی می‌کنند تا ساخت، سرهنگ‌سازی، خدمات و بازیافت محصولات، آسان‌تر شود.

آمادگی در عمل طراحی صنعتی نیازمند یک درجه مهندسی در این رشته است. طراحی صنعتی، علوم مربوط به فناوری و هنرهای بصری را به علوم انسانی پیوند می‌دهد. علاوه بر این، طراحان صنعتی برای رسیدن به یک درک کامل از علوم فیزیکی، قواعد مهندسی، ارگونومی^۳ (مهندسی فاکتورهای انسانی)، زیبایی‌شناسی و مواد و پروسه‌های صنعتی، بهتر است در علوم اجتماعی، مانند روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، آنתרופولوژی (انسان‌شناسی) و در هنرهای ارتباطی مانند عکاسی، ویدئو، چاپ و رسانه‌های الکترونیکی دارای پایه‌ای قوی باشند.

زیرشاخه‌ها و زمینه‌های کار طراحی صنعتی

یک طراح صنعتی ممکن است در یک شرکت خصوصی یا دولتی مشغول به کار باشد و اگر در جایگاه درست خود به کار گرفته شده باشد، مهم‌ترین وظیفه او ایده‌پردازی برای نوآوری

که از آن استفاده می‌کنند و برای پرسه‌های صنعتی که آن را تولید می‌کنند مناسب باشد. طراحان صنعتی کار می‌کنند برای راحت‌تر، لذت‌بخش‌تر و کارآمدتر کردن زندگی ما. آنها با مطالعه مردم در سرکار، در خانه و در حال حرکت، محصولاتی ایجاد می‌کنند که به کاربردن آنها حتی برای افراد سالخوردۀ هم راحت است؛ مثل صندلی‌هایی که مناسب با حالت بدن هستند، ابزار آشپزخانه و اسباب بازی‌هایی که امکان بازی و یادگیری صحیح و بی‌خطر را برای همه بچه‌ها فراهم می‌کنند. طراحان صنعتی به طور خاص با بخش‌هایی از محصول سروکار دارند که انسان‌ها بر آنها تأثیر می‌گذارند یا از آنها تأثیر می‌پذیرند. تلاش برای جهانی کردن دسترسی به محصولاتی که اعتبار اکولوژیکی^۴ (علم عادت و طرز زندگی موجودات و نسبت آنها با محیط) دارند و برای استفاده کردن مطمئن هستند. همچنین آنها محصولی به دست می‌دهند که زیبایی آنها باعث شود که ما آنها را بخواهیم، فرایند طراحی عموماً به صورت تیمی و گروهی بهتر نتیجه می‌دهد.

کار طراحان صنعتی از این فراتر می‌رود و بسته‌بندی، روح بخشیدن، طراحی بخش‌های داخلی، و در برخی موارد هم شناساندن یک شرکت را دربرمی‌گیرد. علاوه بر این، با فناوری اطلاعات مناسب با افزایش پیچیدگی، طراحان صنعتی برای ساده‌سازی نرم‌افزارهایی که تعداد بسیاری از محصولات را راه‌اندازی می‌کنند، سرگرم کار هستند. طراحان صنعتی به دنبال راه‌های مبتکرانه و بهتری برای چیزها می‌گردند. آنها کارشان را به حل مسئله نزدیک می‌کنند، می‌پرسند: «مردم می‌خواهند چگونه سفر کنند؟» سریع‌تر، «می‌آید یک ماشین دیگر بسازیم؟» برای جواب دادن به این سوالات، طراحان صنعتی محدوده گسترده‌ای از پیشنهادهای متنابض را در میان طرح‌ها و مدل‌ها کاوش می‌کنند.

انسان قرار دارد، بایستی در طراحی برای نیل به یک طرح مطلوب، ویژگی‌های رفتارهای انسانی در فضاهای داخلی زیستی اعم از عمومی و خصوصی، به دقت مورد توجه قرار گیرد. از این‌رو طراح به هنگام طراحی فضای داخلی با دو مقوله سروکار دارد: کاربرد آن‌فضا، و احساس و تأثیری که می‌خواهد آن‌فضا بر استفاده‌کننده داشته باشد.

طراحی داخلی طیف گوناگونی از عناصر و مؤلفه‌ها از قبیل فرم، نور، رنگ، بافت، کف، سقف، دیوار، عناصر کارکرده و تزیینی و مبلمان را در بر می‌گیرد. این عناصر ابزارهای کار طراح هستند که همگی باید بهطور هماهنگ و متناسب در یک طرح مرتبط و خوشایند قرار گیرند. این شاخه از طراحی شامل دکوراسیون خانگی، اداری، فروشگاه‌ها، مراکز تجاری و غیره می‌شود.

طراحی محیطی^۷

مبلمان شهری به مجموعه وسیعی از وسائل و تجهیزات اطلاق می‌شود که در شهر و خیابان و کلاً‌فضاهای باز نصب می‌شوند و موارد استفاده عمومی دارند؛ همچنین فضا، مبلمان و چیدمان شهری و کلیه فضاهای زیرمجموعه آن نظیر پارک‌ها، نمایشگاه‌ها، مراکز خرید، ایستگاه‌های اتوبوس و تاکسی و محیط‌های عمومی، تأسیسات ترافیکی، تبلیغات شهری، فضای سبز، زیباسازی شهری و...

طراحی خودرو^۸

فعالیت‌های کاری طراح در این شاخه از طراحی شامل طراحی بدن و نمای داخلی خودرو و سایر وسائل نقلیه می‌شود.

است. شرکت‌های طراحی داخلی، تولیدات وسائل خانگی و اداری و ورزشی، شهرداری‌ها و سازمان زیباسازی، شرکت‌های تبلیغاتی، صنعت خودرو، کارخانه‌هایی که به بسته‌بندی‌های متعدد و متنوع نیاز دارند و سایر شرکت‌هایی که به هویت سازمانی (برند) اهمیت می‌دهند، عمدۀ جاهایی هستند که طراحان صنعتی جذب آنها می‌شوند. زمینه‌هایی که طراحان صنعتی معمولاً به دلیل جنبه‌های هنری در آنها بیشتر فعالیت دارند، به طور جزئی‌تر شامل موارد زیر است:

طراحی محصول^۹

طراحی محصول را باید تولید و ارائه ایده، توسعه مفهوم، آزمودن و در نهایت ساخت یا پیاده‌سازی یک شیء فیزیکی یا یک نوع از خدمات تعریف کرد. طراحان محصول، ایده‌هایی را در ذهن خود تصویر می‌کنند و سپس آن را در پیکره یک محصول، مشهود و مجسم می‌سازند. حیطۀ طراحی محصول شامل طراحی لوازم خانگی، مبلمان اداری و خانگی، وسائل صوتی و تصویری، تلفن همراه، ماشین‌های اداری، نوشت‌افزار، اسباب‌بازی، پوشاس و... می‌شود.

طراحی دکوراسیون^{۱۰}

طراحی داخلی که حد واسط میان معماری و طراحی قرار می‌گیرد، به همان میزان شامل جنبه‌های کاربردی، ساختاری و فنی می‌شود. طراحی داخلی امروزه یک تخصص شناخته می‌شود و محدوده بسیار وسیعی را در بر می‌گیرد اما از آنجا که این رشته با فضای داخلی خانه و زندگی روزمره ارتباط مستقیم دارد، شناخت الفبای طراحی داخلی و تبیین مبانی آن به زبان ساده برای عموم مردم و بهویژه زنان خانه‌دار، به قابل فهم کردن آن و برخوردي علمی با این پدیده خواهد انجامید و در نهایت تأثیری عمیق بر کیفیت فضاهای زیستی جامعه ما خواهد داشت. از آنجا که طراحی داخلی در ارتباط مستقیم با ویژگی‌های روحی-روانی

طراحی بسته‌بندی^۹

طراحی بسته‌بندی را می‌توان از حساس‌ترین زیرشاخه‌های طراحی صنعتی دانست؛ چرا که رضایت مصرف‌کننده و تولیدکننده باید در کنار اصول علمی طراحی مورد توجه طراح قرار گیرد. طراحی بسته‌بندی در زندگی روزمره انسان‌ها نیز رخنه کرده است؛ از سسته‌بندی خمیردن‌دان گرفته تا بسته‌بندی‌های مواد خوارکی، آرایشی و پوشاش، حضور سلیقه طراح در زندگی ما احساس می‌شود. در طراحی بسته‌بندی یک کالا توجه به چند نکته ضرورت دارد:

■ محافظت از کالا نخستین نکته‌ای است که در طراحی بسته‌بندی باید مورد توجه قرار گیرد.

در بسیاری موارد، طراح علاوه بر آشنایی با تکنیک‌های هنری و شناخت روان‌شناسی رنگ باید از علم خواص مواد محافظتی که در ساخت بسته‌بندی‌ها به کار می‌روند نیز مطلع باشد.

■ بسته‌بندی یک کالا باید به گونه‌ای باشد که مخاطب را از محتویات داخل آن باخبر سازد. لذا طراح می‌بایست در کنار دقت به میزان قرارگیری کالا در مجاورت حرارت، سرما و غیره، امکان دید آن را برای خردبار فراهم سازد.

■ انتخاب رنگ از ارکان طراحی بسته‌بندی است. هر جنس و کالا، رنگ خاص خود را می‌طلبد و طراح می‌بایست با دانش کافی دست به انتخاب رنگ بزند. این شاخه از طراحی شامل بسته‌بندی کالاهای مصرفی و محصولات مختلف می‌شود.

طراحی اصلاحی^{۱۰}

اصلاح خصوصیات عملکردی یا فرمی یک محصول به منظور بهبود کارایی آن است.

طراحی هویت^{۱۱}

به دلیل توانایی‌های طراحان صنعتی در ایده‌پردازی، فارغ‌التحصیلان این رشته گاه به عنوان مشاور در شرکت‌های بزرگ و کوچک ظاهر می‌شوند. طراحی هویت سازمانی (برند) برای مجموعه‌های صنعتی نیاز توانایی‌های برخی فارغ‌التحصیلان این رشته است.

رونده انجام طراحی

رونده طراحی را می‌توان (و بلکه لازم است) با به کارگیری رایانه به عنوان ابزار طراحی، آنالیز، نقشه‌کشی، حجم‌سازی و مدل‌سازی و ارائه^{۱۲} روند آن را تسریع، تصحیح و بهینه‌سازی کرد. برخی مراحل طراحی عبارت‌اند از:

۱. تحقیقات و پژوهش‌های بازار
۲. آنالیز نمونه‌های احتمالی موجود
۳. مرحله تعیین هدف
۴. مرحله ایده‌پردازی و خلاقیت
۵. مرحله طراحی اولیه
۶. مرحله تعديل طراحی
۷. مرحله طراحی نهایی
۸. مرحله نمونه‌سازی رایانه‌ای

مهارت‌های مورد نیاز طراحان

دفاتر طراحی صنعتی موارد زیر را به عنوان پنج مهارت در

رأس مهارت‌های مورد نیاز طراحان فهرست کرده‌اند:

- مهارت خلاقیت حل مسئله
- توانایی رساندن مفاهیم با طرح‌های سریع
- مهارت ارتباطات شفاهی و کتابخانه
- تسلط به رایانه در برنامه‌های بردار محصور یا سه‌بعدی
- استعداد مکانیکی و فهم این که چیزها چگونه کار می‌کنند.

سبک‌ها و رویکردها در طراحی صنعتی مینی‌مالیسم (طراحی مینی‌مال)

مینی‌مالیسم یک سبک مورد استفاده در هنرهای مختلف، بهخصوص نقاشی، موسیقی و ادبیات است که از دهه ۱۹۶۰ به تطور رسمی شکل گرفت. در این سبک هنری، المان‌های سازنده اثر تا حد ممکن به سمت المان‌های پایه‌ای تنزل پیدا می‌کنند. هنر مینی‌مال از مهم‌ترین حرکت‌های هنری پس از جنگ جهانی دوم به شمار می‌آید که در آمریکا شکل گرفته و

طراحی بسته‌بندی را می‌توان از حساس‌ترین
زیرشاخه‌های طراحی صنعتی دانست؛
چرا که رضایت‌مصرف‌کننده و تولید‌کننده
باید در کنار اصول علمی طراحی
مورد توجه طراح قرار گیرد

تأثیر زیادی بر فعالیت‌های طراحان، معماران، موسیقی‌دانان، نقاشان، نویسندها و... گذاشته است.

را خلق کند. در این فرایند، از جزئیات تکنیکی در صنایع نظامی و علوم محض و لوازم الکترونیکی مربوط به بازی‌ها و سرگرمی‌ها نیز الهام گرفته می‌شود. انتخاب جنس در های تک خصوصیات کاربردی بهتری ایجاد می‌کند. جنس‌های به کار رفته در این سبک عبارت‌اند از: فولادهای ارتقایی و آلومینیم، ورقه‌های پانچ شده، پلاستیک‌های نظیر پلی‌اورتان و پروفیل‌های توخالی.
شیشه نیز بعدها در محصولات های تک به کار رفت. مهم‌ترین ویژگی های تک از نظر رنگ، استفاده از رنگ‌های طبیعی است. پیچیدگی در این آثار بسیار کم است؛ به گونه‌ای که درک آن از طرف استفاده‌کننده به سادگی صورت می‌پذیرد. تقارن محوری در اغلب این آثار دیده می‌شود. تقارنی که استحکام استاتیکی را تشدید می‌کند.

طراحی پایدار

طراحی پایدار از موضوعات بسیار مهم در طراحی جهان امروز است. بدون تردید یکی از موارد مهمی که انسان همواره با آن دست و پنجه نرم می‌کند، نحوه نگرش و برخورد با منابع ارزشی و تعامل بین منابع و آثار ناشی از مصرف آهاست. در نگرش پایدار، طراحی به گونه‌ای انجام می‌شود که این سه مورد در یک چرخه ارتباطی صحیح قرار گیرند و بتوان در آینده نیز از نتایج مصرف منابع در حال، بهره‌مند شد. به عبارت دیگر، این نوع طراحی بدون داشتن نگرشی درست و تعریفی مشخص امکان‌پذیر نیست.

شاید بتوان هدف از این نوع طراحی را کاهش آسیب‌های

طراحی احساس‌گرا

طراحی احساس‌گرا به مفهومی اطلاق می‌شود که در آن، احساسات نقش اساسی و مهمی در توانایی انسان برای درک جهان و بادگیری چیزهای جدید بازی می‌کنند. برای مثال، اشیایی که از لحاظ بصری دلپذیرترند، به نظر استفاده کننده بهتر کار می‌کنند این امر به دلیل نزدیکی احساسات فرد در مورد شیئی است که برای او جذاب است، و نیز به خاطر شکل گیری یک ارتباط احساسی با محصول.

تحقیقات علمی نشان می‌دهند که شرایط مختلف باعث برانگیخته‌شدن احساسات مختلف در انسان می‌شوند. برخی شرایط که باعث برانگیختن احساسات خوب در افراد می‌شوند عبارت‌اند از:

- محیط‌های گرم و صمیمی با نور مناسب
- آب و هوای معتل
- طعم‌ها و بوهای شیرین
- رنگ‌های روشن و با اشباع بالا
- موسیقی و صدای‌های خوش آهنگ
- نوازش و در آغوش کشیدن
- چهره‌های خندان
- ضربه‌های ریتمیک
- اشیای منحنی، نرم، هموار ... .

بیومورفیک یا بیومورفیسم

برای ریشه‌یابی «بیومورفیک» در طراحی، باید به گذشته‌های سیار دور رجوع کرد. زمانی که انسان به طبیعت نگاه می‌کرد، از آن الهام می‌گرفت و مانند آن می‌ساخت؛ زمانی که تنها معلم شد برای ساختن وسایلی که نیازهایش را برطرف می‌کرد و به آرزوهایش پاسخ می‌داد، طبیعت بود: «به مانند طبیعت».

بیومورفیک را این گونه تعریف می‌کنند: «سبکی در طراحی که در آن، شیء طوری فرم و شکل داده می‌شود که یک موجود یا مخلوق ارگانیک و زنده را بازنمایی کند.»

تک

طراحی های تک مواد و قطعات پیش‌ساخته صنعتی را با ارتباطی جدید درهم می‌آمیزد تا محصولات و اجزای مبلمان

پی‌نوشت

1. Design
2. Drawing
3. Ecological
4. Ergonomics
5. Product design
6. Interior design
7. Urban design
8. Car design
9. Packaging design
10. Re design
11. Branding design
12. Presentation
13. CNC : COMPUTER NUMERIC CONTROL

منابع

۱. لودینگن، دیوید؛ درآمدی بر طراحی صنعتی، مترجم: مجتبی میرقیداری، انتشارات قصیده، ۱۳۷۷
۲. هسکت، جان؛ طراحی صنعتی، مترجم: غلامرضا رضایی نصیر، انتشارات هنر، ۱۳۸۵
۳. محمدی‌نژاد، فرامرز؛ فرایند طراحی محصول، فرامرز محمدی‌نژاد، نشر پاماد، ۱۳۸۱
۴. حکیمی تهرانی، اردشیر؛ کلیات طراحی صنعتی، انتشارات فرهنگسرای میردشتی، ۱۳۸۹

5. <http://idesign.blogfa.com/post-1.aspx>
6. <http://mtohidifar.blogfa.com/post-7.aspx>
7. <http://www.carbodydesign.com/archive/2008/01/29-mercedes-benz-advanced-design-studio-como/>
8. <http://www.elnazatashzaban.blogfa.com/post-9.aspx>
9. <http://www.newdesign.ir/search.asp?id=280&rnd=1997>

محیطی، به حداقل رساندن مصرف منابع انرژی و هماهنگی هرچه بیشتر با طبیعت دانست. به معنای دیگر، فلسفه طراحی پایدار، پشتیبان و مشوق نگرشا و تصمیم‌هایی است که در هر مرحله از طراحی، ساخت و سپس مصرف، تأثیرات منفی بر محیط‌زیست و سلامت استفاده‌کنندگان را نیز در نظر گرفته باشد. این نوع طراحی از اصولی خاص تبعیت می‌کند که رعایت آها ضروری است: مدیریت منابع انرژی، طراحی با قابلیت بازگشت به چرخه زندگی، طراحی برای انسان.

طراحی همگانی

طراحی همگانی یا «طراحی جهان شمول» یا «طراحی برای همه» دیدگاهی است در طراحی محصولات، خدمات و محیط که صرف‌نظر از سن، توانایی و شرایط محیطی تا جایی که ممکن است برای بسیاری از مردم قابل استفاده باشد. این موضوع در پوند مستقیم با عقاید و تفکرات سیاسی یک جامعه است و اهمیت و ارزش آن به واسطه حکومت‌ها، تجارت و صنعت قابل تشخیص است.

اصول طراحی همگانی

۱. استفاده مساوی و منصفانه گروه‌های مختلف
۲. انعطاف‌پذیری هنگام استفاده
۳. ساده و قابل درک بودن محصول
۴. انتقال راحت و قابل درک بودن اطلاعات
۵. کاهش خط‌پذیری (تولرانس)
۶. نیاز به نیروی جسمانی کم
۷. اندازه و فضای مناسب برای استفاده و گذر.

علیرضا عزیزی یوسفکند / دبیر هنر مدارس راهنمایی مهاباد

مقاله

بهرگان در نقاشی کردستان

نقاشی کودکان از مسائل زندگی روزمره انسان‌هاست که ویژگی‌ها و پیجیدگی‌های خاص خود را دارد. نقاشی نه تنها در شکل دادن شخصیت و روان کودک اهمیت بسزایی دارد بلکه به او امکان شناسایی محیط و شرکت در آن را می‌دهد و حتی برایش سوالاتی مطرح می‌سازد. در عین حال، شرایطی را فراهم می‌آورد تا او بتواند مسائلی را که به صورت نامنظم از همه طرف برایش مطرح می‌شود، به ترتیب منظم کند.

دانش کودکان غالباً بیش از آنی است که آنها در نقاشی‌های خویش به نمایش می‌گذارند. کودکان برای بیان و نشان دادن آن از زبان ساده گرافیک استفاده می‌کنند که به مرور زمان به همراه رشد آنها شاخصه‌ها و مؤلفه‌های زبان تصویری‌شان نیز تغییر کرده و به واقعیات دنیای معاصر و دید بزرگان و پدر و مادرشان نزدیک تر می‌شود. کودک برای نیل به این مهم از ساده‌ترین فرم‌ها و خلاصه شده‌ترین اشکال بهره می‌جوید؛ گویی سال‌هاست که با مبانی گرافیک تصویری آشناست. در این تحقیق ضمن توصیف نقاشی کودکان و بیان برخی ویژگی‌های آن به تجزیه ساختار تشکیل‌دهنده آن پرداخته شده است.

کلیدواژه‌ها: کودکان، نقاشی، فرم، اشکال هندسی، نقاشی کودکان

اهداف تحقیق

- بررسی و شناخت برخی از ویژگی‌های نقاشی کودکان
- بررسی فرم در ساختار نقاشی کودکان

سؤالات تحقیق

- نقاشی کودکان دارای چه ویژگی‌هایی است؟
- کودکان در نقاشی‌های خود از چه فرم‌ها و اشکالی استفاده می‌کنند؟

روش تحقیق

این تحقیق از نوع توصیفی، تحلیلی بوده و گردآوری اطلاعات به روش کتابخانه‌ای و میدانی صورت گرفته است.

مقدمه

نقاشی کودکان دارای ویژگی‌های خاصی است که در همان لحظه اول نگاه هر بیننده و مخاطب صاحب ذوقی را به خود جلب می‌کند و او را به واکنش و تفکر وامی دارد؛ زیرا این نقاشی‌ها در عین سادگی، جذاب و رشوار از تحرک و سرزندگی هستند و مخاطب را به دنیای طف و زیبای کودکی خویش رهنمون می‌شوند. از طرفی، نقاشی کودکان از خلوص هنری برخوردار است و هر نقاشی به نوبه خود هویتی جدگانه و مستقل از دیگری دارد.

کودکان از حدود دو سالگی شروع به خطخطی کردن و اثرگذاشتن بر روی در و دیوار و اجسام اطراف خود می‌کنند. در این مرحله، آنها هیچ‌گونه هدف از پیش تعیین شده‌ای ندارند و نقاشی برای آنان چیزی جز بازی و تفریح به همراه تحرک نیست. آنها از حدود سه سالگی به بعد در نقاشی کردن هدفمند می‌شوند و شروع به خلق و بازنمایی دنیای پیرامون خویش می‌کنند. با رشد کودکان دنیای رؤیاهای بزرگ

کودکان از حدود سه سالگی به بعد در نقاشی کردن هدفمند می‌شوند و شروع به خلق و بازنمایی دنیاپریامون خویش می‌کنند

ادا - بیرونی - ۲ - پنجه - زمین

ناگهان با سروصد و گریه از خواب می‌پرند. با رشد بیشتر کودکان و زیاد شدن قوه ادراک در آنان، آنها می‌کوشند که از روش‌های دیگر ارتباط با دنیاپریامون خود استفاده کنند. در این میان زبان و شیوه‌های گوناگون هنر بهخصوص نقاشی از اهمیت خاصی برخوردار بوده و در میان کودکان تمام دنیا با فرهنگ‌های متفاوت رواج دارد. هر چند که اولین تجربه آنها چیزی جز خطوطی‌های بیهوده و بی‌ثمر نیست ولی در ادامه با استفاده از امر تکرار و تصادف سعی می‌کنند برخی از فرم‌ها و اشکال خاص را نشان داده و آنها را به فرم و اشکال دنیاپریامون خویش نزدیک کرده و برایشان اسم و معنی خاصی بیان کنند.

(تصویر شماره ۱)

اولین فرم‌ها و اشکال هدفمند از دل همین خطوطی‌های ساده و بی‌ارزش استخراج می‌شوند و البته فاصله زیادی با گفته‌های آنان دارند و این نشان

کوچک‌تر شده و آنها به دنیاپریامون بزرگ‌ترها نزدیک‌تر می‌شوند؛ به همین دلیل فرم‌های نقاشی آنان به دنیاپریامون شووند. چنان‌که با برخورداری از جزئیات مؤنس‌تر می‌شود. این اشکال همانند هنرمندان از همان لحظه‌های اول شناخت دنیاپریامون شروع به ضبط آن در حافظه و تجزیه و تحلیل این دنیا می‌کنند. آنها در ابتدا از طریق خواب و رؤیا در صدد برقراری این ارتباط برمی‌آینند. برای همین بعضی اوقات کودکان را می‌بینیم که با خیره‌شدن در یک نقطه خاص به فکر فرومی‌روند (البته این امر نزد بزرگ‌سالان نیز مرسوم است) و یا

کودک و نقاشی

کودکان همانند هنرمندان از همان لحظه‌های اول شناخت دنیاپریامون شروع به ضبط آن در حافظه و تجزیه و تحلیل این دنیا می‌کنند. آنها در ابتدا از طریق خواب و رؤیا در صدد برقراری این ارتباط برمی‌آینند. برای همین بعضی اوقات کودکان را می‌بینیم که با خیره‌شدن در یک نقطه خاص به فکر فرومی‌روند (البته این امر نزد بزرگ‌سالان نیز مرسوم است) و یا

تصاویر و فرم‌های به کار رفته در نقاشی کودکان، صرف نظر از بازنمایی اشیاء می‌توانند بیانگر اندیشه‌ها، احساسات و عواطف نیز باشند

تصویر شماره ۳ / دو زین چشم آمود

زبان شیرین و شیوه‌ای نقاشی و به شیوه‌ای نمادین بیان کنند.

با وجود سادگی و صراحت بسیار نقاشی کودکان، به دلیل وجود نظریه‌های متعدد و متفاوت روان‌شناسان، هنرمندان و محققان این حوزه نمی‌توانیم تفسیر و معنایی مشترک از نقاشی کودکان ارائه کنیم که اکثر این اندیشه‌مندان آن را مورد تأیید قرار دهند.

«کودکان شیفته مناظر بدیع و شادی‌آفرین زادگاه خود هستند. آنها علاقه دارند جشن‌ها، رسوم و محیط را به تصویر بکشند. آنها دوست دارند از داستان‌ها و افسانه‌های ملی خود بیشتر بدانند و با قهرمانان ملی خود بیشتر ارتباط برقرار کنند.»^۲

به همین دلیل، می‌توان بسیاری از معانی و تجربه‌های گفتاری از نقاشی کودکان را در زندگی و محیط اطراف زندگی آنان جست‌وجو کرد و با استفاده از سرخنخ‌های موجود در نقاشی آنها به هدف اصلی و حقیقت امر نزدیکتر شد. نباید فراموش کرد که ترجمه یک نماد تصویری به زبان گفتاری مستلزم گذراندن پارامترهای خاصی است تا به بیراهه نرفت یا به نتیجه‌های واهی و ساده نرسید.

اکثراً کودکان برداشت ذهنی خود از محیط و دغدغه‌های خاص خویش را به تصویر می‌کشند نه آنچه را به صورت واقعی در پیرامون آنان اتفاق می‌افتد. به همین دلیل اگر قرار باشد موضوعی خاص را به تصویر بکشند، آن را از پالایشگاه ذهن خویش عبور

از ناموفق بودن کودکان در بیان نقاشی همچنین کم تجربگی آنان در نقاشی کردن برای بیان اهداف خویش دارد.

اما با رشد بیشتر کودکان و تمرين زیاد آنان در نقاشی، چشم، ذهن و دست آنها بیشتر با هم هماهنگ شده فرم‌ها و اشکال شکل واقعی و ملموس تری به خود گرفته و به گفته‌های کودکان درباره نقاشی خود نزدیک‌تر می‌شود. با رشد بیشتر کودکان فرم‌های به کار رفته در نقاشی آنها نیز هندسی‌تر و منظم‌تر می‌شوند و بیان رئالیستی بیشتری پیدا می‌کنند.

«کودک در ابتدا واقعیت بیرونی را کپی نمی‌کند بلکه آن را چنان که خود شناخته است، معرفی می‌نماید. بدین معنی که او تصور ذهنی اش را می‌کشد، نه مشاهده بصری خود را. کودک برخلاف بزرگسالان برای نمایش واقعی بیرونی به شیوه ذهنی عمل می‌کند.»^۱ (تصویر شماره ۲)

معنی در نقاشی کودکان

«تصاویر و فرم‌های به کار رفته در نقاشی کودکان، صرف نظر از بازنمایی اشیاء می‌توانند بیانگر اندیشه‌ها، احساسات و عواطف نیز باشند.»^۲

کودکان همانند هنرمندان بزرگ در اکثر موارد با قصد و نیت از پیش تعیین شده به نقاشی کردن روی می‌آورند؛ که در برخی موارد به دلیل کم تجربگی و برخی عوامل دیگر در این امر موفق نمی‌شوند اما باید توجه کرد که همواره این میل و خواست درونی آن‌هاست که بتوانند افکار و احساسات خویش را با

کنند و اگر در این امر موفق شوند این فرم‌ها و نقاشی را بارها و بارها تکرار می‌کنند. اگر کودکان به نقاشی‌های دیگران حتی بزرگ‌سالان توجه می‌کنند و می‌کوشند مانند آنرا در آثار خود به کار بزن.

فرم‌ها، اشکال و موضوعات به کار رفته در نقاشی کودکان را جنسیت آنان تعیین می‌کند؛ چرا که کودکان مؤنث و ذکر هرگز مانند هم نقاشی نمی‌کنند و موضوعات، فرم و اشکال مورد علاقه آنها با همدیگر متفاوت است. «مذهب، سنت‌ها، شرایط اقتصادی و نظایر آنها در انتخاب موضوع کودکان نقش مهمی ایفا می‌کنند.»*

ویژگی‌های جنسیت در کودکان از عوامل تعیین‌کننده در انتخاب موضوع نقاشی است. بازی‌ها، نوع پوشاسک، انتخاب رنگ، غذا، تن صدا... در بین کودکان دختر و پسر بسیار متفاوت است. البته نباید فراموش کرد که هیچ‌کدام ارجحیت ندارند بلکه تنها متفاوت‌اند. این تفاوت سلیقه و علاوه در نزد کودکان می‌تواند راهنمای بسیار خوبی برای تفسیر و تبیین نقاشی کودکان باشد.

دختران با روحیه حساس‌تر و لطیفتر نسبت به پسرها، در اکثر مواقع به سوی بازنمایی طبیعت نرم و گل‌های همیشه بهاری جلب می‌شوند. آنها

می‌دهند و با ریزه‌کاری‌های نمادپردازانه مخلوط می‌سازند و با زبان شیوای تصویری بیان می‌کنند. اگرچه در اکثر موارد کودکان میل به ترسیم نقاشی‌های خود به این شیوه دارند، نباید فراموش کنیم که در بسیاری موارد نیز آنان صرف تمرين می‌کنند یا به بازنمایی محیط اطراف خود می‌پردازن. در این مورد نیز آنها نهانشیا و اجسام خاص مورد علاقه‌شان را برای نقاشی انتخاب می‌کنند؛ یعنی به معنای واقعی مانند هنرمندان بزرگ گزینشی عمل می‌کنند؛ نه اینکه هر آنچه را دم‌دستشان باشد برای نقاشی انتخاب کنند.

علاوه بر موضوع نقاشی و محیط زندگی، جنسیت نیز می‌تواند راهنمای خوبی برای ترجمه و تفسیر نقاشی کودکان باشد. چرا که کودکان مذکور به موضوعات خاصی جلب می‌شوند که با موضوعات تصویر شده در نقاشی کودکان مؤنث بسیار متفاوت است. از دیگر مؤلفه‌های مهم در ترجمه نقاشی کودک، فرهنگ جامعه، خانواده، نوع ابزار انتخابی به همراه تکیک اثر است.

جنسیت کودکان و نقاشی

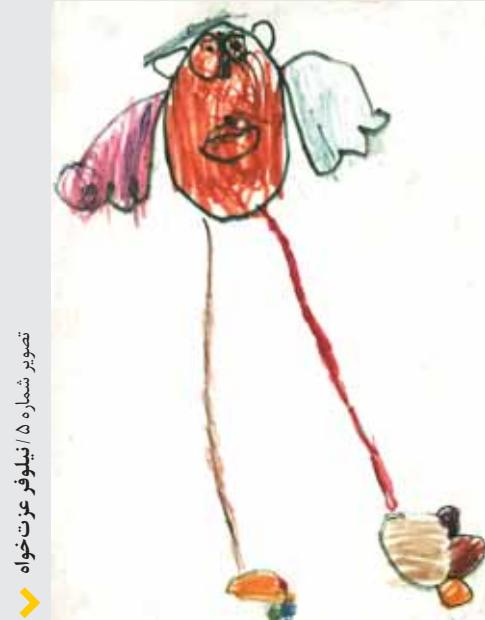
نقاشی کودکان مانند دریچه‌ای گشوده است که اسرار، اندیشه‌ها، احساسات و افکار صاحب خویش را به نمایش عموم می‌گذارد. کودکان در نقاشی‌های خود در صدد بازنمایی هرچه بیشتر محیط و اشیای زنده و بی‌جان درون آن هستند. آنها تمام تلاش و سعی خویش را به کار می‌برند تا الگوی درونی و تصاویر ذهنی‌شان را با زبان نقاشی بیان کنند.

کودکان از اهمیت دادن بزرگ‌ترها به اعمال و رفتار خویش خشنود می‌شوند و گاهی اوقات برای جذب و جلب توجه بیشتر آنها به خود، سعی می‌کنند موضوعات مورد علاقه آنان را نقاشی

بروز رسانی شماره ۴ / معاشران اسلامی

فرم‌ها، اشکال و موضوعات
به کار رفته در نقاشی کودکان
را جنسیت آنان تعیین می‌کند؛
چرا که کودکان مؤنث و مذکور
هرگز مانند هم نقاشی نمی‌کنند
و موضوعات، فرم و اشکال موردن
عالقه آنها با هم دیگر متفاوت
است

زاویه دید در نقاشی کودکان

کودکان برای بیان افکار و احساسات خویش دست به نقاشی کردن می‌زنند و برای هرچه موفق‌تر شدن در این امر از قواعدی خاص، زبان و تکاهی و پژوه به دنیا استفاده می‌کنند که در بسیاری از موارد با روش بزرگ‌ترها در این مورد بسیار متفاوت است. آنها در بسیاری از موارد موضوع نقاشی خود را از میان خاطره‌ها و ذهن خویش انتخاب می‌کنند. افکار پالایش شده در ذهن کودک با نگاه، شیوه و تکنیک او روی کاغذ نقش می‌بنند.

کودکان به دلیل اهمیت بیش از حد والدین در زندگی‌شان، همیشه در صدد نشان دادن این جایگاه و پژوه در نقاشی‌های خود هستند. به همین دلیل است که ما شاهد حضور پررنگ والدین و اندازه بزرگ‌تر فیگور آنها نسبت به سایر اجزای نقاشی هستیم. (تصویر شماره ۴)

اکثر کودکان به هنگام ترسیم یک انسان اول یک دایره بزرگ ترسیم می‌کنند که جایگاه تشکیل‌دهنده اجزای صورت بوده و سر انسان فوق را تشکیل می‌دهد که نسبت به سایر اعضای دیگر بزرگ‌تر و دارای جزئیات بیشتر است و این به دلیل اهمیت بیشتر سر نسبت به سایر اجزای بدن نزد کودکان است. بعد از سر این دست‌ها هستند که بزرگ‌تر ترسیم شده و در درجه دوم اهمیت قرار دارند و به همین دلیل دست‌ها را به بزرگ‌ترین عضو بدن یعنی سر انسان متصل می‌کنند. (تصویر شماره ۵)

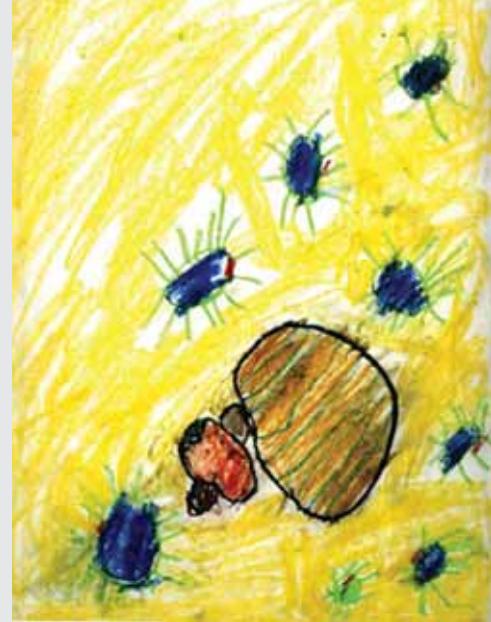
نباید تصویر کنیم که کودکان به دلیل عدم درک تناسبات به این شیوه نقاشی می‌کنند بلکه این اهمیت موضوع در نقاشی کودکان است که باعث اختلاف اندازه و سایز یک عنصر نسبت به سایر اعضای تشکیل‌دهنده نقاشی می‌شود. در بسیاری از موارد ما شاهد اندازه بسیار کوچک یک فیگور در نقاشی نسبت به سایر عناصر هستیم که با کمی جستجو و پی‌می‌بریم نقاش

همیشه آمادگی دارند که محیط گرم خاتمه‌ده و محبت تک‌تک اعضای این کانون را نقاشی کنند. هر چند که اگر با برادرشان را بطه خوبی نداشته باشند، باز او را در نقاشی خود جای می‌دهند. البته با اندازه‌های کوچک‌تر از سایر اعضا و به پژوه خودشان؛ در این میان نقش مادر بسیار پررنگ بوده و از جایگاه و پژوه‌های برخوردار است.

آنها در صورت انتخاب، دوست دارند اکثرًا دختر بچه‌های با موهای بلند و اغراق شده را در نقاشی به نمایش بگذارند. (تصویر شماره ۳) برای نقاشی حیوانات نیز طیف خاصی را گزینش می‌کنند مانند: خرگوش، گربه، سگ، کبوتر ... .

اما بر عکس دختران، کودکان پسر دوست دارند همیشه هم جنس خود را نقاشی کنند و در نقاشی‌های خود صحنه‌های پرتحرک و فعل را به نمایش می‌گذارند. به هنگام نقاشی طبیعت نیز از کوههای سر به فلک کشیده استفاده می‌کنند. پسرها در کل روحیه اجتماعی تری دارند و زود خود را با بقیه هماهنگ می‌کنند و با محیط وفق می‌دهند. برای همین، در نقاشی آنان صحنه‌های جذاب ورزش‌های گروهی همچون فوتبال و بسکتبال بسیار مشاهده می‌شود. آنان برای سوارشدن به ماشین همیشه آمادگی دارند؛ با توجه به مدل‌های مختلف ماشین آنها را در میان نقاشی‌های خود نمایش می‌دهند، در دنیای کودکانه خود سوار آنها می‌شوند و به دور دست‌ها سفر می‌کنند. پسرها فیلم‌های اکشن را بسیار می‌پسندند و ماشین‌های جنگی و انواع اسلحه را از آنها به خاطر می‌سیارند و در نقاشی‌های خود آنها را بازنمایی می‌کنند. برای نقاشی حیوانات نیز طیف خاصی را برمی‌گزینند؛ مانند: مارهای بزرگ خطرناک، ماهی‌های عظیم همچون نهنگ، عقاب و اسب‌های زیبا ... . کودکان پسر نسبت به دخترها گرایش بیشتری به نقاشی کردن در سطوح‌های بزرگ‌تر دارند ولی این دخترها هستند که زمان بیشتری را برای نقاشی کردن صرف می‌کنند.

فعالیت گرافیکی برای بسیاری از والدین به منزله یک سرگرمی و بازی فردی است و مفهوم اجتماعی ندارد. در حالی که اثر گرافیکی بنابر دلایل بینایی و بصیری علاوه بر ارزش بینایی، منعکس‌کننده پیج و تاب‌های فکری کودک نیز هست

شماره ۶ / پژوهش ادبیات

با این شخص قهر با دعوا کرده و برای همین، او را حقیر ترسیم نموده است. این زاویه دید و پرسپکتیو خاص در میان نقاشی‌های تمدن کهن مانند مصر باستان نیز دیده می‌شود.

کودکان همیشه سعی می‌کنند برای ترسیم موضوع خود، زاویه‌های استاندارد و ساده را انتخاب کنند مانند: دید از رویه رو و دید از نمای جانبی. آنها در بسیاری موارد یک فیگور و یا عنصر را از دو جهت ترسیم می‌کنند مانند ترسیم چهره انسان از نمای جانبی و ترسیم چشمان اواز نمای رویه رو، که این روش‌ها از لحاظ پرسپکتیو علمی مطرود و نادرست است ولی روش‌هایی این چنین از زمان‌های بسیار دور در میان هنر انسان خودنمایی کرده و همین اصول ابتدایی و ساده به مرور زمان باعث پیدایش و ظهور پرسپکتیو علمی شده است.

کودکان در اغلب اوقات عناصری را که از زاویه دید انتخابی دیده نمی‌شوند ترسیم می‌کنند مانند: ترسیم نوزاد داخل شکم یک زن حامله یا دستهٔ لیوانی که از رویه رو پیدا نموده و در پشت آن قرار گرفته است. این امر به دلیل کامل بودن تصویر از لحاظ کودک شکل گرفته است؛ یعنی، کودک می‌پندارد زمانی که نوزاد داخل رحم زن آبستن را به نمایش بگذارد، نقاشی او کامل شده یا لیوان بدون دسته ناقص است. به همین دلیل برای تکمیل شدن نقاشی خود از تصویر ذهنی خویش کمک می‌گیرد و توجه چندانی به واقعیت بصیری امر ندارد.

فرم در نقاشی کودکان

«فعالیت گرافیکی برای بسیاری از والدین به منزله یک سرگرمی و بازی فردی است و مفهوم اجتماعی ندارد. در حالی که اثر گرافیکی بنابر دلایل بینایی و بصیری علاوه بر ارزش بینایی، منعکس‌کننده پیج و تاب‌های فکری کودک نیز هست.»^۵

«نقاشی کودکان از فرم‌هایی پایه‌ای ساخته شده است که جاذبیتی ذاتی دارند. دلیل این امر آن است که فرم‌های ساده از قبیل دائرة، مستطیل، صلیب و ماندلا (دایره‌ای که صلیب روی آن کشیده شده است) را می‌توان

در نقاشی کودکان با سینین مختلف و سابقه فرهنگی متفاوت یافت.»

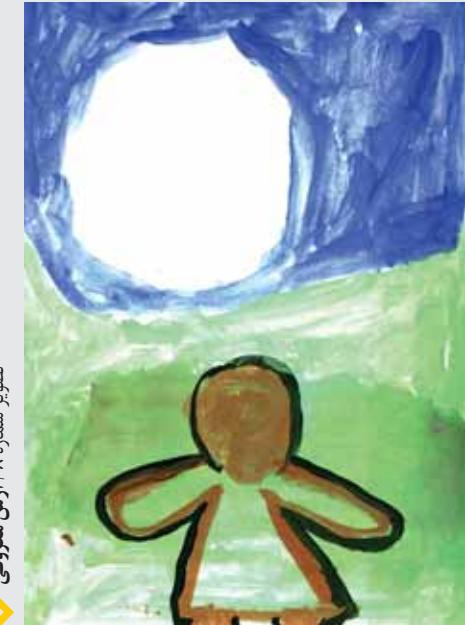
کودکان در سینین پایین در اغلب موارد برای نقاشی کردن از

بزرگ خانه یا مادرش باشد. (تصویر شماره ۶)

از کاربردهای فراوان دایره ترسیم و نقاشی چهره یک نفر است. کودکان در ابتدا یک دایره بزرگ ترسیم می‌کنند و در ادامه با عناصر و اشکال دیگر قصد و نیت ترسیم اعضاً صورت را دارند. هر چند که در اغلب موارد در قرار گرفتن اعضا در محل مناسب و تناسب آنها مشکل دارند ولی با تکرار و تمرین درصد بازنمایی ممکن است. (تصویر شماره ۷)

خورشید و ماه از عناصر همیشه ثابت نقاشی کودکان هستند که با استفاده از دایره ترسیم و بازنمایی می‌شوند. خورشید نیمه پنهان در پشت کوهها و یا ماه تابان در وسط روز که نشان از اهمیت فراوان خورشید و ماه نزد کودکان دارد. استفاده از هر کدام با اندازه‌های مختلف، شیوه و رنگ‌های متغیر، تفاوت‌های فردی و خصوصیات شخصی آنها را بازتاب می‌دهد. (تصویر شماره ۸)

آن به نظر کودک ضرورتی در انجام این کار نیست.^۷
با بررسی بیشتر نقاشی کودکان پی می‌بریم که اشکال هندسی اصلی (دایره، مریع، مثلث) نقاشی اساسی دارند و از عناصر ثابت برای رسیدن به مقصد آنان محسوب می‌شوند.

دایره

دایره نخستین فرم بسته و هندسی است که در نقاشی کودکان نمایان می‌گردد. کودکان در ابتدای اثرگذاری اکثراً خطوط بی‌هدف ترسیم می‌کنند و بیشتر این خطوط زاویه‌دار یا راست و مقطع هستند. آنها به مرور زمان و با تمرین‌های زیاد یاد می‌گیرند که خطوط کج و منحنی را نیز ترسیم کنند. چنان‌که با تکرار خطوط منحنی به شکلی نزدیک به دایره می‌رسند. تکرار از خصوصیات باز نقاشی کودکان است که باعث ایجاد فرم‌های مناسب و درست در نقاشی‌های آنان می‌شود و بدین صورت اولین شکل هندسی در نقاشی کودکان شکل می‌گیرد. کودکان در ابتدای نقاشی کردن زندگی خویش اول نقاشی می‌کنند بعد به بیان مقصد می‌پردازند. برای همین یک فرم دور از واقعیت و ذهن می‌تواند نماینده هر عنصر خاصی باشد؛ مثلاً یک دایره کوچک می‌تواند شکل خودش باشد یا دایره

مریع

«کودکان با نگاه تیزبین خود بسیاری از بزرگ‌سالان را خجل می‌سازند. هر کس که برق اشتباق نفس‌گیر چشمان کودکان یا تمرکز شدید آنها به هنگام طراحی و نقاشی را دیده باشد، نمی‌تواند هیچ نوع احتجاجی مبنی بر بی‌توجهی یا بی‌تفاوتی را بپذیرد.»^۸

دومین شکل هندسی مورد علاقه کودکان که به وفور در نقاشی آنان متعکس شده شکل مریع است. مریع برسب اتفاق و تکرار از خطوط راست و بی‌هدف که هم‌دیگر را قطع می‌کنند در نقاشی کودکان متولد می‌شود. چند خط راست به هم پیوسته شکلی را برابر کودکان ایجاد می‌کند که در نقاشی و زندگی کودک نقش انکارناپذیر و جدا نشدنی از آن را ایفا می‌کند. چرا که خانواده و افراد آن برای کودک بالرزش‌ترین در زندگی محسوب می‌شوند. اولین دنیایی که کودک بعد از رحم مادر به آن پا می‌گذارد، خانه و خانواده است که در آن آغوش گرم والدین به همراه شور و شوق دیگر اعضای آن هرگز از ناخودآگاه کودک جدا نمی‌شوند. برای همین، اولین شکل و موضوع مهم نقاشی برای کودک خانواده است و حفظ این مهم و محافظت از آن بیشتر

روی سقف هم این مثلث است که وظيفة دودکش را به عهده می‌گیرد و از گرما و محبت وافر خانواده ساکن در خانه حکایت دارد.

مثلث به دلیل ویژگی‌های خاص خود نسبت به دیگر اشکال مقبولیت کمتری داشته و در موارد خاصی به کار گرفته شده است که این خود می‌تواند راهنمای بسیار خوبی برای تفسیر و تبیین این نقاشی‌ها باشد و ما را به درون آفریننده آنها رهنمون سازد.

نتیجه

«کودکان دنیا را با آغوش باز می‌پذیرند و در تخیل ممکن است که بی‌جانی را جان بخشنند. آنها دنیا را صادقانه به شکلی درخشان و دوست‌داشتنی به ما نشان می‌دهند و با علاقه وصف‌ناپذیری آنچه را دوست دارند، نقاشی می‌کنند.»^۹ (تصویر شماره ۱۰)

برای وارد شدن به دنیای کودکان آثار هنری به ویژه نقاشی‌های آنسان بهترین یاور و رهنمون هستند. اگرچه در ابتداء کودکان از بیان و نشان دادن افکار و دغدغه خویش ناتوان بمنظر می‌رسند، به مرور زمان همراه با رشد جسمی، ادراک و توانایی‌های آنها نیز افزایش می‌یابد؛ چنان‌که به راحتی می‌توانند با محیط ارتباط برقرار کنند و آن را در نقاشی‌های خویش به نمایش بگذارند.

«کودکان با آزمودن ابزار و تصورشان به‌طور خودانگیخته کار می‌کنند. شکل‌هایی که آنها می‌سازند برای بزرگ‌سالان قابل تشخیص نیستند اما برای خود آنها مفهوم دارند.»^{۱۰}

آنها به مرور با آزمایش و خطا به همراه تکرار

از هر شکلی با مربع بیان می‌شود؛ چرا که چهار ضلع مربع هم‌چون دیوارهای مستحکم خانه، اعضای خانواده را از محیط اطراف و هرگونه خطر جدا و محافظت می‌کند.

در اوایل کودکان از ترسیم یک مربع کامل عاجزند و این به علت عدم تناسب و اندازه مساوی اضلاع و خطوط مربع و تشخیص نادرست کودک است؛ در نتیجه، شکل حاصله بیشتر به سمت مستطیل گراشی دارد. بر اثر ممارست و دقت بیشتر در مراحل بعد، کودک به راحتی آسایش و امنیت خانواده را با مربعی مستحکم و محبت و زندگی خانه را با رنگ‌های گرم قرمز و نارنجی بیان می‌کند.

مثلث

شکل مثلث نیز همانند دایره و مربع از اشکال هندسی موردن علاقه کودکان است که از خطوط متقارن و بی‌هدف در اولین آثار آنان، زاییده و به کار گرفته می‌شود.

مثلث در اندازه و شیوه‌های متفاوت با برخورداری از سه ضلع و زاویه‌های خاصی در آثار کودکان ایجاد می‌کند. هر قدر مربع سکون و ایستایی را در آثار کودکان نشان می‌دهد، به همان قدر و شاید هم بیشتر، مثلث از تحرک و پویایی در اثر حکایت دارد و این خود طیف خاصی از کودکان را جلب می‌کند که علاقه بیشتری برای بیان‌مایی تحرک‌دارند.

در بسیاری از آثار کودکان دختر، تنہ یک زن یا دختر با مثلث ترسیم شده است که آن را برای بیان و نشان دادن دامن پوشیده شده به کار می‌برند. (تصویر شماره ۹) در اغلب نقاشی‌ها ما شاهد کوه‌های استوار و سر به فلک کشیده در میان طبیعت در قالب چندین مثلث هستیم. در بعضی از جاهای هم پنجه دست با این شکل بیان شده است یا شکل مثلث نقش سقف خانه را ایفا می‌کند. بر

تصویر شماره ۹ / کانه که به نمایش

منابع

۱. آرنهایم، رودلف؛ هنر و ادراک بصری، مترجم مجید اخگر، نشر سمت، تهران، ۱۳۸۶.
۲. پیکرینگ، جان؛ مبانی هنرهای تجسمی کودکان، مترجم: مرضیه فرهادی، نشر دنیای نو، تهران، ۱۳۸۱.
۳. داداشزاده، کاوه؛ نقاشی و دنیای بچه‌ها، نشر توکا، تهران.
۴. شباهنگی، جلال و دانشگر، محمدحسن؛ مبانی تصویرسازی، شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی، تهران، ۱۳۸۱.
۵. فاراری، آنالیو؛ نقاشی کودکان و مفاهیم آن، مترجم عبدالرضا صرافان، نشر دستان، تهران، ۱۳۷۳.
۶. کوپر بلاند، جین؛ آموزشی نقاشی برای خردسالان، مترجم مرضیه فرهادی، نشر دنیای نو، تهران، ۱۳۸۴.
۷. گلین، وی. توماس و آنجل، ام. جی. سلک؛ مقدمه‌ای بر روان‌شناسی نقاشی کودکان، عباس مخبر، تهران، ۱۳۸۰.
۸. محمد اسماعیل، علیرضا؛ نقاشی زبان کودک، نشر بساولی، تهران، ۱۳۸۶.
۹. میرزا بیگی، علی؛ نقش هنر در آموزش و پرورش و بهداشت روانی کودک، نشر مدرسه، تهران، ۱۳۷۶.
۱۰. هافسن، آرمین؛ مبانی هنرهای تجسمی، مترجمان: محمد خزانی و سید محمد آوینی، نشر مؤسسه مطالعات هنر اسلامی، تهران، ۱۳۸۱.

منابع تصویر

۱. نقاشی‌های فوق در کلاس نقاشی کودکان در شهر مهاباد زیر نظر این جانب اجرا شده‌اند.

و تمرين ياد مي‌گيرند با استفاده از اشكال ساده و هندسي اهداف خويش را به صورت تصويري بيان كنند و فاصله ميان نقاشی‌های خود و بزرگ‌ترها را كمتر و كمتر سازند.
در اين تحقيق سعی شد با بيان برخی و بیژگی‌های ساختاري نقاشی کودکان، با دنیای بزرگ اين آدمهای کوچک و شايد کم تجربه از طريق نقاشی بيشتر آشنا شويم و برخی از فرم‌های پايه و مرسوم کاربردي در نقاشی آنان را شناسايي و توصيف کنيم.

پي نوشت

۱. مبانی تصویرسازی، شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی، تهران، ۱۳۸۱، ص ۱۸.
۲. مقدمه‌ای بر روان‌شناسی نقاشی کودکان، عباس مخبر، تهران، نشر طرح نو، ۱۳۸۰، ص ۸۵.
۳. نقاشی زبان کودک، نشر بساولی، تهران، ۱۳۸۶، ص ۶۴.
۴. مقدمه‌ای بر روان‌شناسی نقاشی کودکان: ۸۶.
۵. مبانی تصویرسازی: ۱۷.
۶. مقدمه‌ای بر روان‌شناسی نقاشی کودکان: ۸۵.
۷. هنر و ادراک بصری، نشر سمت، تهران، ۱۳۸۶، ص ۲۱۸.
۸. همان: ۲۱۸.
۹. نقاشی و دنیای بچه‌ها، نشر توکا، تهران، ص ۱۰.
۱۰. آموزش نقاشی برای خردسالان، نشر دنیای نو، تهران، ۱۳۸۴، ص ۷.

تصویر شماره ۱۰ / روزن چونمود

هنر خوش نویسی در سه دهه گذشته

کاوه تیموری

چکیده

هنر خوش‌نویسی همزاد و همراه فرهنگ و هنر ایران و اسلام است.^۱ خط زیبا از آغاز پیدایش در ادبیات اسلامی فارسی و معارف و هنر و معرفت دینی به عنوان یگانه محمول کلام وحی و تشییت کننده احساس هنری نقش یگانه‌ای را ایفا کرده^۲ و متناسب با موقعیت‌های فرهنگی، تاریخی و اجتماعی و تجربه شرایط متفاوت، دارای اوج و فرودهایی بوده است.

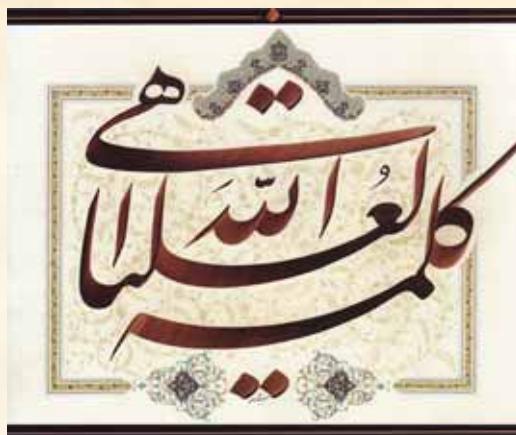
فرضیه‌اصلی این مقاله این است که فضای انقلاب اسلامی حیات تازه‌ای از خوش‌نویسی را در دوره زمانی سی‌ساله گذشته شکل داده است؛ به تبع این فضا فرضیه دومی تواند این باشد که با ایجاد بسترهای لازم خوش‌نویسی و به علت گرایش تعداد قابل توجهی از رهروان، این هنر به یکی از مؤلفه‌های فرهنگ عمومی تبدیل شده و از این طریق تحول کیفی و نیز نوآوری در این هنر رقم‌خورده است.

در این مقاله براساس مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای و بررسی آثار و از همه مهم‌تر تجربه به جان زیسته و انس دماد با موضوع خوش‌نویسی، تغییر و تحولات کمی و کیفی این هنر در یک دوره زمانی سی‌ساله (۱۳۸۹ - ۱۳۵۸) بررسی و ضرورت نقش آفرینی‌های تازه مورد مطالعه و تحلیل قرار گرفته است. واحدهای تحلیل و مطالعه از مقایسه‌های کمی و مراجعة به آمار آغاز و سپس با مطالعه کیفی درخصوص آثار خوش‌نویسان، اهم تغییرات، تحولات و نوآوری‌ها به اجمال مورد بحث قرار گرفته است. شناسایی مهم‌ترین آثار خوش‌نویسی اثرگذار و بررسی تأثیرات کیفی آنها از ویژگی‌های دیگر این مقاله است.

در عین حال، خواننده اهل تأمل می‌باشد که این نکته ظریف توجه ویژه داشته باشد که اعمال هرگونه نوآوری و در یک مرتبه بالاتر ایجاد تحول در هنری مانند خوش‌نویسی به عنوان یک نظام هندسی منسجم امری ساده نیست ولی ملاحظه می‌شود که در دوره پس از انقلاب، خوش‌نویسی منتهدای پیشرفت را در ارائه سبک و شیوه در قلم استادان و پیشوaran این هنر تجربه کرده است. از علتهای اصلی این امر علاوه بر ممارست و سخت‌کوشی استادان، شرایط اجتماعی و فرهنگی و به وجود آمدن ظرفیت لازم برای این تغییر شکرگرف است. در واقع، شکل‌گیری شیوه تلفیقی، رشد سبک‌های خوش‌نویسی، رشد کتابت و خلق آثار ارزشمند و تأثیرگذار را می‌توان از مؤلفه‌های اصلی هنر خوش‌نویسی در سی‌سال گذشته دانست. ریشه‌یابی اولیه این مؤلفه‌ها از مواردی است که تا حد ممکن در این مقاله به آن پرداخته شده است. به همنشینی خط با هنرهای همسایه و ضرورت‌های سازگاری خط نستعلیق با تحولات فناوری و فرهنگ هم توجه شده است.

کلیدواژه‌ها: خوش‌نویسی، خوش‌نویسی در عصر انقلاب اسلامی، خوش‌نویسی معاصر.

خط زبان دست، شادی دل، سفیر خرد، جای نشین اندیشه، سلاح دانایی و ندیم دلارام
دوستان به وقت جدایی است. ابراهیم شبانی

(تصویر ۱)

- ظرفیت ویژه این هنر به خاطر ربط وثيق آن با اسلام و هنر و معرفت دینی و مقبولیت و مشروعيت تام آن در مردم
- حمایت نهادهای فرهنگی در رشد و بالندگی این هنر
- ایجاد امکانات فناوری برای چاپ و گسترش آثار و کتب آموزشی.

استاد کیخسرو خوش در مورد چگونگی تأثیر انقلاب اسلامی بر هنر خوشنویسی می‌گوید: «... این انقلاب، تعیین‌کننده خط‌مشی این هنر نیز بود، ولی نه اینکه اصول و ضوابط امر خوشنویسی را تغییر دهد. تحولی که انقلاب ایجاد کرد، همانا حمایت از امر خوشنویسی و نیز ترویج آن بود و راه این هنر را تا آنجا که مقدور بود هموار گردانید و آن را در سطح وسیعی مطرح نمود. کما اینکه تعداد کسانی که طی این مدت به فراگیری هنر خوشنویسی روی آوردن اصلاح‌قابل قیاس با گذشته نیست». *

در همین زمینه استاد قربانعلی اجلی معتقد است: «... عصر انقلاب اسلامی، یکی از درخشان‌ترین دوران خوشنویسی در تاریخ از گذشته تا حال بوده است.»^۳

برای تحلیل و توصیف بهتر این موضوع در دو بعد کمی و کیفی، خوشنویسی پس از انقلاب را بررسی می‌کنیم.

بعد کمی و نگاهی به آمارها

هم‌زمان با ایجاد بسترها فرهنگی پس از انقلاب، مشارکت و اقبال اشاره فرهنگی نسبت به هنر خوشنویسی رشد قابل توجهی داشته است. بهطوری که تعداد هنرجویان خوشنویسی در سال ۱۳۸۶-۷ به ۳۰۰۰۰ نفر رسیده است که در ۲۵۰ شعبه خوشنویسی در سرتاسر کشور به فراگیری این هنر اشتغال دارند. این در حالی است که در سال ۱۳۵۷ تعداد شعبات خوشنویسی به ۵ شهر بزرگ تهران، تبریز، مشهد، اصفهان و شیراز محدود می‌شد و تعداد هنرجویان نیز کمتر از ۵۰۰ نفر بود. با توجه به این نگاه آماری، رشد هنرجویان به میزان ۶۰ برابر بوده و به میزان ۱۲۰۰ درصد افزایش یافته و به همین سان تعداد شعب نیز در یک دوره ۳۰ ساله، ۵۰ برابر شده است.

پس از وقوع انقلاب اسلامی و بهویژه در سال‌های آغازین دهه ۶۰ با توجه به تقاضای روزافزون هنرجویان برای تعلیم

مقدمه

خوشنویسی معاصر ایران در دوره زمانی (۱۳۹۰-۱۳۰۰) دوره قابل اعتمایی برای مطالعه و بررسی است. با درگذشت استاد محمدحسین عماد السیفی ملقب به عمادالکتاب (در سال ۱۳۱۵ ه.ش)، آخرین استاد مسلم این هنر چهره در نقاب خاک کشید. از دهه سی با شکل‌گیری کلاس‌های آزاد خوشنویسی نسل جدیدی از خوشنویسان تربیت شدند که برای حفظ و موجویت فرهنگی این هنر کوشیدند و باور اصلی خود را بر این معنا دایر کردند که رمز ماندگاری هویت خوشنویسی، نو شدن و روزآمد شدن آن است. هر چند که خط و بهویژه شیوه نستعلیق نظامی هندسی با قواعدی محکم و غیر قابل انعطاف باشد.

در سی سال گذشته (۱۳۸۹-۱۳۵۸) خوشنویسی معاصر ایران همیای تحولات فرهنگی متأثر از انقلاب اسلامی، ابعاد کمی و کیفی و رشد خیره کننده‌ای پیدا کرده است. در این مقاله تلاش می‌شود که در دو بعد کمی و کیفی تحولات و نوآوری‌ها در مقطع پس از انقلاب مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد.

برخی از علل رشد هنر خوشنویسی

- همخوانی هنر معنوی خط با پیام‌های انقلاب اسلامی و وسیله‌ای برای ابلاغ و زیباتر شدن محتوا پیام‌های معنوی آن؛ بهطوری که استاد آخوین در این معنا می‌گوید: «هدف خوشنویسی فقط نوشتمن و ارائه فرم نیست، بلکه انتقال معنویت به معنی تربیت و اخلاق و انسانیت است و اصالت آن در همین است.»

شایان ذکر است ۱/۴ مجموع افرادی که گواهی نامه ممتاز انجمن خوش‌نویسان را دریافت کرده‌اند، خانم‌ها هستند. این امر نشان از عمومی شدن این هنر در طبقات مختلف اجتماعی و جنسیتی دارد. هم‌چنین آمار هنرجویان در جدول ۲ چنین آمده است:

جدول ۲. آمار هنرجویان ثبت‌نام‌کننده در کلاس‌های خوش‌نویسی انجمن خوش‌نویسان ایران از خرداد ۱۳۶۰ تا پایان خرداد ۱۳۷۵^۰

سال تحصیلی	هنرجویان	هنرجویان	جمع هنرجویان در سطح
۱۳۶۰-۶۱	۵۵۴ نفر	۴۳۸ نفر	۹۹۲ نفر
۱۳۶۱-۶۲	۸۶۴ نفر	۹۱۸ نفر	۱۷۸۲ نفر
۱۳۶۲-۶۳	۱۱۰۸ نفر	۹۷۰ نفر	۳۰۷۸ نفر
۱۳۶۳-۶۴	۱۳۵۴ نفر	۱۴۵۲ نفر	۲۸۰۶ نفر
۱۳۶۴-۶۵	۱۹۳۴ نفر	۲۵۴۷ نفر	۴۴۸۱ نفر
۱۳۶۵-۶۶	۲۱۱۸ نفر	۴۱۷۲ نفر	۶۲۹۰ نفر
۱۳۶۶-۶۷	۲۵۴۰ نفر	۴۸۳۵ نفر	۷۳۷۵ نفر
۱۳۶۷-۶۸	۳۱۴۷ نفر	۵۹۳۹ نفر	۹۰۸۶ نفر
۱۳۶۸-۶۹	۵۲۸۸ نفر	۱۰۰۶ نفر	۱۵۲۹۴ نفر
۱۳۶۹-۷۰	۵۰۵۷ نفر	۱۱۸۵۴ نفر	۱۶۹۱۱ نفر
۱۳۷۰-۷۱	۴۹۸۷ نفر	۱۲۵۸۷ نفر	۱۷۵۷۴ نفر
۱۳۷۱-۷۲	۳۲۸۴۳ نفر	۱۱۸۱۳ نفر	۱۵۶۵۶ نفر
۱۳۷۲-۷۳	۳۵۰۳ نفر	۱۴۲۵۲ نفر	۱۷۷۵۵ نفر
۱۳۷۳-۷۴	۴۰۹۶ نفر	۱۶۵۳۰ نفر	۲۰۶۲۶ نفر
۱۳۷۴-۷۵	۵۵۰۸ نفر	۱۷۱۱۶ نفر	۲۲۶۲۴ نفر
۱۳۷۵-۷۶	۶۱۹۳ نفر	۱۶۴۶۳ نفر	۲۲۶۵۶ نفر

استاد امیرخانی به عنوان فردی آگاه در این زمینه در مقایسه وضعیت قبل و بعد از انقلاب اظهار می‌دارد که قبل از انقلاب «تها ۵ کلاس برای تعلیم بود. یک حالت خانوادگی در عمل حاکم بود که این حالت خانوادگی اقتضای خودش را داشت... اما بعد از انقلاب، انجمن گسترش پیدا کرد و به دلیل اینکه تعدادی از رشته‌های هنری در بعد از انقلاب فعالیت‌هایشان محدود و حتی بعضی از آنها منع شد، اقبال زیادی به خوش‌نویسی پیدید آمد. ما با اینکه سازوکار مناسب و کافی نداشتیم با چندین هزار هنرجو مواجه شدیم و اداره این همه افراد علاقه‌مند و آموزش آنها اندکی سخت شد. به هر حال شرایط باعث ایجاد امکانات و فرصت خوبی در خوش‌نویسی شد».

بر این اساس، ۵ کلاس سال ۱۳۴۱ حداقل با ۲۰۰ هنرجو در سال ۱۳۸۶ به ۳۰/۰۰۰ هنرجو در ۲۵۰ شعبه [نا] سال ۱۳۸۸ انجمن در سطح کشور گسترش یافتند که دستاوردهای آن ۵ هزار فارغ‌التحصیل دوره ممتاز بوده است^۷ و خواننده اهل تأمل در مقام مقایسه نسبت

خط نستعلیق، دامنه کلاس‌های آموزش و سایر شیوه‌های خط گستردۀ گردید و تعداد فارغ‌التحصیلان نیز روبروی زیاد نهاد. مروجی بر آمار فارغ‌التحصیلان انجمن خوش‌نویسان ایران از سال ۱۳۴۴ تا ۱۳۸۶ نشان می‌دهد که این تعداد با رشد قابل توجهی مواجه شده که ناشی از اقبال روزافزون علاقه‌مندان به این هنر بوده است. بر این اساس، نسبت تعداد فارغ‌التحصیل ممتاز تا سال ۱۳۵۷ در مقایسه با ۵۰۰۰ فارغ‌التحصیل تا سال ۱۳۸۶ از رشد ۶۰ برابر خبر می‌دهد. در جدول ۱ توصیف آماری آمده است:

جدول ۱. آمار فارغ‌التحصیلان انجمن خوش‌نویسان ایران از سال ۱۳۴۴ تا پایان سال ۱۳۷۵^۰

سال	عدد فارغ‌التحصیلان
از سال ۱۳۴۹ تا پایان سال ۱۳۴۹	۱۷ نفر
از سال ۱۳۵۰ تا پایان سال ۱۳۵۰	۸ نفر
از سال ۱۳۵۱ تا پایان سال ۱۳۵۱	۸ نفر
از سال ۱۳۵۲ تا پایان سال ۱۳۵۲	۱۰ نفر
از سال ۱۳۵۳ تا پایان سال ۱۳۵۳	۴ نفر
از سال ۱۳۵۴ تا پایان سال ۱۳۵۴	۹ نفر
از سال ۱۳۵۵ تا پایان سال ۱۳۵۵	۱۴ نفر
از سال ۱۳۵۶ تا پایان سال ۱۳۵۶	۱۰ نفر
از سال ۱۳۵۷ تا پایان سال ۱۳۵۷	۳ نفر جمع نفر
از سال ۱۳۵۸ تا پایان سال ۱۳۵۸	۲۶ نفر
از سال ۱۳۵۹ تا پایان سال ۱۳۵۹	۲۳ نفر
از سال ۱۳۶۰ تا پایان سال ۱۳۶۰	۲۶ نفر
از سال ۱۳۶۱ تا پایان سال ۱۳۶۱	۵۷ نفر
از سال ۱۳۶۲ تا پایان سال ۱۳۶۲	۴۲ نفر
از سال ۱۳۶۳ تا پایان سال ۱۳۶۳	۷۲ نفر
از سال ۱۳۶۴ تا پایان سال ۱۳۶۴	۱۲۰ نفر
از سال ۱۳۶۵ تا پایان سال ۱۳۶۵	۱۴۲ نفر
از سال ۱۳۶۶ تا پایان سال ۱۳۶۶	۱۴۹ نفر
از سال ۱۳۶۷ تا پایان سال ۱۳۶۷	۱۱۶ نفر
از سال ۱۳۶۸ تا پایان سال ۱۳۶۸	۱۷۰ نفر
از سال ۱۳۶۹ تا پایان سال ۱۳۶۹	۱۵۹ نفر
از سال ۱۳۷۰ تا پایان سال ۱۳۷۰	۱۸۳ نفر
از سال ۱۳۷۱ تا پایان سال ۱۳۷۱	۲۱۹ نفر
از سال ۱۳۷۲ تا پایان سال ۱۳۷۲	۱۷۴ نفر
از سال ۱۳۷۳ تا پایان سال ۱۳۷۳	۱۸۵ نفر
از سال ۱۳۷۴ تا پایان سال ۱۳۷۴	۱۷۶ نفر
از سال ۱۳۷۵ تا پایان سال ۱۳۷۵	۱۸۱ نفر
جمع فارغ‌التحصیلان تا سال ۱۳۷۵	۲۳۰۳ نفر
جمع فارغ‌التحصیلان سال ۱۳۸۶	۵۰۰۰ نفر

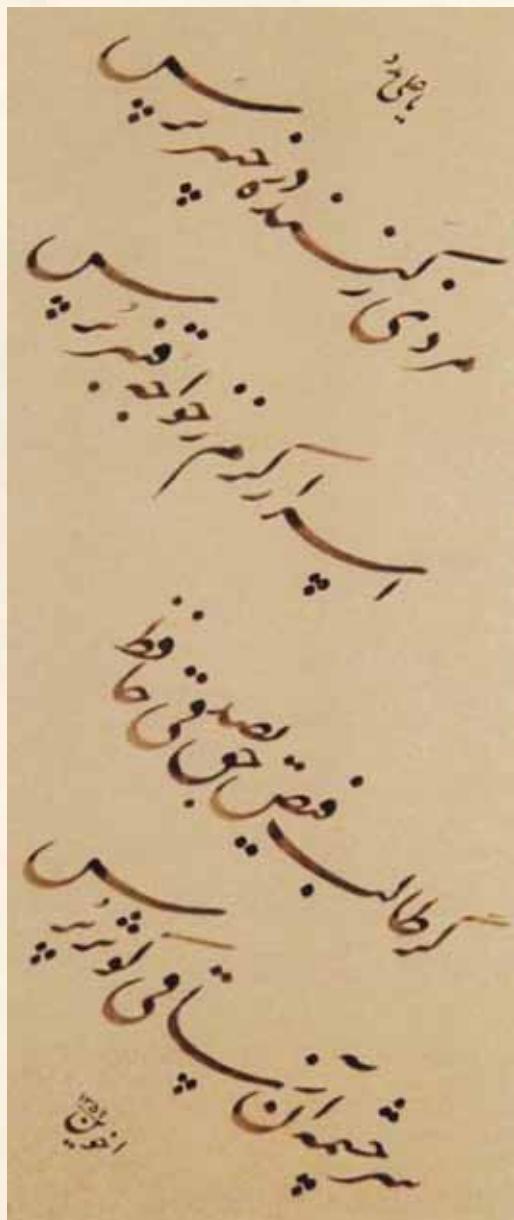
ثالث، شکسته نستعلیق، خوشنویسی معاصر ایران را به عنوان یک هنر متعالی و اصیل سکان داری می کنند

استاد خروش که خود یکی از پیشکسوتان نامدار هنر خوشنویسی بهشمار می آید، این گونه نتیجه می گیرد که «روی آوردن این تعداد زیاد به امر خوشنویسی یکی از دستاوردهای پرهیز انتقلاب اسلامی برای این هنر بهشمار می روید.»^۹

ابعاد کیفی

گستره معنوی هنر خط

از بعد کیفی این هنر ثمرات زیادی را به ارمغان آورد. نگارش

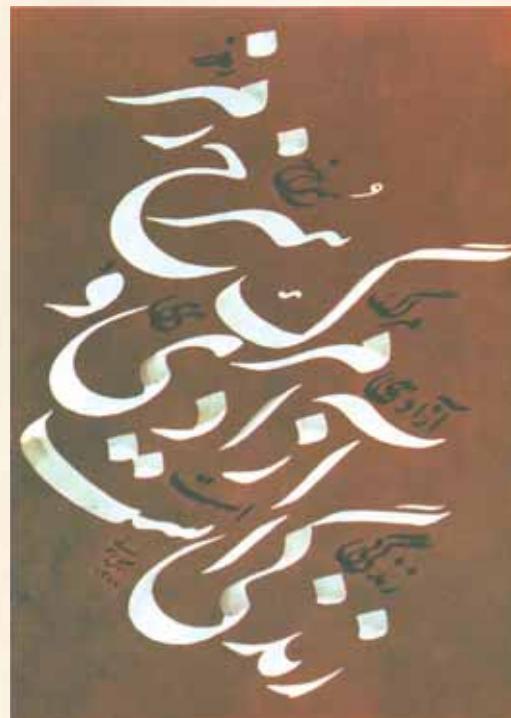

(تصویر ۳)

به تغییر وضعیت پیش آمده می تواند آن را در نظر داشته باشد.

با تمام این احوال، به لحاظ تعداد فارغ التحصیلان خوشنویسی و علاقه مندان به آن، این دوره زمانی دوره درخور اعتنا در تاریخ خوشنویسی کشور به حساب می آید. اگر کمی به عقب بازگردیم با غنی ترین دوره خوشنویسی روبرو خواهیم شد؛ به طوری که در قرن دهم هجری با توجه به جمع شدن شرایط فرهنگی و اجتماعی و حمایت حاکمیت سیاسی - یعنی حکومت صفویه - از هنرمندان و به ویژه خوشنویسان، شاهد رشد کمی و کمی این هنر هستیم. به گونه ای که محققان اسامی تعداد ۷۰۰ خوشنویس طراز اول را ذکر کرده و حتی بر این باورند که با مطالعه دقیق می توان این فهرست را به ۱۰۰۰ نیز رساند.^{۱۰} اما در دوره سی ساله گذشته (۱۳۵۸-۱۳۸۹) بیش از ۵۰۰۰ نفر خط را در حد و مرتبه ممتاز به نگارش درآورده که در کنار این مسئله به سایر خطوط مثل شکسته، ثلث و نسخ توجه خاصی مبذول شد و در مجموع دوره ویژه ای شکل گرفت.

در سال ۱۳۸۷ فارغ التحصیلان انجمن در مقطع ممتاز (آخرین مرحله هنرجویی) ۵/۰۰۰ نفر بودند که این تعداد با تعداد فارغ التحصیلان قبل از انقلاب قابل مقایسه نیست. این نکته نشان می دهد در دهه ۱۴۰۰ نیاز فرهنگی و حس زیبا شناختی با تأکید بر نگارش رسم الخط های آموزشی، برپایی نمایشگاه های خوشنویسی، جشنواره ها و استمرار فرایند آموزش به نحو مطلوبی پاسخ داده شد و حاصل آن تربیت نسل مبرزی از خوشنویسان بود که در عرصه شیوه های نستعلیق (خط ملی ایرانیان) نسخ

(تصویر ۲)

پیام‌های دینی و قرآنی و به وجود آوردن شیوه‌ای مطلوب در اوقات فراغت، بسترهای مناسبی برای رشد شخصیت و بازگشت به ذات معنوی رهرو خوش‌نویسی به دنبال داشت که در اثر تداوم به یک تربیت معنوی طریف تبدیل شد.

رشد کیفی و فنی هنر خط در اثر توجه و اقبال عمومی

در شیوه نستعلیق، نسخ، ثلث و شکسته با وجود استادان مسلم و اهتمام ویژه آنها، در تربیت و هدایت شاگردان، منجر به ظهور نسل اول، دوم و سوم خوش‌نویسان گردید که هر دسته از خوش‌نویسان این نسل‌ها در مراتب کیفی و فنی بالایی دین خود را به نظام هندسی خط و جایگاه روحانی آن ادا کردند.

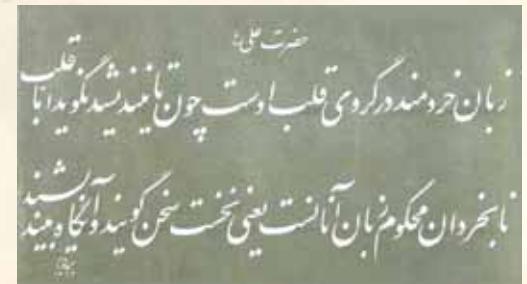
در سبک و ارتقای کیفی آن نیز حرکت‌های مهمی چون شکل‌گیری شیوه تلفیقی و امانتداری شیوه قدما عملی شد که بسیار قابل توجه است.

کتابت و شکل‌گیری آثار نفیس

در دوره سی ساله گذشته، بسیاری از ارکان ادبی ایران و اسلام به رشته تحریر درآمده‌اند که شماری از آنها با کم سابقه بوده و یا اصلاً سابقه‌ای نداشته‌اند. این بحث را تحت عنوان آثار برجسته خوش‌نویسی پس از انقلاب مورد بررسی قرار می‌دهیم.

به بار نشستن سبک‌ها و شیوه‌های خوش‌نویسی تازه

- شیوه منحصر به فرد استاد عباس اخوین (متاثر از میرعماد بزرگ)
- شیوه تلفیقی استاد امیرخانی (تلفیق شیوه معاصرین با کلهر و استحکام و ظرافت میرعماد)
- شیوه منحصر به فرد استاد محمد احصایی (متاثر از میرحسین خوش‌نویس باشی و میرزا غلام‌رضا)
- شیوه کتابت استاد خروش براساس هندسه و چیدمان ویژه کلمات (متاثر از استاد حسین میرخانی و عمادالکتاب)

(تصویر ۴)

- به بارنشستن قالب مقطع‌نویسی یا ترکیبندی یا جلی‌نویسی، به اهتمام استادان و پیروان برجسته آنها با موضوع ادبیات و مضامین قرآنی

- بزرگ شدن قطعات خط و پیدا کردن ویژگی نمایشگاهی

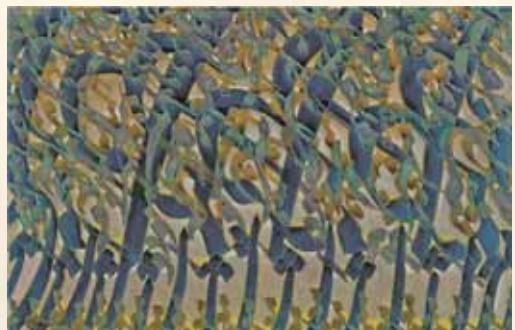

(تصویر ۵)

- به وجود آمدن نسل تازه‌ای از هنرمندان نقاشی خط و تسبیت این گرایش مهم (نمایشگاه جمعی خرد ۹۰ در موزه هنرهای معاصر و نمایشگاه جمعی ماه ۹۰ در گالری پردیس ملت)
- حضور زنان در عرصه خوش‌نویسی به عنوان یک حرکت فراگیر و قابل توجه در بهشی مستقل
- به وجود آمدن شیوه‌های نوظهور مانند: ابداع خط مُعلَّی (به همت استاد حمید عجمی) و فراگیر شدن کاربردی آن در رسانه‌ها
- ابداع خط کرشمه و سفیر (به همت احمد آریامنش)
- ابداع خط محبوب (به همت علی الهی)
- نهضت مطالعه و بازگشت به آثار متقدمان در دوره فعلی، نسل نوجوی خوش‌نویسی معاصر ایران گرایش در خور توجهی به ابعاد انتزاعی هنر خط نشان می‌دهد؛ به‌طوری که در حال حاضر بیشترین توجه به آثار میرزا غلام‌رضای اصفهانی (سیاهمشق) و ظرافت و دقایق شیوه میرعماد در کتابت و قطعه‌نویسی به عنوان الگو و سرمشق خوش‌نویسان معطوف شده است. استاد علی شیرازی، استاد صداقت جباری، حبیب رمضانپور، محمد جوادزاده، عبدالشهبازی، امیر عاملی، قاسم احتست و شماری دیگر، از رهروان نهضت بازگشت به آثار قدما هستند. البته باید در نظر گرفت که این هنرمندان بر نقل مستقیم از آثار قدما تأکید ندارند بلکه ضرورت‌های امروزین متناسب با شرایط فرهنگی را مدنظر قرار می‌دهند. در عین حال ابعاد انتزاعی هنر خط، که به‌ویژه در سیاهمشق متحلی می‌شود و اثر خوش‌نویس را به مقوله‌ای فارغ از بار ادبی و انتقال پیام تبدیل می‌کند، بسیار نشوونما پیدا کرده است. ریشه‌یابی این نهضت را باید در گشوده شدن

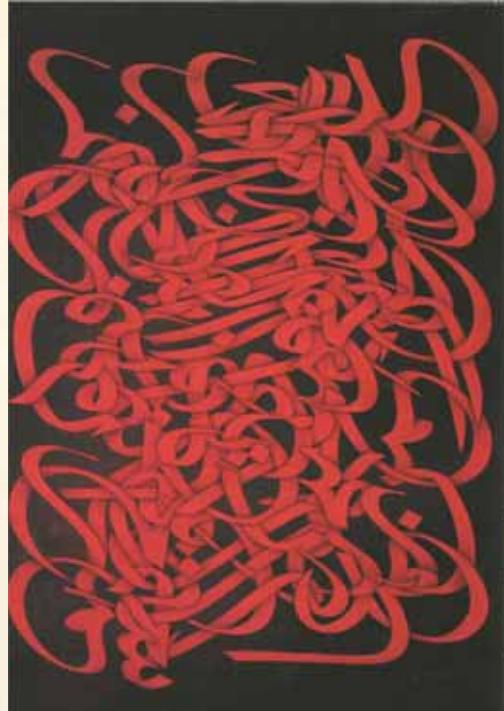
توسعه کاربردهای گرافیکی خط

هم‌شنینی خوش‌نویسی و خط با هنرهاي تصویری مانند گرافیک در سی سال گذشته فصل تازه‌ای را از بعد توسعه کیفی ایجاد کرده که این امر به خاطر مصاحب و تعامل اهل خط با اهل گرافیک رخ داده است. خوش‌نویسان مبربزی که با دست‌مایه خط به تحصیلات گرافیک پرداختند در این حرکت راه‌گشا بودند. هم‌چنین قطعات ناب، ارائه مفردات و ترکیبات تحسین برانگیز خوش‌نویسان و به همین سان نگارش آرم نوشتهدایی که دارای ظرفیت زیبا شناختی بالایی بودند منابع الهام ارزشمندی برای استفاده و بهره‌وری گرافیست‌ها به شمار می‌آیند؛ چنان‌که امروز ما شاهد توسعهٔ کاربرد خط در گرافیک هستیم و اصولاً یکی از ریشه‌های مهم تابیوگرافی (حروف‌نگاری) حاصل این همشینی و تعامل بین خط و گرافیک است.

(تصویر ۸)

استاد
کاشیان

(تصویر ۶)

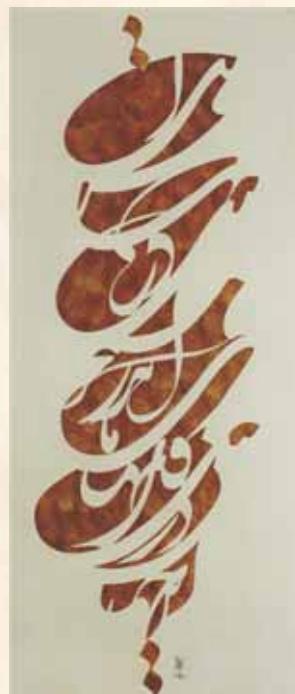
استاد
احصایی

گنجینه‌های موزه‌ها و چاپ آثار خوش‌نویسان متقدم جست‌وجو کرد. زیرا تعداد قابل توجهی از مرقدات بزرگانی چون میرعماد، میرزا غلام‌رضا و دیگران زمینه انتشارشان فراهم گردید و در دسترس علاقه‌مندان قرار گرفت.

تعامل خوش‌نویسی با سایر هنرهاي تجسمی

در دورهٔ معاصر هنرمندانی در عرصهٔ هنر خوش‌نویسی به ظهور رسیده‌اند که در زمینهٔ هنرهاي همسایه و هم‌ریشه با خوش‌نویسي صاحب تخصص و کمال بوده‌اند. برای مثال، اگر هنرهاي تجسمی مثل طراحی، نقاشی و گرافیک را نزدیک‌ترین هنرها به خوش‌نویسی بدانیم، استادان طراز اولی چون محمد احصایی (گرافیست و طراح)، استاد کیخسرو خوش (نقاش و خوش‌نویس)، استاد نصرالله افجهانی (خطاط و نقاش)، جلیل رسولی (استاد نقاشی خط)، استاد اجلی (خطاط و نقاش) و نسل بعدی آنها: استاد جواد بختیاری (نقاش)، استاد جباری (طراح و خطاط)، اسرافیل شیرچی (طراح و نقاش)، عین‌الدین صادق‌زاده (طراح و گرافیست)، امیرصادق تهرانی (طراح و گرافیست)، و شماری دیگر از خوش‌نویسان از بعد غنا بخشیدن به ویژگی مهم ترکیب چه در قالب کتابت و چه در قالب قطعه‌نویسی (سیاه‌مشق و جلی‌نویسی) در خط نستعلیق و خط شکسته، گام‌هایی برداشته و حال و هوای تازه‌ای را در آثار خود وارد نموده‌اند که در مقایسه با نستعلیق سنتی از بعد فرم و درونمایه، حرکتی رو به جلو به حساب می‌آید.

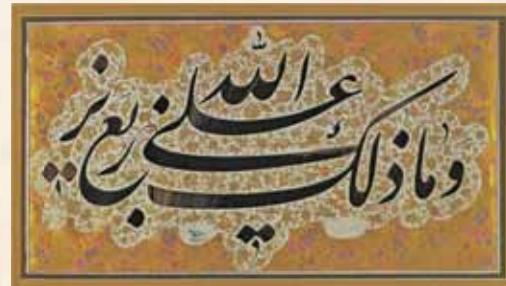
دل‌بستگی این هنرمندان به هنرهاي دوگانه خود به‌طور طبیعی تقسیم وقت و هنر آنها را ز پی داشته و برتری یکی بر دیگری را موجب شده است اما در کلیت کار، بسیاری از ظرفیت‌های خط را در فرم‌پذیری و کشف فضاهای تازه رقم

استاد
احصایی

(تصویر ۷)

شده و از این منظر بسیار به معرفی خط کمک کرده است. استاد احصایی از پیشگامان نقاشی خط معتقد است: «ا شناخت ظرفیت‌های بالقوه الفبای خط فارسی و به خاطر اشکال ویژه این حروف، آنها جای بیشتری نسبت به الفبای لاتین برای کارکردن و خلاقیت دارند.»^{۱۰} این ویژگی در سی سال گذشته با تقویت و آبیاری شدن از سرچشمۀ مکتب سقاخانه دهه ۴۰ به بار نشسته و نسلی از هنرمندان نقاشی خط در این حوزه فعال‌اند و بهویژه در دهه گذشته هنرمندان نوظهوری مانند: اسدآ... کیانی، عین‌الدین صادق‌زاده، محمدمهردی یعقوبیان، علیرضا محبی، حسین کرمی، هادی روشن ضمیر و دیگران به جرگۀ متقدمان گراشی‌های نوین پیوسته و به کار هنری پرداخته‌اند. در همین راستا، کار مداوم استادان اثرگذاری چون جلیل رسولی و چاپ آثار ایشان مانند مجموعه «باغ ملکوت» (۱۳۸۶) و مجموعه «نور علی سور» (۱۳۹۰) و نصراء... افجه‌ای با مجموعه «نور و نگار» (۱۳۸۸) نتایج مطلوبی در عرصه ملی و بین‌المللی برای بالا بردن اعتبار نقاشی خط ایران به ارمغان آورده و این حرکت را به عنوان جریانی زنده و پویا با رهروان قابل توجه به مرحله تثبیت رسانده است.

(تصویر ۹)

مقطّع نویسی یا جلی‌نویسی

نواوری دیگر در مقطع پس از انقلاب اسلامی، قطعات جلی یا جلی‌نگاری است که با قلم‌های پارویی (۲ سانت به بالا) نمود ویژه‌ای به هنر خوش‌نویسی بخشیده است. این کار در گذشته در قالب کتیبه‌نگاری نمود داشته و بر پیشانی بناها و دیوار مساجد می‌نشسته است، اما در دوره معاصر علاوه بر حفظ این کاربرد، جلی‌نویسی بر روی مقوا یا کاغذ و با همان حرکت فطری و طبیعی قلم اجرا می‌شود که صاف‌نگاری، قلمرانی، یک‌ضرب نویسی و ضرب‌آنگ توأم‌ان دل و دست از پایسته‌های اولیه آن است.

باید از مرrog اصلی جلی‌نویسی، یعنی استاد امیرخانی، در سی سال گذشته نام برد که با الهام گرفتن از مهره‌ها، سکه‌های قدیمی و آثار استاد حسن میرخانی اهتمام ویژه‌ای به رشد و گسترش این قالب داشته و در واقع، آن را پس از انقلاب به سبک غالب عمومی درآورده‌اند. پس از ایشان آقایان جواد بختیاری، علی شیرازی، امیراحمد فلسفی و نسل‌های جوان‌تر مثل حسین غلامی، اسفندیار ستارپور و دیگران به توسعه این شیوه همت گماشته‌اند.

زده که برای علاقه‌مندان جاذب و برای رهروان الگو بوده است. در آثار استاد محمد احصایی، صداقت جباری و تنی چند، نمونه‌های اعلا برای این ارتباط هنری قابل مطالعه است یا آرم نوشته‌های استاد امیرخانی که با خط نستعلیق ناب تحریر شده در واقع چیزی جز به کارگیری خردمندانه مبانی هنرهای تجسمی و گرافیک نیست. البته ذکر این موارد تلاش بسیارهای از هنرمندان گرافیک در به کارگیری عناصر خوش‌نویسانه را نمی‌کند و از این حیث می‌توان نمونه‌های غنی و موفقی را مثال زد.

آشتی خط با رایانه

خط نستعلیق از زمان انسجام و شکل‌گیری آن در نیمه دوم قرن هشتم هجری در حیات حدوداً ۶۰۰ ساله خود بارها شاهد تغییر و تحولات نوآوانه بوده که مهم‌ترین آن در قرن سیزدهم به صورت هماهنگی و ایجاد سازگاری با صنعت چاپ رخ داد که این حرکت در اوج نوع هنری میرزا محمد رضا کلهر (۱۳۱۰-۱۴۴۵ هـ ش) و با ابتکان او انجام گرفت. در دوره فعلی خط نستعلیق به دنیای مجلزی رایانه راه یافته که در آن سرعت و دقت باعث عمومی شدن نمونه‌های خط نستعلیق در عرصه اجتماعی شده است. وجود دو سیستم نرم‌افزار رایانه‌ای کلک براساس خط استاد امیراحمد فلسفی موجب شده است که براساس خط استاد امیراحمد فلسفی موجب شده است که شمار در خور توجهی از امور خوش‌نویسی انجام گیرد. البته این امر در عین حال که به کاهش سفارشات خوش‌نویسی منجر شده، کاربری شیوه‌های استفاده را نیز تسهیل و گستردۀ کرده است. از طرفی، ایجاد وب‌سایتها شخصی هنرمندان و گسترش سایتها تخصصی برای کاربران اهل خط موجب گردش سریع اطلاعات و نمونه‌های خط شده و به رونق فضای خوش‌نویسی افزوده است.

شكل‌گیری تشكیل‌های هنری

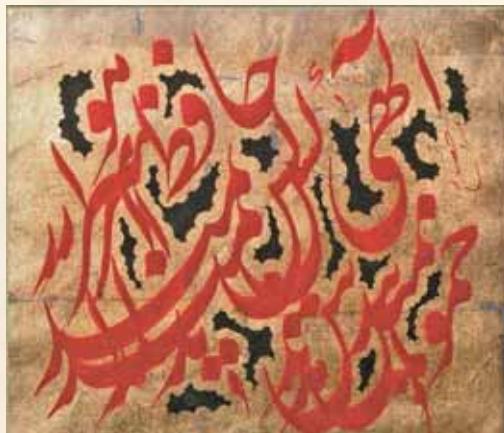
گرددامدن حول محور هنر خوش‌نویسی در مکان‌های تعليمی مثل انجمن خوش‌نویسان ایران با تعداد ۲۵۰ شعبه در شهرهای دور و نزدیک و محور قرار گرفتن آموزش خط در فرهنگ‌سراها، مساجد و مکان‌های فرهنگی، همه و همه، باعث همه‌گیرشدن این هنر طریف شده است. در واقع، خط با توجه به اصالت و بومی بودن آن یکی از مؤلفه‌های فرهنگ عمومی است. بدیهی است که فعالیت فرهنگی فراگیر حول محور خط، آن هم به شکل گروهی، می‌تواند به ایجاد و تقویت هویت جمعی و فرهنگی کمک کند که خوش‌نویسی و خوش‌نویسان هم در این آزمون نتیجه قابل قبولی از خود بجا نهاده‌اند. هر چند در دهه فعلی آسیب‌هایی از این ناجیه به جامعه خوش‌نویسی وارد شده که نیازمند بازسازی دوباره است اما باید توجه کرد که عمومی شدن فرایند آموزش خط در بستری صورت می‌گیرد که هیچ مانعی در مقابل آن وجود ندارد و از این حیث موضوع در مقایسه تطبیقی با سایر هنرها قابل بررسی است.

نقاشی خط، یک زبان هنری بین‌المللی

نقاشی خط با بنیان خط و همراهی رنگ و فرم در روی بوم تبلور می‌یابد و امروزه به یک زبان هنری بین‌المللی تبدیل

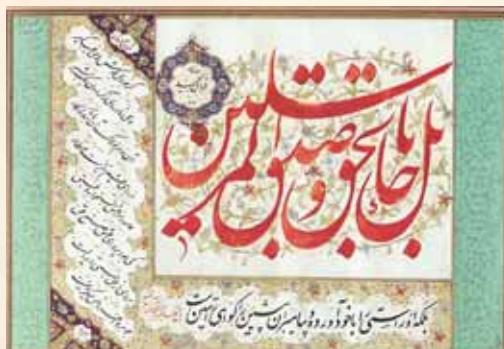
ویژگی‌های خوش‌نویسی معاصر ایران

- در یک جمع‌بندی برخی از اختصاصات مهم هنر خوش‌نویسی در سی سال گذشته را می‌توان چنین برشمرد:
- تربیت نسل جدیدی از خوش‌نویسان مبزر در دوره زمانی دهه شصت به بعد
  - رشد کیفی ابزار خوش‌نویسی مانند کاغذ با ابعاد بزرگ و فراهم‌شدن زمینه تجلی هنر خط در ابعاد بزرگ
  - بزرگ شدن اندازه کمی قطعات خوش‌نویسی به تعیت از بزرگ شدن کاغذ و استفاده از بوم‌های نقاشی
  - رشد قابل توجه امکانات و تکنولوژی چاپ و فرآگیرشدن آثار و قطعات خوش‌نویسی و جزووهای آموزشی و در واقع نزدیک شدن آثار چاپی به اصل خط
  - شکل‌گیری مکتب نقاشی خط (نسل اول) و تربیت نسل دوم هنرمندان نقاشی خط که عنصر مهم کارهای آنها خط و خوش‌نویسی است و در واقع مبانی خط را در کلاس خط آموخته و به نقاشی خط روی آورده‌اند.

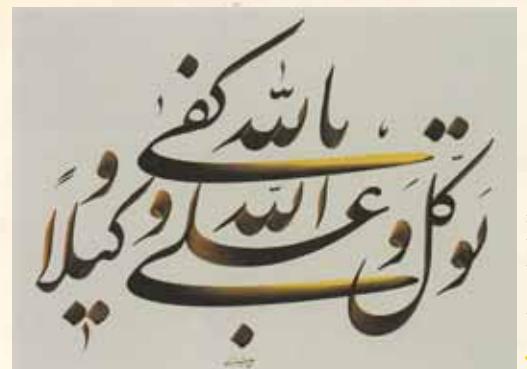

(تصویر ۱۲)

- فرآگیر شدن قالب قصارنویسی یا ترکیب‌بندی اشعار و جملات به صورت نمایشگاهی و مناسبتی
- استفاده گسترده از قلم‌های جلی به بالا و باب‌شدن تخصصی قلم پارویی
- تحول در مضامین و گرایش به نگارش قطعات مناسبتی و موضوعی و به ویژه قرآنی و مضامین مذهبی

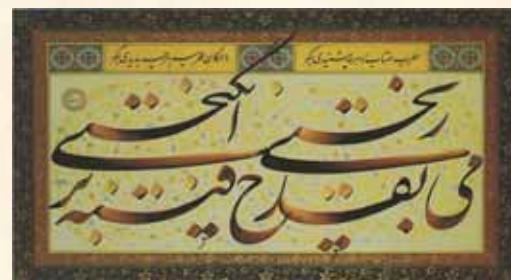
(تصویر ۱۳)

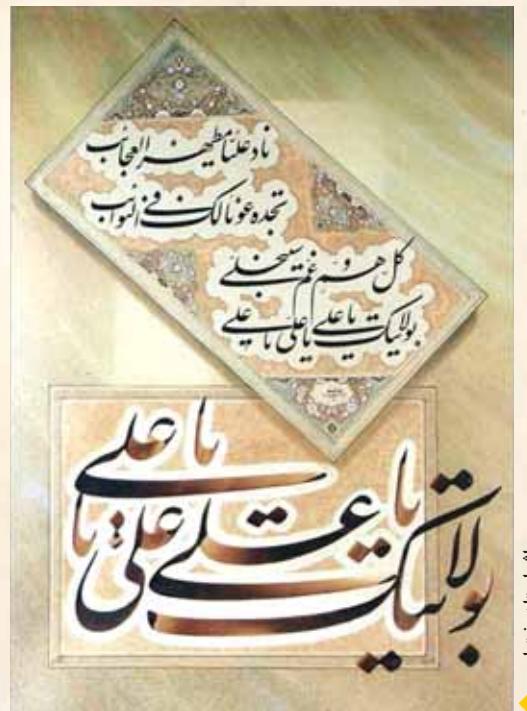
(تصویر ۱۰)

امروزه بسیاری از پوسترهای خوش‌نویسی حال و هوای جلی‌نویسی دارند و در کنار یک ترکیب اصلی سایر اقلام کوچکتر هم به حرکت درمی‌آیند و یک قطعه ارزشمند را شکل می‌دهند. در واقع جلی‌نویسی در روزگار ما به شکل تازه و شمايل جذاب ارائه شده و این حرکت مدیون تلاش هنرمندان خوش‌نویس به‌خاطر هموار کردن این راه ساخت بوده است که زیبایی ترکیب را به بیننده ارزانی می‌دارد و هم کلام و هم معنا را در کنار یکدیگر قرار می‌دهد. استاد خروش در این مورد بیان روشی دارد؛ آنجا که می‌گوید: «به نظر می‌رسد که جمع زیبایی کلام و فرم در سرنوشت ازلی خط رقم زده شده و رهابی از این قید فقط در ساختن سیاهمشق و تمرین آزاد امکان‌پذیر است».^{۱۱}

در دوره معاصر کسانی چون استاد جلیل رسولی با حرکت قلم ۶ سانتی و با تکنیک مرکب، آثار نسب و گران قدری را به وجود آورده‌اند. در مجموع، جلی‌نویسی از خانواده کتبیه بوده و این دسته از نوشته‌ها در پوسترهای منفرد و یا صفحات اول و داخل کتاب استفاده می‌شود و از آن به عنوان «سیاهمشق گویا» نیز یاد شده است. نکته‌ای که ریشه آن را باید در مهرها و سکه‌های دوره‌های سلجوکی، صفوی و قاجار و کتبیه‌های کاشی کاری سنگی و گچبری پیدا کرد. در عین حال امروز به دلیل تنوع و انسجام بیشتر، ارزش بصیری و غنا و قوت قابل ملاحظه‌ای را برای بیننده به تماش می‌گذارد. در ورای هر تابلوی جلی‌نویسی شده، تلاش و ممارست و شناخت خوش‌نویسی در انتخاب قلم بزرگ، درک دقیق اجرا و بعد زیباشناختی آن نهفته است و باید در تحلیلی از منظر جامعه‌شناسی هنری اذعان داشت که اجتماعی‌شدن خط از طریق جلی‌نویسی و ورود آن به ذهن و ضمیر مردم آن هم در ابعاد بزرگ از برکات و تأثیرات جلی‌نویسی در دوره فعلی است.

(تصویر ۱۱)

(تصویر ۱۵)

می توان گفت تا ۸۰ درصد در محورهای پیش گفته اجماع وجود دارد. شایان ذکر است که به رغم این نکات و ویژگی‌های مثبت، از منظر آسیب‌شناسی خوش‌نویسی معاصر نیز می‌توان به موضوع دقت کرد که در جای خود باید مورد توجه قرار گیرد.

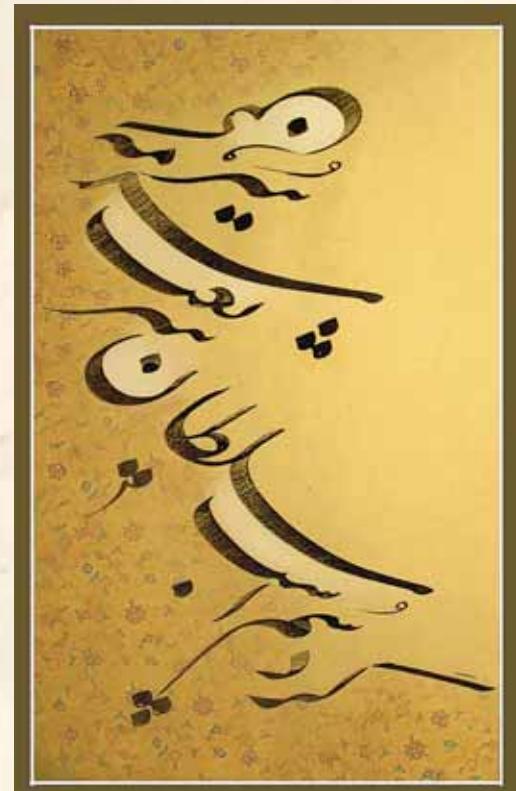
بر این اساس و با ذکر ویژگی‌های مورد اشاره، مسئله مهم شناسایی و دسته‌بندی جریان‌های مهم خوش‌نویسی به‌ویژه در نستعلیق و در مرحله بعد سایر شیوه‌ها، حداقل در ۵۰ سال گذشته است؛ امری که می‌تواند یک مدل مطلوب را برای مطالعه به دست دهد و معیارهای لازم را برای تداوم و دسته‌بندی و رصد این جریان‌ها فراهم آورد.

جشنواره‌های تثبیت شده خوش‌نویسی

از منظر جامعه‌شناسی هنر، ارزیابی ویژگی‌های جامعه‌شناسی یک دوره بررسی نوع فعالیت‌هایی است که در آن دوره رواج دارد. از خلال رونق فعالیت‌های هنری، تحول هنری به صورت کمی و کیفی هویدا می‌شود و در مورد هنر خوش‌نویسی نیز این موضوع مصدق دارد. به طوری که در سه دهه گذشته جشنواره‌های محلی، منطقه‌ای، موردي و مناسبتی، سالانه و دو سالانه هر یک انجیزه‌های قابل توجهی برای اهل خط فراهم ساخته تا هترمندان، علاقمندی هنریان و متولیان فرهنگی را به مقوله خوش‌نویسی احساس کنند و به آن عکس العمل نشان دهند. رشد جشنواره‌های مرتبط با هنر خوش‌نویسی و انباطاق آن با تقویم زمانی و اجرایی باعث شده است تا خوش‌نویسان فرستی برای هنرنمایی و پرده‌برداری از آثار خود بیاند و به‌ویژه جوانان مستعد در این جشنواره‌ها شناخته شوند.

از مطرح‌ترین جشنواره‌های خوش‌نویسی در پنج سال گذشته می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- شکل‌گیری شیوه تلفیقی ملهم از دو مکتب میرعماد و کلهر در قالب یک نظام هندسی تازه
- تداوم شیوه تلفیقی
- ایجاد همزیستی خط نستعلیق با رایانه و فرآگیرشدن بعده کاربردی خط
- کشف و درک کاربردهای گرافیکی خط نستعلیق و سایر خطوط در اثر تعامل خوش‌نویسان با صاحب سایر هنرهای تجسمی
- خلق آثار فاخر در قالب روی جلد‌نویسی
- رونق و رواج کتابت ارکان ادب ایران، مانند دیوان حافظ و سایر آثار به دفعات متعدد
- بالارفتن شمار علاوه‌مندان فراگیری خط در دهه ۶۰ با بروز انقلاب اسلامی و افزایش توجه عمومی و دولتی به این هنر
- احیای دوباره خوش‌نویسی به ویژه در سه دهه گذشته در دو وجه کاربردی و هنری و به جاذب‌گاردن تأثیر منطقه‌ای
- رشد قابل توجه خط شکسته، نسخ و ثلث و تربیت تعداد قابل توجهی از شکسته‌نویسان، ثلث‌نویسان و نسخ‌نویسان

(تصویر ۱۴)

- گشوده شدن عرصه نقد در آثار خوش‌نویسی در قالب نگارش مقاله‌هایی در چارچوب نقد علمی که می‌توان به آثار مندرج در مجله کتاب ماه هنر (مؤسسه خانه کتاب) اشاره کرد.
- انتشار فصلنامه‌ای تخصصی خوش‌نویسی (نمونه موردي: کلک دیرین، ارشاد اسلامی فارس)
- بدیهی است که این موارد می‌تواند تابع ذوق و سلیقه و نگاه افراد خبره و آگاه در این عرصه دچار تغییر شود اما بهطور حتم

- سرمشق‌های نستعلیق (۱۳۶۲)، استاد عباس اخوین
- دیوان حافظ (۱۳۶۲)، به خط استاد کیخسرو خوش سطرنویسی تا کتابت (۱۳۶۴)، استاد کیخسرو خوش ریاعیات خیام (۱۳۶۰)، به خط استاد خروش
- رسم الخط امیرخانی، چاپ اول (۱۳۶۱)، چاپ چهاردهم (۱۳۸۴)
- آداب الخط امیرخانی، چاپ اول (۱۳۷۱)، چاپ هشتم (۱۳۸۴)
- ترکیب بند محتشم کاشانی، چاپ اول (۱۳۶۵)، چاپ هفتم (۱۳۸۷)
- ترجیع بند هاتف (۱۳۶۹)، به خط استاد امیرخانی
- سرمشق‌های استاد عبدالفرادی (۱۳۶۴)
- کتابت دعای کمیل به خط نسخ استاد صمدی (۱۳۶۴)
- مرقع رنگین ۱ (۱۳۶۴)، مرقع رنگین ۲ (۱۳۶۶)، شامل آثار قدما
- آثار فوق و شماری از آثار دیگر که از درج آنها خودداری می‌شود، به جهت تعليمی تأثیر قابل توجهی در پیشبرد و اشاعه هنر خوش‌نویسی معاصر در اقصی نقاط کشور داشته‌اند و تأثیری زیاد بر علاقه‌مندان از این آثار و تلطیف ذوق جامعه از طریق این کتاب‌ها قابل توجه است.
- آثار مکتوب نسل دوم خوش‌نویسان معاصر نیز در ایجاد تحرك و جنب‌وجوش در جامعه خوش‌نویسی کشور تأثیرات شایسته‌ای را از خود به جا نهاده است:
- کتاب‌های سخن عشق (۱۳۶۴) و سور مستی (۱۳۷۱) و آلبوم‌های متعدد و متنوع از استاد جواد بختیاری
- مجموعه‌های خوش‌نویسی استاد علی شیرازی شامل آلبوم قاصدک (۱۳۷۰)، آلبوم برگزیده آثار (۱۳۷۴)، آلبوم ن و القلم (۱۳۷۸)
- کتاب‌های مفصل و پرحجم استاد امیراحمد فلسفی شامل کتابت چندباره حافظ و ریاعیات خیام (۱۳۸۷)، دعای کمیل (۱۳۸۶)، کتابت ترجمه قرآن کریم و... از آثاری است که رونق و رواج هنر خوش‌نویسی در شیوه نستعلیق ایرانی را شایسته ارج گذاری کرده است.
- آثار کتابتی پرحجم و مهم مانند شاهنامه فردوسی و مثنوی معنوی مولوی به خط استاد سیدعلی سجادی (۱۳۷۶)، استاد هاشم زمانیان، نژادفر لرستانی و دیگران
- آثار استاد مهدی فلاح، استاد رسول مرادی، استاد مجید فدایی منش، استاد حسین خسروی، استاد یونس خانلرزاده، استاد رواسانی و بسیاری از خوش‌نویسانی که نام بردن از یکایک آنها میسر نیست.

قرآن و نستعلیق

لازم به تذکر است کتاب‌شناسی آثار مهم در سی سال

- دو سالانه بین‌المللی خوش‌نویسی با محوریت قزوین پایتخت خط ایران، ۱۳۸۹ وزارت ارشاد
- جشنواره بین‌المللی تجسمی فجر (چهارمین جشنواره، ۱۳۹۰)، وزارت ارشاد
- همایش نگارش قرآن مجید در یک روز (رمضان ۱۳۹۰) تهران، وزارت ارشاد تلاار رودکی
- جشنواره طوفان ولایت ۱۳۹۰، بنیاد رودکی
- جشنواره سالانه خوش‌نویسی غدیر (۱۳۹۰) ارشاد تبریز
- هشتمین جشنواره سالانه خوش‌نویسی رضوی (۱۳۹۰) ارشاد یزد
- جشنواره خط نگاره‌های رضوی (۱۳۹۰) ارشاد خراسان شمالی
- سایر نهادهای فرهنگی نیز به پرایای جشنواره‌های خوش‌نویسی اهتمام داشته‌اند که با ذکر آنها این فهرست طولانی می‌شود. البته تداوم این فعالیت‌ها و ایجاد زمینه مناسب و اقبال عمومی به آثار خوش‌نویسی موجب تولید مجموعه‌های فاخر و آثار گران‌قیمتی شده که می‌توان به نمونه‌هایی از آنها اشاره کرد.

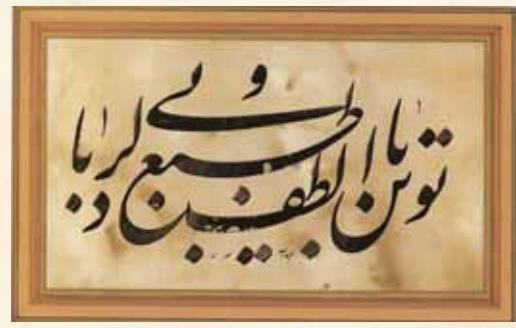
نگاهی به مهم‌ترین آثار خوش‌نویسی تأثیرگذار در دوره ۱۳۸۹-۱۳۵۸

صرف‌نظر از فرایند آموزشی خط که خوش‌نویسان اهتمام ویژه‌ای را در آن به عمل آورده‌اند، فرآگیرشدن آثار خط از طریق صنعت چاپ، خدمت شایسته‌ای را در عمومی کردن خط به عنوان یکی از مؤلفه‌های فرهنگ عمومی از پی داشته است.

در سی سال گذشته در کتاب رسم الخط‌های آموزشی می‌توان به کتابت‌های قابل توجه از ارکان ادب ایران و اسلام و بهویه قرآن مجید به خط نستعلیق و نسخ اشاره کرد. بهطوری که این آثار با توجه به بدیع بودن و ارزش‌های زیباشناختی آنها در سال‌های آتی منبع مهمی برای تداوم حرکت رو به رشد خوش‌نویسی محسوب می‌شوند. با توجه به اهمیت موضوع، گریده‌ای از آثار مهم کتابت در دوره سی سال گذشته را معرف می‌کنیم. بدیهی است همچنان می‌توان به این فهرست افزود و در مورد هر اثر نیز به اجمالی یا به تفصیل ارائه نظر کرد اما با توجه به ساختار این نوشتار، نقد مفصل و بیان ویژگی‌های هر کدام از آثار به زمانی دیگر موکول می‌شود.

برخی از آثار مهم تأثیرگذار مکتوب عبارت‌اند از:

- یک عمر نستعلیق (۱۳۶۴)، به خط استاد عباس اخوین شامل برگزیده‌ای از آثار استاد

(تصویر ۱۶)

گذشته بحث مستقل و مفصلی است که به مجال دیگری موكول می‌شود. اما نگارش قرآن (نامه محبوب الهی) به خط نستعلیق یکی از ویژگی‌های خاص دوران پس از انقلاب شمرده می‌شود. به طوری که این حرکت تلاشی مؤثر در سازگاری درونی متن عربی با خط ملی ایرانیان یعنی نستعلیق بوده و ثمرة آن ایجاد همانگی‌های فنی برای نگارش پاکیزه و چشم‌نواز و در عین حال خوانای قرآن بوده است.

در سال ۱۳۷۹ «همایش نگارش قرآن مجید در یک روز» برگزار گردید که این حرکت فرهنگی موجب شد تعداد ۱۵۰ تن از خوش‌نویسان، قرآن را پس از طی کارگاه‌های آموزشی، سه بار به خط نستعلیق به نگارش برای تداوم حركت فرهنگی به عنوان پشتونهای ارزشمند برای آوردند. این کار قرآن‌نویسی به خط نستعلیق نقطه‌عطفی را به وجود آورد که از آن پس شاهد رشد کمی و کیفی در این مقوله بودیم.

بر این اساس تعداد قابل توجهی از خوش‌نویسان بعد از انقلاب به نگارش قرآن به خط نستعلیق روی آوردند که تعدادی از آنها به قرار زیر هستند:

۱. استاد سیف‌الله... یزدانی (۱۳۶۱)، چاپ شده در سال ۱۳۷۵
۲. استاد مجید فدایی منش (۱۳۷۸)، چاپ شده در سال ۱۳۸۰ (۳ بار)

۳. استاد محمدصادق احمدپور (۱۳۷۹)

۴. آقای جعفر سجادی، ابا به خط شکسته

۵. استاد حسین جعفری تبار، ۲ بار

۶. استاد داود رواسانی (۱۳۷۹)

۷. استاد منوچهر نوح‌سرشت (۱۳۸۷)، چاپ شده در سال ۱۳۹۰
۸. مرحوم استاد سیدحسن سخاوت (۱۳۶۶)، ۲ بار

۹.

۱۰. میثم خادمان (خوش‌نویس جوان) (۱۳۸۶)، ۳ بار

۱۱. رضا آسمانی (۱۳۸۸)

۱۲. حسین نوروزی (۱۳۸۸)

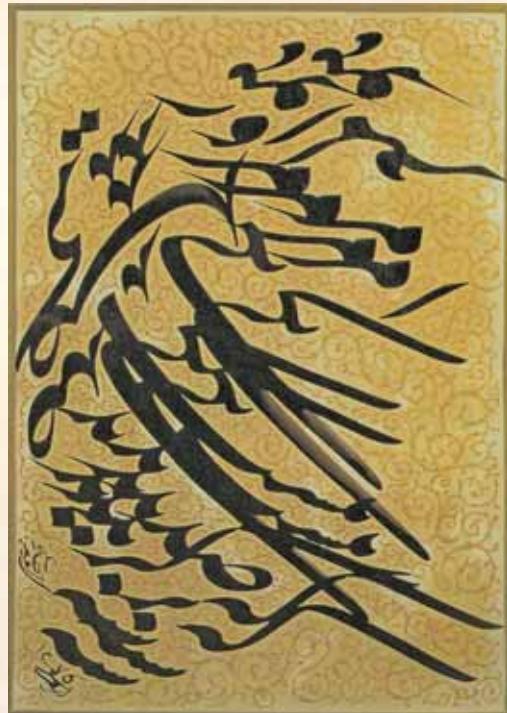
۱۳. خانم ناهید دشتدار (۱۳۸۹)

خط نسخ و ثلث

در خط نسخ و ثلث نیز، در دوره سی ساله گذشته، پدیده‌های منحصر به‌فردی چون استاد محمدمحمد با نگارش کتابت‌ها و کتبه‌های پرشمار از پیشوanon این دو شیوه بوده و هستند. کتبه‌های اماکن بزرگ مذهبی و بهویژه مکان مصلی تهران با آثار استاد موحد و استاد عبدالراضای نگارش یافته و در نوع خود تحسین اهل خط را برانگیخته است. استاد عبدالصمد صمدی در خط نسخ با نگارش آیات قرآن و دعای کمیل آثار تعلیمی ارزشمندی را ملهم از شیوه استاد احمد نیریزی به جامعه خوش‌نویسی تقدیم کرده‌اند. کتابت پاکیزه دعای کمیل نمونه‌ای از اوج هنر خط در شیوه نسخ بهشمار می‌رود که در سال ۱۳۶۴ همراه با ترجمه به خط نستعلیق استاد غلامحسین امیرخانی چاپ شده است. یادآوری می‌شود که سنگ‌بنای یادبود میرزا احمد نیریزی در سال ۱۳۹۰ به خط

خط شکسته

در خط شکسته و از بُعد تعلیمی علاوه بر تعلیمات استاد محمدحسین عطارچیان، رسم الخطهای دو جلدی شکسته استاد غلامرضا مشعشی (۱۳۶۳) و کتاب سمعان قلم (۱۳۶۴) به خط استاد یدا... کابلی در ترویج این خط سهم قابل توجهی داشته است. از بُعد هنری نیز می‌توان به کتابت‌های شکسته استاد کابلی در کتابهای دویستی‌های باباطاهر، کلک شیدایی (۱۳۶۸) و آلبوم منحنی عشق (۱۳۷۴)، کتاب شکسته پیوسسه (۱۳۸۴)، دیوان حافظ (۱۳۸۷) و سایر موارد اشاره کرد که در اقصی نقاط کشور، الگوهای فراوانی را برای ذاته‌های علاقمند به خط شکسته فراهم نموده و در واقع بپراحتی می‌توان اذاعان داشت که امروزه در مراکز استان‌های کشور شکسته‌نویسان

(تصویر ۱۷)

آخر استناد شیرازی

(تصویر ۱۹)

آخر استناد صادقزاده

(تصویر ۱۸)

آخر استناد صدقي

(تصویر ۲۰)

حاضر تقویت و حفظ آن با نقش آفرینی‌های تازه ضروری است. زیرا میراث ارزشمند هنر خوش‌نویسی می‌تواند در پرورش هویت فرهنگی و پیوند حال با مواريث هنری گذشته ایقای نقش کند. بدیهی است رشد روزافزون فناوری و روند رو به تزايد هنرهای رقیب، حکایت از آزمونی برای مدبیران فرهنگی و هنربانان جامعه دارد که چگونه این هنر ارزشمند را با پویایی و گیرایی بیشتری برای معاصران و نسل‌های آتی امانتداری کنند.

پی‌نوشت

۱. هنر هفتم، ص ۲۵
۲. فصل نامه هنر، شماره ۷، ص ۶۱
۳. فصل نامه هنر، شماره ۵، ص ۲۲۱
۴. آمار انجمن خوش‌نویسان ایران
۵. آمار انجمن خوش‌نویسان ایران
۶. مصاحبه با امیرخانی، ۸۶/۸/۸، همشهری
۷. انجمن خوش‌نویسان، کیهان ۸۶/۸/۲۴ به نقل از نایب رئیس انجمن خوش‌نویسان ایران
۸. فهرست خوش‌نویسان قرن دهم هجری، ص ۱۰
۹. فصل نامه هنر شماره ۷، ص ۶۱
۱۰. فصل نامه هنر، ص ۳۴۰
۱۱. هنر هفتم، ص ۱۵

منابع

۱. بختیاری، جواد، شور مستی، تهران، ناشر جواد بختیاری، ۱۳۷۱.
۲. فرزانه‌پور، رشید، آمار هنرجویان و فارغ‌التحصیلان، انجمن خوش‌نویسان ایران، واحد پژوهش، ۱۳۷۵.
۳. کیهان، مصاحبه با نایب رییس انجمن خوش‌نویسان ایران، ۸۶/۸/۲۴
۴. منصوری، فیروز، فهرست اسامی و آثار خوش‌نویسان قرن دهم قمری و نقد و بررسی گلستان هنر، نشر گستردۀ، چاپ اول، تهران، ۱۳۶۶.
۵. وزارت ارشاد، فصل نامه هنر، شماره ۵، مصاحبه با استاد قربانی اجلی، تهران، ۱۳۶۳.
۶. وزارت ارشاد، فصل نامه هنر، مصاحبه با استاد کیخسرو خوش، تهران، ۱۳۶۴.
۷. وزارت ارشاد، فصل نامه هنر، شماره ۱۰، مصاحبه با محمد احصایی، تهران، ۱۳۶۵.
۸. هنر هفتم، مصاحبه با استاد عباس اخوین، ۷۵/۱۲/۴.
۹. هنر هفتم، مصاحبه با استاد کیخسرو خوش، ۷۶/۱۰/۲۲.
۱۰. همشهری، مصاحبه با استاد غلامحسین امیرخانی، ۸۶/۸/۸.

استاد صمدی نگارش یافته است که یکی از نمونه‌های عالی در سنگ نوشت‌های تاریخی بهشمار می‌آید. خوش‌نویس فقید و نامدار استاد حبیبا... فضایی (۱۳۰۱-۱۳۷۶) یکی دیگر از تأثیرگذاران جدی بر فضای خوش‌نویسی معاصر ایران چه از بعد ترویج دانش خط و چه از بعد تعلیم خط است که کانون و مرکز اصلی فلم ایشان خط نسخ و خط ثلت بوده است. نگارش قرآن به خط نسخ و نگارش کتبیه‌های متعدد از آثار این بزرگوار است. در سال ۱۳۷۴ با همت استاد بهرام سالکی قرآنی به خط کوفی (معروف به قرآن عقیق) طی ۱۲ سال به نگارش درآمد و هم‌چنین در سال ۱۳۸۲ قرآن دیگری به خط ریحان (معروف به قرآن ریحان) توسط ایشان کتابت شد که از آثار نفیس و ارزشمند معاصر به حساب می‌آید.

نسل دوم خوش‌نویسان شیوه نسخ شامل استاد عبدالرؤضایی (نگارنده قرآن)، استاد رضا بنی‌رضی (نگارنده قرآن)، استاد محمدعلی قربانی (نگارنده قرآن)، استاد فاضلی مقدم (کتبیه‌نگار)، استاد عباس قناعت (کتبیه‌نگار) و دیگران ... امانتداران شایسته‌ای برای استادان خود بوده‌اند.

شایان ذکر است که بزرگداشت میرزا احمد نیریزی، کاتب نزدیک به یکصد قرآن، در اردیبهشت‌ماه (۱۳۹۰) در زادگاه وی برگزار شد. به همین مناسبت تعدادی متن پژوهشی و مقاله‌پس از رائه به چاپ رسید و در اختیار علاقمندان قرار گرفت. این بزرگ‌داشت از حرکت‌های مهم برای توجه به هنر قرآن‌نویسی در بعد از انقلاب به حساب می‌آید که در ترغیب و تحریض دلدادگان کتابت قرآن تأثیر مطلوبی داشته است. کتابخانه مجلس شورای اسلامی نیز در سال ۱۳۹۰ قرآن نیریزی را به شکل زیبا و اصلی به زیور طبع آراست که معرفی کاملی از آن به توسط نگارنده در مجله کتاب ماه هنر (تیرماه ۹۰) انجام گردید.

جمع‌بندی

در این نوشتار با توجه به توصیف و تحلیل برخی مقدمات، سعی بر آن بود که تصویری از تحول هنر خوش‌نویسی و ارتقای منزلت خوش‌نویسان در سی سال گذشته و تأثیر فضای فرهنگی ناشی از انقلاب اسلامی در پیشبرد این هنر شریف ارائه شود. بدیهی است ناگفته‌های فراوانی در این زمینه وجود دارد که مهم‌ترین بحث آن رائه تحلیلی از جریان‌های خوش‌نویسی معاصر براساس مبانی، ریشه‌ها و پیامدهای آن است. این مطلب با شناخت و بررسی جریان‌های عمدۀ خوش‌نویسی معاصر قابل بررسی است که نوشتار مستقلی را می‌طلبد. در عین حال باید توجه داشت که فضای حرکت‌آفرینی پس از انقلاب در عرصه خوش‌نویسی پدیده مغتنمی بود که در حال

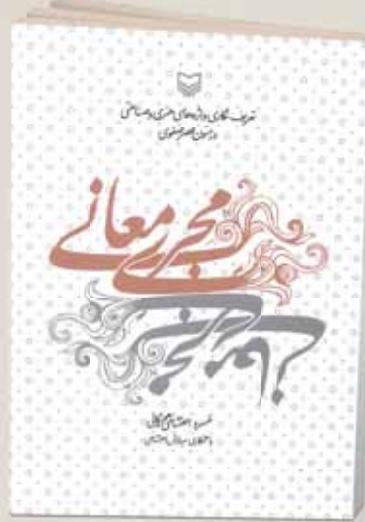
جري معانی

مهدی الماسی

جري معانی / خسرو احتشامی هونهگانی با همکاری سیاوش احتشامی / سوره مهر /
چاپ اول ۱۳۹۰

جدول کشی کار: کسی بود که در اطراف متن کتابها و یا قطعات خط و نقاشی خطوط رنگینی را به صورت هنرمندانه و در نهایت دقت رسم می‌کرد و از طریق این کار هنری امارات معاش می‌کرد.
جلد سوخت: نوعی از جلد چرمی بود که به وسیلهٔ دو قالب فلزی (معمولًا از جنس برنج) که آنها را با آتش در دمای معینی حرارت می‌دادند و چرم آب شده نمدار را در قالب می‌گذاشتند و با فشار ضربات چکش نقش قالبها را بر روی آن منتقل می‌کردند. در این حال چرم به صورت قهوه‌ای سیر یا رنگ سیاه درمی‌آمد و به همین علت آن را جلد سوخت می‌نامیدند.
لباس روغنی: لباسی که آن را در روغن کتان چرب کرده و خشک می‌ساختند تا آب در آن نفوذ نکند، این لباس را در روزهای بارانی می‌پوشیدند.

موزهٔ گل دوز: گیوه‌هایی که گل دوزی می‌شد و احتمالاً زنان می‌پوشیدند.
در دورهٔ صنعتی شدهٔ معاصر این شغل‌ها و صنعت‌ها و هنری که در آنها به کار می‌رفته است، دیگر محلی از اعراب ندارند و حتی گاهی نام این هنرهای دستی که روزگاری گذران زندگی و تلاش معاش برخی از افراد جامعهٔ ایرانی وابسته به آنها بود، برای اغلب ما غریب می‌نماید. این نامها و اصطلاحات را دیگر باید در کتاب‌های تاریخی جست‌جو کرد. هنرهای صناعی که زمانی در متن زندگی ایرانیان حضور داشتند، در برخی از هنرهای سنتی به جا مانده‌اند اما اکثر آنها برای آدم‌های زمانهٔ ما مهجور و غریبه‌اند. سیطرهٔ فناوری و تولیدات آن جایی برای جلوه این صنعت‌های هنری و هنرهای صناعی نگذاشته‌اند. با این همه، شناخت ایران و هنر آن بدون آشنایی و شناخت کافی از هنر مردمانش ممکن نیست. این کار زمانی اهمیت مضاعف پیدا می‌کند که جست‌جوگر به نیت پژوهش و مطالعهٔ یکی از مهم‌ترین ادوار اوج و شکوه هنر ایران یعنی دوران صفوی کار خود را آغاز کند. اقتدار سیاسی حکام صفوی و آرامش نسبی حاکم بر ایران آن دوران، زمینهٔ مساعدی را فراهم آورد تا بخشی از استعدادهای فرهنگی و هنری مردم مجالی برای رشد و توسعه بیابد. از طرفی، ذهنیت و خلاقیت هنری بر همهٔ ابعاد زندگی و جامعهٔ آن روزگار سایه افکند و زندگی و صنعت و هنر تا حد ممکن و با

توجه به مقدورات و توانایی‌های فناوری همان زمان به یکدیگر نزدیک شد. اما از آن جا که مردمان و هنرمندان و صنعتگران در متن دستاوردهای هنری‌های صناعی خود زندگی می‌کردند، نیازی به ثبت و ضبط چون و چند اشیا و تولیدات هنری و جزئیات شغل و پیشهٔ خود نمی‌دیدند. در چنین وضعیتی، زمانی که هجوم فناوری مدرن موجب از بین رفتن و یا به انزوا کشیده شدن بسیاری از هنرهاي صناعی گردید، اسناد و اطلاعات جامع و مکتوبی از آنها برای ما باقی نماند. اما آنچه از آن همه داریم، اشاراتی است جسته گریخته در کتاب‌های لغت، ابیات شاعران و پیشوندان کهنه دیگر. البته در این میان و بهخصوص در عصر صفویه، مشاهدات و سفرنامه‌های سیاحان و جهان‌گردان فرنگی از ایران و توضیحات و توصیفات آنان از مظاهر و جلوه‌ها و گاه مشاغل و حرف، غنیمتی است ارزشمند که می‌تواند تصویری هر چند محدود از وضعیت و چگونگی مشاغل و پیشه‌های هنری صناعی آن روزگار به دست دهد اما مطالب نوشته شده در این سفرنامه‌ها نیز پراکنده و گاه اشاره‌وار و دسترسی به آنها دشوار است. آقای خسرو احتشامی هونه‌گانی با تألیف کتاب *مجرب معانی* - که فرهنگی است در تعریف نگاری واژه‌های هنری و صناعتی در متنون دورهٔ صفوی - به یاری علاقه‌مندان مطالعه در هنر این عصر آمده است. این فرهنگ هم به کار پژوهشگران تاریخ هنر ایران و هم علاقه‌مندان هنرهاي سنتی و هنرگویانی می‌آید که در این موضوعات کار می‌کنند.

این کتاب در مواردی نیز می‌تواند گره از برخی مشکلات شعرخوانان و دوستداران ادبیات و شعر فارسی بگشاید؛ بهویژه در خوانش اشعار سبک هندی و اشارات ظرفی این شاعران به هنرهاي صناعی روزگار خود بسیار سودمند افتاد.

مؤلف در توضیح هر واژه هنری و صناعتی بیشترین بهره را از سفرنامه‌های سیاحان فرنگی در عصر صفویه برده و از این جهت زحمتی پژوهشگرانه را متحمل شده است؛ بدین ترتیب که در ذیل اغلب واژه‌ها یا اصطلاحات شاهد مثالی از شعر فارسی آورده است: بیت یا ابیاتی که شاعران رنگین خیال سبک هندی با تکیه بر واژه یا اصطلاح صناعی مربوطه خیال‌بندی و مضمون‌سازی کرده‌اند.

اشاره

تحقیقات و مطالعات همچنان از نقش ارزشمند هنر در ایجاد موفقیت بیشتر برای دانش آموزان خبر می دهد. بالابردن کیفیت تحصیلی در سایه سار رشد و تعالی هنری دانش آموزان فرضیه ای اثبات شده است اما وقتی محقق در عرصه تحقیق به عنوان یک علم اکتسابی نسبت به آن یقین پیدا می کند، این مسئله باور او را عمیق و ماندگار می سازد؛ نکته ای که می توان برای نتایج دو مطالعه انجام شده در زیر را مثال زد که در آنها رابطه خوش خطی با کیفیت تحصیلی و رابطه خلاقیت و آموزش هنر در قالب دو پژوهش مورد توجه قرار گرفته است.

چند آنالیز پژوهشی

بررسی رابطه خط و کیفیت تحصیلی در دانش آموزان مقطع راهنمایی شهریزد

پژوهشگر: محمد رضا زینی

راهنما: سید سعید مظلومی

بیان مسئله

نگارش را عامل تداوم ارتباط و انتقال اندیشه و پیام نسل ها دانسته اند. در روزگار فعلی، دست خط جزء رئوس برنامه های اصلاحی آموزش جهانی قرار گرفته است؛ به طوری که بسیاری از ارزیابی های فکری و شخصیتی افراد به کمک دست خط میسر گردیده اند. در ایران با ورود صنایع به هنر خط بی توجهی شد و در نهایت، مشکل بدخطی رخ نمود. حال آنکه خط خوش دارای تأثیرات مثبتی بر سایر زمینه ها از جمله کیفیت تحصیلی است. بررسی رابطه خط با پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان دوره راهنمایی نقطه عزیمت این مطالعه را تشکیل داده است.

اهمیت و ضرورت

خط و نوشته هر کس در حقیقت اثری از آثار او محسوب می شود. کسانی که خوش خط ترند، زمینه های مطالعات وسیع تر و دقیق تری را به دست می آورند و همین زمینه ها باعث رسیدن به رشد و توسعه در افراد می شود. یک نوشته خوانا، رسا و قابل درک نشان از شخصیت نگارنده خود دارد. بدیهی است که خط زیبا مستلزم دقت و توجه در نوشтар است و لازمه دستیابی به چنین خطی تمرکز و توجه فرد است که

گرایش آنها به استفاده از روش‌ها و فنون تدریس خلاقیت در مدارس راهنمایی شهر همدان در سال ۱۳۸۸ توسط آقای مجید یوسفی افراسته و با ناظارت دکتر محمدعلی میرزاابیگی توسط مؤسسه پژوهشی برنامه‌ریزی درسی و نوآوری‌های آموزشی انجام شده است.

نمونه آماری ۱۳۰ نفر از معلمان شهر همدان هستند. روش جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه و مصاحبه هدایت شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری آزمون آماری ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل واریانس استفاده شده است.

نتایج این بررسی نشان می‌دهد که

- موانع انگیزشی و شخصیتی و نگرش، توانایی و روش‌های آموزشی معلمان، ساختار و محتواهای آموزشی و لوازم و تجهیزات آموزشی مورد استفاده در آموزش هنر، از موانع خلاقیت به شمار می‌روند. بین خلاقیت و کاراشر معلمان به استفاده از روش‌ها و فنون تدریس خلاقیت محور همبستگی معناداری وجود دارد. محقق براساس مطالعه صورت گرفته و با جمعبندی تحقیقات انجام شده، عده مولفه‌هایی را که می‌توانند به بهبود درس هنر و افزایش جذابیت و تأثیرگذاری آن کمک کنند، به شرح زیر معرفی کرده است.

۱. طراحی سرفصل‌های مناسب و جذاب کتاب هنر با توجه

به شرایط سنتی و جنسی کودکان و نوجوانان

۲. وجود مربیان و مدرسان متخصص رشتۀ هنر

۳. اختصاص دادن زمان بیشتر و کافی به درس هنر به دلیل

عملی‌بودن این درس

۴. جلب توجه اولیای دانش‌آموزان و مدرسه و معلمان سایر دروس به اهمیت هنر

۵. ایجاد امکانات و لوازم کارگاهی موردنیاز هنرآموزان (از

طرف اولیا و مدرسه)

۶. ایجاد فضایی مطبوع و دلنشیں برای تقویت انگیزه

پردازش به کارهای هنری در کلاس یا کارگاه

۷. ترغیب و تشویق دانش‌آموزان به آفرینش‌های هنری و ارزشیابی

درست آثار آنان، بادل‌سوزی و انگیزه‌های تحریر (از جانب مربی)

۸. برداشتن موانع بروز خلاقیت‌های بدیع (مانند اکراه، تکرار،

تکلیف و کلیشه).

۹. به وجود آوردن موقعیت‌های مناسب برای فعالیت‌های

فوق برنامه از طرف مربی و مدیر مانند بردن بچه‌ها به

آتلیه‌ها، هنرسرراها و نمایشگاه‌های آثار هنری (نقاشی، خط،

محسمه‌سازی، صنایع دستی، نمایش‌های کودکان و...)

۱۰. ایجاد موقعیت‌های مناسب برای هنرجویان، به منظور

دیدن مناظر طبیعی، روستاها، باغ و حش... با هدف طراحی و

نقاشی از این فضاها

۱۱. ترغیب دانش‌آموزان به تشکیل گروه‌های هنری (سرود

و موسیقی، نمایش و...).

این امر قدرت تمرکز و توجه در سایر زمینه‌ها را به وجود می‌آورد. به همین دلیل، بررسی رابطه خط و کیفیت تحصیلی برای آگاهی از چند و چون این اثرگذاری مطالعه‌ای ضروری است.

اهداف

- تعیین وضعیت خط در دانش‌آموزان
- توجه به رشد تحصیلی دانش‌آموزان و بررسی رابطه آن با کیفیت خط آنان.

فرضیه‌ها و سوالات تحقیق

۱. بین وضعیت خط دانش‌آموزان و کیفیت تحصیلی آنها رابطه معناداری وجود دارد.

۲. چند درصد دانش‌آموزان پسر خط خوانا دارند؟

۳. بین نمرة خط دانش‌آموزان پسر و کیفیت تحصیلی آنها رابطه معناداری وجود دارد.

۴. چند درصد دانش‌آموزان دختر خط خوانا دارند؟

۵. بین نمرة خط دانش‌آموزان دختر و کیفیت تحصیلی آنها رابطه معناداری وجود دارد.

روش تحقیق

این مطالعه از نوع توصیفی - همبستگی و ابزار جمع‌آوری داده‌ها در آن پرسشنامه محقق ساخته است.

جامعه آماری مشتمل بر کلیه دانش‌آموزان مقطع راهنمایی شهرستان یزد در سال تحصیلی ۷۵-۷۶ است. نمونه آماری در این مطالعه بالغ بر ۴۰۸ نفر از دانش‌آموزان دختر و پسر است که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده برگزیده شده‌اند. در این مطالعه برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی شامل میانگین فراوانی و درصد و آمار استنباطی شامل ضریب همبستگی و رگرسیون استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق

۱. بین معدل دانش‌آموزان و نمرة خط آنها ارتباط معناداری وجود دارد.

۲. بین جمع نمرات ریاضی دانش‌آموزان و نمرة خط آنان ارتباط معنادار وجود دارد.

۳. بین جمع نمرات علوم دانش‌آموزان و نمرة خط آنان ارتباط معنادار از نظر آماری وجود دارد.

۴. بین جمع نمرات فارسی دانش‌آموزان و نمرة خط آنها ارتباط معنادار وجود دارد.

۵. بین جمع نمرات نگارش دانش‌آموزان و نمرة خط آنها ارتباط معنادار وجود دارد.

۶. بین جمع نمرات املای دانش‌آموزان و نمرة خط آنها ارتباط معنادار وجود دارد.

پیشنهادها

۱. تحقیق درباره دستخط دانش‌آموزان ضروری می‌نماید. این دسته از مطالعات در ایران نوپا هستند و مطالعه‌ای در این حوزه صورت نگرفته است.

۲. در مطالعات مشابه بعدی پیشنهاد می‌شود که متن نمونه با نظر محقق انتخاب شده و در یک زمان و مکان مشخص تحریر شود. این امر موجب یکسانی دستخط‌ها و مانع دخالت عوامل مداخله‌گر می‌شود.

موانع خلاقیت در آموزش هنر

این پژوهش با عنوان بررسی موانع و محدودیت‌های پرورش خلاقیت در آموزش هنر و روابط بین خلاقیت معلمان و میزان

گرافیک در هنر هنر

سارا کیانی

مدرس گرافیک هنرستان
نیایش، منطقه ۲ شهر تهران

هنر گرافیک هنری پیش رو در طراحی پوستر، بسته بندی، کتاب، مطبوعات، طراحی شهری، سینما و... و نیز تبلیغات و تجاری پرسود و نام آور است.

امروزه هنرمندان آتیه دار سرزمینمان در هنرستان های فنی و حرفه ای هنر می آموزند؛ با هم کلاسی هایی که یا به شرط معدل برای دیپلم گرفتن آمده اند یا با عشق به دنیای بی کران هنر گام نهاده اند. آن هم با قاعع کردن پدر و مادران زحمت کش خود که می خواهند فرزندانشان دکتر یا مهندس شوند؛ چون نقاشی هم شد کار!

ما در هنرستان علم را به صورت عملی می آموزیم. مهارت دست، پرورش ذهن و یادگیری تکنیک هایی که کمک می کنند تا افراد مهارتی را به تصویر بکشیم. من در هنرستان سه عامل را بسیار اساسی می دانم: کارگاه، اتد و اجراء.

۱. کارگاه هایی که مانند کلاسی کوچک نباشد، بلکه دارای فضای بزرگ، میز نورها، میزها و دستگاه های تخصصی، آن هم به تعداد زیاد باشد؛ هر چند که به نظر من وسایل و رنگ و... هم باید به رایگان و به وفور در اختیار بچه ها قرار داشته باشد.

از کارگاه های خارجی عکس هایی در کتاب ها دیده ایم ولی به قول یکی از همکاران که می گفت ما دیگر داریم خیلی با حداقل ها می سازیم؛ حتی در پایتخت. این خوب نیست و مسلماً بازداش هم کاملاً معلوم است.

۲. زمان دروس کم شده است. لابد به این نتیجه رسیده ایم که هنرجویان در کارگاه ها با وجود زمان زیاد حوصله شان سرمی رو د. در بعضی از کارگاه ها تا می آییم در مورد موضوعی صحبت کنیم، وقت تمام می شود و بچه ها باید با عجله وسایل شان را جمع کنند؛ در حالی که هنوز کار تمام نشده و به نتیجه رسیده است.

همچنین باید این نکته مهم را در نظر داشت که یک مبتدی به چه میزان زمان و چه مقدار تمرین احتیاج دارد تا کارش قابل قبول باشد! آن هم با حجم مطالب و تمرینات مفید و نامفیدی که مؤلفان بدون در نظر

کارگاه تخصصی

- اندود بزنید، طرح بزنید.

- خداوندا چرا فکر ش نمی‌آید، چرا الهامی صورت نمی‌گیرد؟

- من هنرمند بشو نیستم! ...

- ضعیف است.

- چکار کم؟

- کارها را ببینید.

- کجا؟

۱. کتاب‌ها،

۲. موزه‌های هنر مدرن و گالری‌ها

۳. اینترنت هم پر است از آثار هنری؛ موتورهای جست‌وجو‌گر

در مورد موضوع موردنظر بی‌نهایت تصویر و اثر پیدا می‌کنند.

باید آثار هنرمندان دیگر را ببینیم باید با افکار مختلف،

شیوه‌های اجرایی گوناگوون، فرهنگ‌ها و... آشنا شویم.

البته به شرطی که کمی نکنیم و بی‌امزیم که کارهایی بهتر با تکیه بر

داشتن امکانات واقعی هنرستان‌های سراسر کشور و زمان مناسب و علم روز و بسیاری مسائل دیگر در کتاب‌ها گنجانده‌اند.

زمانی دوربین‌های اثاق تاریخ بودند و هنر عکاسی بسیار دور از دسترس؛ بعد نوبت به فیلم عکاسی و تاریکخانه و چاپ با آگران رسید و اکنون RAM و دوربین‌های دیجیتال در انواع مختلف به کار گرفته می‌شوند و هر زمان مدلی بهتر و مجذبه‌تر به بازار می‌آید.

علم متوقف نمی‌شود که ما به آن برسیم!

کتاب‌های عکاسی تغییر کرده‌اند، عکاسی دیجیتال شده ولی دوربین گران است. کاش هنرستان‌ها دوربین داشتند و در اختیار هنرجویان قرار می‌دادند. در کارگاه‌های آموزشی، مدارس رایانه به اندازه گافی و شاید اصلاً وجود ندارد دیگران خودشان لپ‌تاپ می‌آورند که آن هم نمی‌شود.

بدین ترتیب چگونه می‌شود هنر عکاسی دیجیتال را آموخت؟ هنرجویان نرم‌افزار بلد نیستند!

با مجله‌های رشد آشنا شوید

مجله‌های رشد توسعه و فتو انتشارات و تکنولوژی اموزش و سازمان پژوهش و پژوهه دانش و تحقیق و سایه فرهنگ و انسانی وزارت اموزش و پرورش تهیه و منتشر می‌شوند:

مجله‌های دانش آموزی

(جهت معرفت ماده‌های و محتواهای در هر سال تحصیلی منتشر شده شود)

مجله کودک

ایرانیان اموزان املاکی و ادبی (ایران و خارج)

مجله نوآموز

ایرانیان اموزان پایه‌هایی و مهندسی و تئوری و تحقیق و انسانی

مجله طفنه‌تمهیم

ایرانیان اموزان پایه‌هایی و تئوری و تحقیق و انسانی

مجله نوچهران

ایرانیان اموزان ابتدایی و اساسی و تحصیلی

مجله گفت

ایرانیان اموزان تربیتی و انسانی

مجله‌های بزرگ‌سال و دانش آموزی تخصصی

(جهت معرفت ماده‌های و محتواهای در هر سال تحصیلی منتشر شده شود)

محله‌های بزرگ‌سال و دانش آموزی تخصصی

اموزشی و زندگنی‌سرمهای دانش و مدیریت و تدریس و زندگانی

محله‌های فناوری و توانمندی

اموزشی و توانمندی (تجهیز و اتصالی) و تبلیغاتی و ادبی و انسانی

محله‌های اقتصادی

اموزشی و توانمندی (تجهیز و اتصالی) و تبلیغاتی و ادبی و انسانی

محله‌های اسلامی

اموزشی و توانمندی (تجهیز و اتصالی) و تبلیغاتی و ادبی و انسانی

محله‌های ادبی

اموزشی و توانمندی (تجهیز و اتصالی) و تبلیغاتی و ادبی و انسانی

محله‌های انسانی

اموزشی و توانمندی (تجهیز و اتصالی) و تبلیغاتی و ادبی و انسانی

محله‌های اسلامی

اموزشی و توانمندی (تجهیز و اتصالی) و تبلیغاتی و ادبی و انسانی

محله‌های ادبی

اموزشی و توانمندی (تجهیز و اتصالی) و تبلیغاتی و ادبی و انسانی

نشانی: تهران، خیابان ابولحسن شفیعی، ساختمان تعداد ۴

اموزش و توانمندی، بلاک ۲۰۲، دوره انتسابات و تکنولوژی اموزشی،

تلفن و فکر: ۰۲۶۰-۰۳۰۰-۰۱۰۰

نه برای کل دوره تحصیل) با نرم‌افزار انجام می‌دادند.
آموزش نرم‌افزار و کار کردن با آن برای فارغ‌التحصیلان هنرستان‌ها در رشته‌های چون گرافیک و معماری بسیار ضروری است؛ چون کارهای مدرسه را با آن انجام می‌دهند. در این صورت سرعت یادگیری و روندی که یک پروژه تا اتمام و به نتیجه قابل قبول رسیدن طی می‌کند بسیار کوتاه خواهد شد.

دومین نکته بسیار مهم این است که فارغ‌التحصیلان هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای به دلیل هماهنگ نبودن سیستم دیجیتال بازار کار و سیستم آموزشی دستی هنرستان‌ها نمی‌توانند مشغول به کار شوند. به گمان من این مسئله باید در مدارس حل شود؛ حال با افزایش ساعتی برای برنامه‌های تخصصی در کلاس دوم و یا حتی با تغییر دوره دو ساله هنرستان به سه سال که با توجه به تعطیلی پنجشنبه‌ها و ضعف‌های موجود و ساعات کم شده دروس، ضروری به نظر می‌رسد، تا اینکه هرجویان بعد از اتمام دوره هنرستان و انجام دادن کارهای ضعیف و متوسط، تازه بروند آموزشگاه‌های بیرون برنامه تخصصی یاد بگیرند.

هویت ایرانی خودمان انجام دهیم، ایران سرزمینی است که در دوره‌های مختلف تاریخی در هر گوشه، صنعت و شیوه‌ای ویژه داشته و جهان همواره حیران این همه هنر و فکر بوده است! اکنون نیز چون گذشته، کتابخانه‌های هنرستان‌های کشور به اندازه کافی و یا شاید حتی اصلاً کتب تخصصی ندارند. از طرفی این کتاب‌ها به علت گران بودن... به سهولت در اختیار هرجویان قرار نمی‌گیرند. در سال، بازدیدهای علمی بیش از چند بار امکان ندارد.

قرن بیست و یکم است و عصر ارتباطات و جهان در رقابت ارتباطی کمتر از زمان پیش. هر صفحه اینترنت که باز می‌شود با دانش و هنر گرافیست طراحی شده است و دیدن آثار هنرمندان جهان در این شبکه جهانی، خود نوعی مطالعه است برای هنرمند که مشقش خوب دیدن است و به تصویر کشیدن. باید توقف زمان در مدارس را بشکنیم. چه می‌شد اگر مدارس ما با دستگاه‌های رایانه‌ای که در سایتها و کارگاهها به سهولت در اختیارشان بود به شبکه وصل بودند با یکدیگر و دیگرانشان به بحث می‌نشستند و کارهای عملی شان را به جای سیستم دستی و چسب و قیچی (که البته آن هم فراغتی اش لازم است ولی

برگ اشتراک محایا و سرمایه ایرانی

نحوه اشتراک:
سهم می‌تواند بس از ارزیابی مبلغ اشتراک به سهامه حساب
باشکه تجارت، شعبه سمره از ماشین کد ۳۴۵۰۰ درجه شرک است از روشن زیر، متشکر که مبلغ سرمایه:
۱- هرایده و پنجه عمالات رشد، شناسی: www.noshidmamag.ir و دکمل برکه
امترک به قدره نسبت مطالعات فضل و ازدایی.
۲- ارسال اپل فیش بلکی به هفراه برق تکمیل شده امترک به پست مدارک
(کمی فیض را نزد خود مکفاریزد).

نام پیمان در خواست

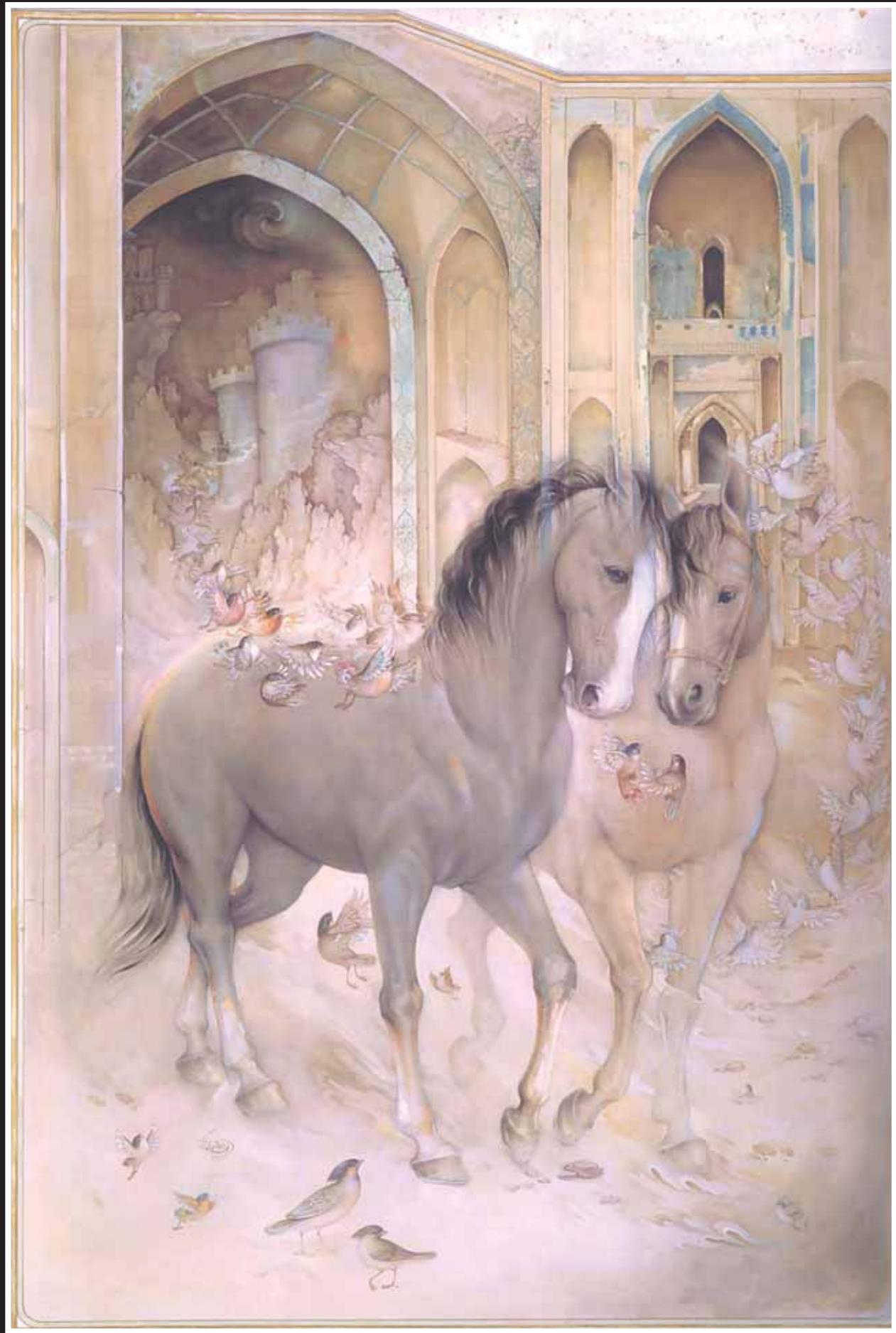
- نام پیمان
- نام مالکی
- تاریخ
- تبلیغ
- نشانی کامل پیمان
- نشانی کامل مالک
- نام مالک
- نام مالکی

نام:
نام مالک:
نام مالکی:
نام مالک:
نام مالکی:
نام مالک:
نام مالکی:
نام مالک:
نام مالکی:

* هر کسی که این مالکیت را دارد، مطابق با این مقاله این مالکیت را دارد.

اعضا:

- * همینه این اتفاق را یک‌الله می‌داند عموی (متولد ۱۳۰۰) ریال
- * ویله بحدا ریزد
- * نشانی: تهران خصوصی سیمی موریسترن کن ۱۱۵۶۵
- * سایر مکالمه
- * همینه این اتفاق را یک‌الله می‌داند عموی (متولد ۱۳۰۰) ریال
- * ویله بحدا ریزد
- * نشانی: تهران خصوصی سیمی موریسترن کن ۱۱۵۶۵
- * سایر مکالمه

نام اثر: همسفر / استاد محمدباقر آقامیری

کتاب‌های جدید هنری

